

מיניות

א. הגדרת המושג

נושא המיניות על כל היבטיו נידון בהרחבה על ידי חז"ל, ועל ידי הפוסקים והפרשנים הראשונים, כמעט ללא הגבלה, אך בלשון נקיה, ובהכוונה ראויה. וכבר כתב הרמב"ם¹, שלשונו נקראת לשון הקודש, מפני שבלשונו לא יוחדו מושגים מפורשים לאיברי המשגל בזכר ובנקבה, ולא לעצם הפעולה המינית, "ואלו הדברים כולם לא הונח להם שם ראשון כלל בלשון העברית, אלא ידברו בהם בשמות מושאלים וברמזות, והיה הכוונה בזה, שאלו הדברים אין ראוי לזכרם שיושם להם שמות, אבל הם עניינים שצריך לשתוק

מהם, וכשיביא הצורך לזכרם, יעשה לו תחבולה בכינויים ממילות אחרות". ואמנם המשנה נוקטת לשון נקיה, גם כאשר שינוי הלשון לצורך זה עלול לגרום להבנה שגויה, אך מאידך הגמרא מפרטת גם בלשון פחות נקיה כשיש צורך להסבר נאות².

ואמנם מצינו במקרא ובחז"ל מושגים מושאלים שונים המבטאים קיום יחסי אישות³: אישות⁴, אכילה⁵, ביאה⁶, בעילה⁷, דבר אחר⁸, דבר מצווה⁹, דגה¹⁰, דעת¹¹, דרך ארץ¹², הרגל דבר¹³, השאה¹⁴, התעלסות¹⁵, התעסקות¹⁶, זיווג¹⁷, טחינה¹⁸, לחם¹⁹, מלאכה²⁰, משגל²¹, משכב²², עונה²³, פיסוק רגלים²⁴, שאר²⁵,

[1] מו"נ ג ח. וכתב הגרא"ה קוק בהערותיו על מו"נ כאן (הובאו דבריו בס' אוצרות הראיה ח"ב עמ' 948), שלפיכך לא נקראת השפה העברית "לשון טהור" אלא "לשון הקודש", כי קדושה נקראת פרישה מעריות, ונקיות השפה העברית היא ממושגים הנוגעים לעריות. [2] ראה ב"מ צא א. [3] המושגים מנויים לפי סדר א-ב. [4] סנהדרין קה ב. [5] משלי ל כ; יומא עה א; כתובות יג א; שם סה ב. [6] בראשית טז ד; שם כט בא. [7] דברים כא יג; ישעיה סב ה, על משמעות המושג ראה רש"י סוכה לג ב ד"ה בעל. [8] ברכות ח ב; שבת יג ב; ביצה כב א. מושג זה משמש גם ככינוי לחזיר (שבת קכט ב), ולעבודה זרה (שבת יז ב). [9] עירובין ק ב. [10] יומא עה א, וברש"י שם ד"ה עריות, והוא מלשון וידגו לרב (בראשית מח טז). [11] בראשית ד א. [12] מכילתא משפטים כא י; גיטין ע א, על פי בראשית יט לא. וראה על מושג זה במבוא ב. [13] סוכה כו ב; ע"ז יז א. [14] רש"י סוטה ט ב ד"ה נחש. [15] משלי ז יח. [16] משנה זבים ב ב. [17] רמב"ם אישות טו כ. [18] סוטה י א. [19] בראשית לט ו; משלי ט יז; סנהדרין עה א, וברש"י שם ד"ה דכתיב.

[20] בראשית לט א; שבת מט ב. [21] דברים כח ל, לפי הכתיב. וראה מו"נ ח"ג סופ"ח, שאף מושג זה הוא מושאל, וכדכתב חז"ל: "ולא יטעך ישגלנה, שתחשבהו שם לפעולה, אינו כן, כי שגל הוא שם הנערה המוכנת למשגל, נצבה שגל לימינך בכתם אופיר, ואמרו ישגלנה לפי הכתוב, עניינו יקחנה לנערה לזה הענין". ולכאורה קשה ממגילה כה ב – כל המקראות הכתובים בתורה לגנאי, קוראים אותם לשבח, כגון ישגלנה-ישכבנה, ולשיטת הרמב"ם למה שינוי? ואולי יש דרגות שונות במושגים השונים, ויש כאלו שהם יותר מגונים מאחרים, וצ"ע. [22] בראשית לט יד; ויקרא טו יח. [23] שמות כא י, על פי דעה אחת במכילתא עה"פ שם; כתובות מז ב; ירושלמי כתובות ז ז. ובדרך זו פסק הרמב"ם אישות יב ב. ולשון עונה ביחס לחיי אישות – יש אומרים, שהוא מלשון עת חמן (א"ע ורמב"ן שמות שם); יש אומרים, שהוא לשון עינוי, שמניעת התשמיש גורם לאשה (יומא עז ב; כתובות מז ב, ובתוס', רא"ש וריטב"א שם); ויש אומרים, שהוא מלשון מעון ומגורים (מנחם בן סרוק, שורש ע; א"ע שמות שם). וראה בתו"ש שמות פכ"א אות רו. [24] כתובות לט ב. [25] שארה כסותה וגו' –

תפלות²⁶, תשמיש המיטה²⁷.

כמו כן מצינו גם מושגים מיוחדים ליחסי מין אסורים: אונס²⁸, גילוי ערווה²⁹, הטחה³⁰, זימה³¹, זנות³², ניאוף³³, עינוי³⁴, רביעה³⁵. גם 'עבירה' סתם מתייחסת לעתים לעבירה מינית³⁶.

בלשון העברית המודרנית משתמשים במונחים מיניות ויחסי מין לתיאור הפעולה, והוא תרגום משפות לועזיות³⁷.

בזמן המקרא והתלמוד מצינו דיונים רחבים בנושאים הנוגעים לחיי אישות ולקיום יחסי מין, ולעומת זאת בדורות המאוחרים יותר היה העיסוק והדיון בנושא זה חסוי ומוגבל ביותר מחמת הצניעות המתחייבת. אכן, בשנים האחרונות התפתחה בעולם הרחב תפיסה של התייחסות מתירנית לסטיות מיניות, תרבות של פורנוגרפיה והומוסקסואליות בספרות, בסרטים, בטלביזיה ובאינטרנט, ודבר זה מחייב לחזור ולעסוק בנושא זה מבחינה עניינית והשקפתית, כדי לדעת את דעת התורה גם בנושא עדין ורגיש זה³⁸.

ואמנם, אין נושא זה מחוץ לתחום

הידיעה התורנית-הלכתית, וכפי שמוספר בתלמוד: שאלו את אימא, אשתו של רבי אליעזר, אחותו של רבן גמליאל, מפני מה בניך יפים ביותר? התביישה, ולא רצתה לומר להם. אמרו, תורה אנו צריכים ללמוד ואנו מתביישיך? בשעת תשמיש מה הוא אצלך?³⁹ ועוד מספרת הגמרא, שרב כהנא התחבא מתחת למיטתו של רב, כדי ללמוד איך להתנהג בזמן תשמיש, וכשגער בו רב, ענה לו — תורה היא וללמוד אני צריך⁴⁰. וכן כתב אחד מגדולי הפוסקים בדורנו — "ואף שלא רציתי להאריך בדברים, וגם יותר היה ראוי שלא לכתוב, אבל מכיוון שיש טועין בין להקל בין להחמיר, שגורם ח"ו לחסרון שלום והאהבה הנחוצה ביותר, אמרתי שתורה היא ומוכרח אני לכתוב בזה"⁴¹.

בערך זה יידונו העניינים הנוגעים לחיי אישות, הן יחסי המין המותרים, גרדי חיובם ודרכי קיומם, והן יחסי המין האסורים.

ב. רקע מדעי

מקצועות רפואיים — הן הגינקולוגיה והן הפסיכיאטריה עוסקים בבעיות מיניות,

כד. [33] ויקרא כ י. [34] דברים כב כד. וראה יומא עד ב. [35] ויקרא יח כג. [36] ברכות כב א; ר"ה יז א. [37] sex = מין. וראה בשו"ת באר משה ח"ד סי' קיג אות א, על פי קידושין ע א, שהתלמוד והפוסקים משתמשים במושגים בלשון המדינה המקובלים בפי ההמון, אפילו אם יש להם מקבילות בלשון הקודש או בלשון היהודים. [38] וראה מה שכתב ברוח זו האדמו"ר מלובביץ באגרות קודש ח"ט מ' ב'תרמ"ב. [39] נדרים כ א. [40] ברכות סב א. [41] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סוסי

שמות כא י, על פי דעה אחת במכילתא עה"פ שם; כתובות מז ב; ירושלמי כתובות ה ז. וראה ברמב"ן שמות שם; תוי"ש שמות פכ"א אות רח. [26] עירובין ק ב. [27] המושג השכיח בלשון חז"ל, ומוזכר לראשונה בברכות יח א. וראה ברמב"ן עה"ת בראשית כ יח, שסתם נגיעה וקריבה בלשון המקרא הוא על המשגל. וראה תוס' ר"ה ח א ד"ה לבשו, שעליית זכר על נקבה הוא לשון נקיה לביאה. [28] יבמות לה א; כתובות לו א. [29] ויקרא יח ו. [30] סנהדרין מו א. [31] ויקרא כ יד. [32] בראשית לח

לנטיה להתנהגות מינית. בדרך כלל הכוונה לנטיה המינית הסובייקטיבית.

עוררות מינית מתייחסת לאירועים הפיסיולוגיים הנובעים מהגירוי המיני. בדרך כלל הכוונה להיבטים הפיסיים הכרוכים בעיסוק מיני. אכן, אין הבחנה חדה וברורה בין שני שלבים אלו.

הבעיות המיניות – בגבר הן בעיקר איך-אונות⁴⁵, ושפיכת זרע מוקדמת⁴⁶; ואצל האשה הן בעיקר חוסר אביונה⁴⁷, וסגירת פתח הנרתיק בעת קיום יחסי מין מחשש לכאבים בעת קיום יחסי מין⁴⁸.

בעיות אלו יכולות להשפיע לרעה על מערכת היחסים שבין הבעל לאשה, כאשר אחד הצדדים או שניהם אינם יכולים להגיע לסיפוק מיני עם בן/בת הזוג.

בסקר על הפרעות שונות בתיפקוד המיני של נשים משנות ה-90 של המאה ה-20 עולה כי 38% סבלו מחרדות ועכבות בעת פעילות מינית, 16% דיווחו

בהתאם לאופי הבעיה. מקצוע הסקסולוגיה⁴² הוא מקצוע מיוחד, אשר התפתח בשנים האחרונות, ואשר עוסק בהבנת התהליכים המיניים התקינים והחולניים, ובייעוץ בבעיות מין.

מקצועות הפסיכיאטריה והסקסולוגיה מטפלים בבעיות מיניות בדרכים שונות, הן כאשר הבעיה היא היעדר חשק מיני, והן כאשר הבעיה היא עודף יצר מיני, או סטייה מינית. ההחלטות הטיפוליות בתחום זה תלויות במידה רבה בנורמות המקובלות בחברה באותו זמן ובאותו מקום.

מחקר – המחקר המדעי המודרני של בעיות מין החל רק בראשית המאה ה-20, והתפתח בעיקר במחצית השנייה של המאה ה-20.

פעילות מינית מבחינה פיזיולוגית מתחלקת לשלושה שלבים: השאיפה, העוררות המינית, והאביונה⁴⁴.

השאיפה המינית מייצגת את התהליכים הרגשיים והשכליים המובילים לרצון או

Behavior in the Human Female. WS Saunders, 1953; Masters WH and Johnson VE, *Human Sexual Response*. Little, Brown & Co 1966. וראה במבוא של ד"ר ז. מונטנר למאמר על חיזוק כוח הגברא של הרמב"ם, שסיכם את הספרות הרפואית הקדומה על המיניות והחיים המיניים, ועל הגישות של הרופאים והחוקרים הקדמונים לנושא זה. [44] orgasm. [45] impotence. ראה ע' פוריות ועקריות הע' 48 ואילך. [46] premature ejacu- lation. [47] anorgasmia. [48] vaginismus. מצב רפואי-נפשי של כיווץ בלתי רצוני של שרירי פתח הנרתיק, אשר מונע את פעולת התשמיש.

סו. [42] Sexology. מושג מורכב משתי מילים – sex = מין; logos = תורה. מושג זה הוטבע לראשונה על ידי הגרמני איבן בלוך בשנת 1906. על התפתחות הענף ראה – Maurice WL, *J Can Med Assoc* 132:1123, 1985; Lewin J and King M, *BMJ* 314:1432, 1997. [43] החלוצים בפיתוח המחקר והטיפול המיני היו: איבן בלוך (1872-1922), אלברט מול (1862-1937) ומגנוס הירשפלד (1868-1935), שלושתם יהודים. פעילותם הופסקה על ידי הנאצים עם עלייתם לשלטון בשנת 1933. דחיפה גדולה בשטח זה נתנו בעיקר החוקרים קינסי, מאסטרס וג'ונסון: Kinsey AC, et al, *Sexual*

שהאשה משתוקקת אל בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך⁵⁴; זה יצרו מבחון, וזו יצרה מבפנים⁵⁵; רוצה אשה בקב ותפלות, מתשעה קבין ופרישות⁵⁶; אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירים אותו, וילבש שחורים, ויתעטף שחורים, ויעשה מה שליבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא⁵⁷; האיבר הזה שבאדם, הרעיבתו – השביעתו, השביעתו – הרעיבתו⁵⁸; יצר זנות קשה מיצר עבודה זרה⁵⁹; אין לך בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות וכו', ואמרו חכמים, גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן⁶⁰; יש מי שהסביר את ההלכה, שקוראים בתורה במנחה של יום-הכיפורים את פרשת העריות דווקא, כי נפשו של האדם חשקה בעריות יותר מכל העבירות, על כן מזהירים בזה ביום הכיפורים, שהוא יום קדוש ונורא⁶¹.

איש ואשה – כמו כן קבעו חז"ל, שהדחפים המיניים באיש חזקים יותר מהדחפים המיניים באשה⁶², ומאידך קבעו כי מניעת תשמיש מהאשה מהווה עינוי

על חוסר סיפוק מיני, ו-15% דיווחו שאינן מגיעות לאביונה⁴⁹. סקר דומה ביחס לגברים העלה כי כ-40% מהם בגיל העמידה מדווחים על בעיה כלשהי בתיפקוד המיני⁵⁰. הבעיות בתיפקוד מיני גדולים בהרבה אצל גברים או נשים עם מחלות כרוניות, כמו סוכרת, טרשת נפוצה וכד'⁵¹.

טיפולם – קיימות שיטות טיפול שונות, רובן על בסיס של פסיכותרפיה ושינויי דפוס התנהגותי, וחלקן על בסיס תרופתי.

סטיות מיניות – ההיבטים הרפואיים-מדעיים הנוגעים לסטיות מיניות נידונים להלן בחלק ה.

ג. עקרונות וכללים

היצר המיני – חז"ל הכירו בקיומו של היצר המיני הטבוע באדם, והעריכו את גודלו ועומקו של דחף זה⁵². ואמנם מצינו מאמרי חז"ל רבים, המעידים על כך, כגון – אין אפטרופוס לעריות⁵³; מלמד

[55] כתובות סד ב. [56] סוטה כ א. [57] מו"ק יז א; חגיגה טז א; קידושין מ א. וראה בתוס' חגיגה שם ד"ה ויעשה. [58] ירושלמי כתובות ה ח; בבלי סנהדרין קו א. וראה רש"י שם, שפירש שמרבה תאוותו, אבל בסוכה נב ב, פירש רש"י – רעב גופו וחסר כוח לעת זקנתו. [59] שה"ש רבה ז ח. [60] רמב"ם איסורי ביאה כב יח-יט. [61] ט"ז או"ח סי' רכב סק"ו. [62] ראה ירושלמי כתובות ה ח – צערו של איש מרובה יותר מן האשה. וכן משמע מבבלי כתובות סד ב, מההתנהגות ברחוב הזונות, ומבבלי סוטה ט ב, בהתנהגות דלילה עם שמשון.

וראה ע' פוריות ועקרות הע' 66 ואילך. Rosen RC, et al, *J Sex Marital Ther* [49] Solstad K and Hertoft [50]. 19:171, 1993 P, *Arch Sex Behav* 23:51, 1993 [51] ראה Lewin J and King M, *BMJ* 314:1432, – 1997. וראה עוד על הפרעות בתיפקוד מיני של האשה במאמר – מ. לוריא ואח', הרפואה, קמג:804, 2004. [52] כל זה נכון בעולם הזה, אבל בעולם הבא אין כל הנאות גופניות, כולל תשמיש – ברכות יז א, ושם הגירסא 'פריה ורביה'; רמב"ם תשובה ח ב. [53] כתובות יג ב; חולין יא ב; נידה ל ב. [54] עירובין ק ב.

עבורה⁶³.

בחיבור יש גנאי וכיעור חלילה וחלילה, כי החיבור נקרא ידיעה⁶⁹, ואילו לא היה בדבר קדושה גדולה, לא היה הכתוב קורא לחיבור הראוי ידיעה⁷⁰. ואמנם במקרא מכונים יחסי מין במושג דעת⁷¹, ומכאן ראייה כי קיום יחסי מין בין איש לאשתו הוא מעשה קדוש וטהור, שאם לא כן לא היתה התורה מכנה מעשה זה בשם דעת⁷².

צעיר וזקן — חז"ל הכירו בדחף המיני המתגבר במיוחד בגיל ההתבגרות, ועל כן דורשת ההלכה נישואין מוקדמים, כדי לכווין את אפיק היצר המיני לכיוונו החיובי⁶⁴. כמו כן ידעו חז"ל שהיצר המיני חזק יותר בצעירים⁶⁵.

מטרות היצר המיני — חכמי ישראל הגדירו מספר מטרות להיבט החיובי של היצר המיני, שהוטבע באדם על ידי הקב"ה:

היחס ליצר המיני — יש מחכמי ישראל, שראו בחוש המישוש ובתשמיש דבר של גנאי וחרפה⁶⁶, אלא שהוא צורך הכרחי לקיום העולם⁶⁷; ויש הסבורים, שבאופן בסיסי עצם הצורך המיני איננו בושה או גנאי⁶⁸, ואדרבה, החיבור הנעשה כראוי, בזמן הראוי, ובכוונה הראויה, הוא עניין קדוש ונקי, ואל יחשוב אדם כי

המטרה העיקרית והחשובה ביותר היא לצורך קיום מצות פריה ורביה, והמשך קיום המין האנושי עלי-אדמות⁷³. בכך

ולכאורה קשה על כך, שהרי המושג 'דעת' בקשר ליחסי מין מופיע במקרא גם כשהם נעשים במצבים אסורים ומגונים, כגון — 'הוציאם אלינו ונדעה אותם' (בראשית יט ה); 'הוצא את האיש אשר בא אל ביתך ונדענו' (שופטים יט כב). וראה עוד במחברת מנחם, דע; רבנו בחיי והנצי"ב עה"פ בראשית ד א. ולגופו של עניין, יש לומר שהשימוש במושג 'דעת' בקשר ליחסי אישות נובע מחילוף אותיות 'מדע' — מצע', וכמבואר בקהלת י כ — 'במדעך מלך אל תקלל, ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר'. וראה ב"ב ד א. [73] רמב"ם דעות ג ב; ראב"ד, בעלי הנפש, שער הקדושה; א"ע ויקרא יח כ; חובות הלבבות, שער הפרישות פ"א. ובפיהמ"ש לרמב"ם סנהדרין ז ד כתב, שתכלית התשמיש להעמיד המין ולא לתענוג התשמיש בלבד, והתענוג בזה הושם לעורר בעלי החיים על הכוונה הראשונה והוא הזרע, והראיה הברורה על זה שתסור התאוה ויכרית התענוג ביציאת שכבת הזרע וכו', כי אם היה התענוג במשגל הוא הכוונה, היה מתמיד כל זמן שירצה האדם שיתענוג, ואין הדבר כן, ואמנם אין הביאה גוף המצווה של פריה ורביה, אלא רק הכשר המצווה, ועיקר המצווה היא

[63] יומא עו א-ב. [64] ראה קידושין כט ב; סנהדרין עו א. [65] ראה סוכה כו ב. [66] רמב"ם מו"ג ג ח. [67] ראה להלן הע' 73 ואילך בסיבות למיניות. [68] רמב"ן באיגרת הקודש — 'ואם כלי המשגל הם דברי גנאי, איך ברא ה' יתברך דבר שיש בו מום, גנות, או חיסרון?' ומוכיח גם מהעובדה, שקודם החטא היו אדם ואשתו ערומים ולא יתבוששו (בראשית ב כה). יש שרצו להיתלות בפסוק בתהלים נא ז — 'ובחטא יחמתני אמי', כאילו יחסי אישות, אפילו לצורך קיום העולם, מוגדרים כחטא. אך לפי חז"ל בנידה לא ב, ברור שפירוש המושג 'חטא' בפסוק זה הוא טבילה והיטהרות, כמו 'חטא את הבית' (ויקרא יד נב), וכן 'תחטאני באזוב ואטהר' (תהלים נא ט), שכולם במובן של חטוי, ניקוי וטהרה. וראה עוד בספרו של א.א. אורבך, חז"ל — פרקי אמונות ודעות, עמ' 422, Feldman DM,; *Marital Relations, Birth Control and Abortion in Jewish Law*, pp. 83-90, וראה להלן בחלק האתי. [69] ראה לעיל הע' 11, ולהלן הע' 71. [70] סידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף פ"ג. [71] בראשית ד א. וראה לעיל הע' 11. [72] רמב"ן איגרת הקודש.

סיפוק התאוה וההנאה של האשה, וזהו היסוד למצות עונה⁸¹; פורקן היצר המיני של הגבר, וזו התועלת הפחותה מבין ארבעת המטרות ליצר המיני, שכן אפשר להתגבר על התאוה הזו, ואפשר לספק בדרכים אחרות⁸²; תועלת רפואית, כגון תיקון העובר והאשה המעוברת, בהתאם לשלבי ההריון השונים⁸³, הקלה על מלאות הגוף של הגבר⁸⁴, ובאופן כללי "להברות גופו"⁸⁵.

השקפת היהדות על החיים המיניים – היהדות מתייחסת לחיים המיניים בדרך ממוצעת, בהליכה בשביל הזהב, תוך שמירה על איזון נכון ומדויק בין הצורך בקיום המין האנושי, והצורך בסיפוק היצר המיני הטבעי באיש ובאשה מחד גיסא, לבין מתירנות מינית, ניאוף, סטיות מיניות, וריבוי מיותר בעיסוק בדברים אלו מאידך גיסא⁸⁶, וכפי שאמרו חז"ל – יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת⁸⁷.

מקביל היצר המיני ליצר הרעב והצמא, שהם דחפים פיסיולוגיים חיוניים להמשך קיומו של היחיד, והיצר המיני הוא הדחף הפיסיולוגי להמשך קיום המין⁷⁴. יצר זה הוטבע באדם על ידי הקב"ה כבר בראשית היוצרו, והמצווה הראשונה שנצטווה האדם היתה מצות פריה ורביה. הסיבה היא, שהקב"ה חפץ בישוּבו של עולם, ובסיבת מצות פריה ורביה מתקיימות כל המצוות בעולם⁷⁵. היצר הרע לעבודה זרה בטל כבר מן העולם, אבל היצר המיני לא בטל⁷⁶, מאחר ואין לעולם צורך בעבודה זרה, אבל יש לעולם צורך קיומי ביצר המיני, וכדברי המדרש⁷⁷ – שאילולי יצר הרע, לא בנה אדם בית, ולא נשא אשה, ולא הוליד, ולא נשא ונתן⁷⁸. ואמנם השורש 'יצר' משותף הוא לתאוה המינית וליצירה, והלשון כבר מתחלפת בראשית הבריאה – 'וייצר ה' אלקים את האדם'⁷⁹ מול 'וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום'⁸⁰.

המטרות האחרות לדחף המיני הן: ואכן, חכמי ישראל הכירו בעובדה,

להלן הע' 110 ואילך בגדרי מצות עונה. [82] ראב"ד בעלי הנפש שם. וראה בס' חסידים סי' תשנא וסי' תתרפו, שסיפוק היצר הן אצל האיש והן אצל האשה מונע הרהורים רעים. [83] ראב"ד, בעלי הנפש, שער הקדושה, על פי נידה לא ב. [84] א"ע ויקרא יח ב. וראה באריכות בסידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף פ"ו. [85] רמב"ם דעות ג ב. וראה עוד ברמב"ם שם ד יט. הרמב"ם כתב חיבור רפואי מיוחד 'על המשגל ועל חיזוק כוח הגברא', יצא לאור בתירגום עברי על ידי ז. מונטנר, כתבים רפואיים, כרך ד, עמ' 47 ואילך. וראה שם בדברי המבוא של המתרגם, עמ' 35 ואילך. [86] ראה א. שטינברג, אסיא, ד, תשמ"ג, עמ' 190 ואילך. [87] סוטה מז א.

לדת הילדים – מנ"ח מ' א סק"א. [74] א. שטינברג, אסיא, ד, תשמ"ג, עמ' 190 ואילך. [75] ס' החינוך מ' א. וראה בע' פוריות ועקרות הע' 102 ואילך. [76] ראה באריכות בסנהדרין סד א. וראה ע"ז יז ב. ובסנהדרין עה א – מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, וראה תוס' ב"ב יב א ד"ה אטו, שהכוונה שמעוברי עבירה לא ניטל טעם הביאה, שהיה אצל כולם לפני שחרב המקדש. [77] בראשית רבה ט ט. [78] וראה עוד בספרו של א.א. אורבך, חז"ל – פרקי אמונות ודעות, עמ' 415 ואילך. [79] בראשית ב ז. [80] בראשית ו ה. וראה א. שטינברג, אסיא, ד, תשמ"ג, עמ' 190 ואילך. [81] ראב"ד בעלי הנפש, שער הקדושה; הנ"ל, דעות ג ב. וראה

שאינן מעשה בו יוכל האדם להתעלות ולהתרומם למדרגת שותף עם הקב"ה באופן הפעיל ביותר כמו במעשה הזיווג שבין איש לאשתו, שהרי שלושה שותפים הן באדם, הקב"ה, אביו ואמו⁸⁸; ומאידך, אין לך מעשה שבו יוכל האדם לרדת לשפל המדרגה עד הדמיון לבהמה, כאותו מעשה עצמו⁸⁹.

האיזון הראוי – היהדות נמנעת מדרישה להתחסדות-יתר של סגפנות ופרישות מינית, ודבר זה מעולם לא נחשב כרצוי מבחינה דתית, אך רואה בהתנהגות המינית שלא על פי דרישות ההלכה את אחד החטאים הכבדים והחמורים ביותר נגד הקב"ה ונגד החברה האנושית. מגמת היהדות היא להוציא לפועל בצורה מושלמת עד כמה שאפשר את ההיבטים החיוביים בחיים המיניים, ולמנוע ולרסן את כל הצדדים השליליים במעשים ובמחשבות הקשורים לחיים המיניים.

היהדות איננה דורשת עקירת היצר המיני, אלא דבר קשה ממנו, היינו השתלטות על היצר⁹⁰, והמלחמה ביצר אין פירושה נסיגה מן העולם ומפעולה בתוכו,

אלא כיבוש היצר אגב עשייה בעולם⁹¹. ואף כי ניתן לדכא את היצר המיני לחלוטין, אבל כיוון שהתורה התירה אותו, בתנאים ובהגבלות מוגדרים היטב, אין האדם צריך להילחם עם תאוותו, רק שיסתפק מן ההיתר⁹². ואף שפרישות מתאוות העולם הזה הוא עניין גדול, כשהוא נעשה לשם שמים, אבל אם על ידי זה מבטל משהו ממה שמחוייב על פי התורה, הרי זה דבר רע מאד, ומכיוון שמצות עונה היא מצות עשה מן התורה בדיוק כמו אכילת מצה, על כן המבטלה עובר על איסור מן התורה, והוא חוטא חטא גמור, וחטא זה הוא מעבירות שבין אדם לחברו, והרי הוא גולן ושווד שגוזל מאשתו מה שמחוייב לה, ויכול אף להביא לידי פיקוח נפש מרוב צערה ויגונה⁹³.

ברם, אין דעת חכמים נוחה למי שהוא מרבה בתשמיש המיטה, ויהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול, ופגום הוא עד מאד, ומעשה בורים הוא, אלא כל הממעט בתשמיש, הרי זה משובח, והוא שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו⁹⁴. ומי שאינו צריך לאותו דבר, ואין יצרו מתגבר עליו, והוא מעורר תאוותו, ומביא עצמו לידי קישוי ותאוה וכו', וודאי הוא-הוא הדרך

[88] קידושין ל ב; קהלת רבה ה יג; פסיקתא זוטא ויקרא יב ג. וראה בזהר ח"ב דצ"ג ע"א. [89] ראה באגרת הקודש לרמב"ן. וראה בסידור בית יעקב להריעב"ץ, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף, פ"ז חוליא ג ס"ז – כד טב, לית טב מיניה; כד ביש, לית ביש מיניה. ומציין שם סימן נאה, שהלכות צניעות בשולחן ערוך נסדרו באו"ח סי' ר"מ, ואותיות הסימן הן 'רם' ונישא מחד, ו'מר' ורע מאידך. [90] א. ברט, מצוות למה ניתנו? עמ' 8. [91] א.א. אורבך, חז"ל – פרקי אמונות ודעות, עמ' 418. [92] ראב"ד, בעלי הנפש, שער

הקדושה. [93] אגרת של הג"ר יעקב קנייבסקי, פורסמה באיגרת קודש מאת גדולי הדור, תשכ"ח, עמ' א. [94] ברכות כב א; רמב"ם איסורי ביאה כא יא; טוש"ע או"ח רמ א; שם אבהע"ז כה ב. וראה ברמב"ם איסורי ביאה שם, וברמב"ם תפילה ד ד-ה, על פי ירושלמי ברכות ג ד, שבגלל נימוק זה תיקן עזרא את חיוב הטבילה של בעל קרי לפני עיסוק בדברי תורה (וראה על תקנת עזרא בע' זרע הע' 99 ואילך). אמנם ראה ברמב"ם דעות ה ד – שדין זה נאמר לתלמיד חכם, שינהיג עצמו בקדושה, וכבר העיר בלח"מ

לעצת היצר הרע⁹⁵. כמו כן נחשב ריבוי התשמיש כדבר המזיק לגוף, מחליש את כוחו של האדם, גורם לחולשת ראייה, ריח רע מהפה, נשירת שערות, נפילת שערות, נפילת שיניים, כאבים מרובים, וזיקנה מוקדמת⁹⁶, ואף גורם למוות⁹⁷, וכבר קבעו חז"ל, שתשמיש הוא אחד משמונה דברים, שרובן קשה ומיעוטן יפה⁹⁸.

ואמנם התורה הזהירה מעריות ומאכלים אסורים, והתירה הביאה איש באשתו, ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאוה מקום להיות שטוף בזימת אשתו, או נשיו הרבות וכו', והנה יהיה נבל ברשות התורה. לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וציווה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות וימעט במשגל⁹⁹. מכיוון שהתורה התירה לאדם לבוא על אשתו גם כשאינה יכולה להרות מביאה זו, כדי שלא יהרהר, ולכן גם התירו לבעל לבוא עליה שלא כדרכה, יש להשתמש בהיתר זה

בצורה המועטה ביותר, והחכם יתן את הדין שלא שם על לב איזה דבר התיר הכתוב מפני היצר ומפני שאי אפשר בעניין אחר¹⁰⁰.

הדרכות הלכתיות — על מנת להדריך את האדם בשביל הזהב בתחום המיני, שהוא עדין, מסובך, וקשה מבחינה רגשית ומוסרית, בנו חז"ל וחכמי ההלכה והמוסר בנין שלם ומפורט ביותר של הלכות, הגדרות והנחיות בכל שטחי החיים המיניים. הרוצה להתנהג בדרך התורה וההלכה בתחום זה, חייב ללמוד ולהכיר היטב את דעת התורה בנידון. על כן, יש מי שכתב שצריך ללמוד, לשמור, לעשות ולקיים את כל דברי הטור בעניינים אלו¹⁰¹, וצריך האדם להיות בקי בכל מילה ומילה הכתובה שם, זולתי עניין הפיכת שולחן המוזכר שם¹⁰². ומה שקבעו חז"ל¹⁰³, שאין דורשין בעריות בשלושה, הכוונה לשיעורים בעל-פה, בגלל התקלות של אי-הקשבה, אבל מתוך הכתב יש חיוב

בגבעה במעשה בנימין מתה אולי מפני ריבוי הביאות. יש להעיר, שאמנם תוארו מקרי מוות בזמן תשמיש, וכבר פליניוס (*Historia Naturalis*) (7:54) תיאר שני מקרי מוות כאלו. אך כיום אין מדע הרפואה סבור, שריבוי תשמיש כשלעצמו הוא סיבה שכיחה למוות. וראה בנידון בע' השתנות הטבעים הע' 186. [98] אבות דרבי נתן לו ה; גיטין ע א. [99] רמב"ן עה"ת ויקרא יט ב. וראה באור החיים, ריש פר' קדושים; דרכי טהרה, פי"ט. [100] ס' חסידים סי' תתשיא. [101] טור או"ח סי' רמ; אבהע"ז סי' כה. וראה להלן בפרטי דינים. [102] של"ה, שער אותיות, הובאו דבריו בא"ר או"ח רמ א; ספר זכירה, ענייני זיווג. [103] חגיגה יא ב.

שם, שלא היה צריך לכתוב דינים אלו בתלמיד חכם דווקא. [95] ראב"ד, בעלי הנפש, שער הקדושה. [96] ברכות נו ב; שבת קנב א; סנהדרין פב ב; רמב"ם דעות ד יט; רמב"ם ספר הקצרת פ"י סע' 8 (בתירגומו של ז. מונטנר, כתבים רפואיים, כרך ד); רמב"ם הנהגת הבריאות, שער ד, סע' 9 (בתירגומו של ז. מונטנר, כתבים רפואיים, כרך א); מו"נ ג לג; טושו"ע או"ח רמ יד. וראה סנהדרין פב ב, שגופו של זמרי נהרס בגלל ריבוי תשמיש. וראה עוד בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' מג. וראה בכלבו סי' קיח, שריבוי התשמיש גורם לפודגרא. [97] רמב"ם דעות שם; טושו"ע או"ח רמ יד. וראה ברמב"ן עה"ת בראשית יט ח, שהפילגש

ללמוד היטב נושאים אלו¹⁰⁴.

יכולה לתת אמתלה אחרת¹⁰⁹.

ד. דיני תשמיש המיטה בין איש לאשתו

על הדרישה למעט בתשמיש – ראה לעיל בחלק ג.

1. דינים ועקרונות כלליים

חובת יחסי אישות – יחסי אישות מותרים, ובעצם מחוייבים, רק בין איש לאשה שנישאו זה לזו כדת וכדין, למעט תקופת נידתה וזיבתה של האשה¹⁰⁵.

מן התורה קונה הבעל את האשה לביאתה, והיא משועבדת לו שיוכל לבועלה בזמן העונה שקבעו חכמים¹⁰⁶. יש מי שכתב, שמצות תשמיש היא גם שלא בזמן עונה, כיוון שיש הנאה לגוף מן הגוף¹⁰⁷; ויש מי שהסתפק בזה¹⁰⁸. ומסתבר שכשיש צער לבעל, מחוייבת היא בתשמיש בכל זמן שירצה, ואף שלא בזמן עונה, אם היא בבריאותה, אלא אם כן יש זמן שקשה לפניה לקבל תשמיש, שאז היא פטורה, ויכולה לומר לו שאין לה כוח, או

מצות עונה – אחד מעשרה חיובים שיש על האיש כלפי אשתו הוא חיוב העונה¹¹⁰, והוא חיוב מן התורה¹¹¹.

אסור למנוע אשתו מעונתה, ואם עבר ומנע כדי לצערה¹¹², עבר בלא תעשה, שנאמר¹¹³ 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע'¹¹⁴, אבל אין לוקים על לאו זה, מפני שאין בו מעשה¹¹⁵. ומי שאינו מקיים מצות עונה, יכולים לנדותו ולהחרימו שיקיים עונה או שיגרש¹¹⁶. והיינו דווקא כשמתכווין לצערה, אבל אם לא כיוון לצערה – יש הסבורים, שאינו עובר על הלאו¹¹⁷; ויש סבורים, שעובר על הלאו¹¹⁸. מכל מקום המונע תשמיש מאשתו עובר על איסור מדרבנן, שכן אין אשתו כשבויה אצלו למנוע תענוגותיה, שהרי אינה יכולה לספק רצונה ממקום

[104] ראה א.ג. אלינסון, איש ואשתו, ח"ג עמ' 162, הע' 133. וראה עוד באריכות בדרך פיקודין, מ"ע א, בחלק הדבור ובחלק המחשבה, על ההיבטים הרעיוניים והנסתרים של יחסי אישות. [105] ראה מו"ג ג מט. וראה ע' נדה וזבה. [106] נדרים טו ב. וראה באריכות בשו"ת משיב דבר חאבה"ע"ז סי' לה. וראה בשו"ת היכל יצחק חאבה"ע"ז ח"א סי' כה סקל"ב, שגדר שיעבוד האשה לבעלה להישמע לו בתשמיש הוא מכוח הקידושין, שאסר אותה על העולם כהקדש והתירה לו, ולא מכוח קנין ממוך. [107] שו"ת עזרת כהן סי' לה. וראייתו מפסחים עב ב, שיש שמחת עונה שלא בשעת עונתה, וראה ברש"י ותוס' שם. [108] שו"ת אחיעזר ח"ג סי' פג. וטעם הספק, כיוון שלא מוכר ברמב"ם ובטוש"ע. [109] שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד סי' עה אות

ב. וראייתו מהמבואר בכתובות כב ב, באשתו של שמואל, וראה בתוס' שם ד"ה ואפילו, ובר"ן שם. [110] רמב"ם אישות יב א; טוש"ע אבה"ע"ז סט א. [111] ב"ש סי' סט סק"א, שכן דעת כל הראשונים, ולא נחלקו אלא לגבי מוזנות וכסות. וראה במנ"ח מ' מו סק"א. [112] בס' החינוך מ' מו כתב 'להכאיבה'. [113] שמות כא י. [114] רמב"ם אישות יד ז; טוש"ע אבה"ע"ז עו יא. [115] רמב"ם שם טו. [116] שו"ת הריב"ש סי' קכז; רמ"א אבה"ע"ז קנד כא. וראה בפת"ש שם סקל"א. [117] סה"מ"צ לרמב"ם לאווין רסב; שו"ת מבי"ט ח"ג סי' קלא. [118] שו"ת מהר"ם אלשיך סי' ג, שהאריך להוכיח, שגם כשאינו מכווין לצערה עובר על הלאו. וראה עוד באה"ט אבה"ע"ז סי' עו סקט"ז; מעשה רקח על הרמב"ם אישות יד ז.

אחר¹¹⁹. ובנוסף למצות עונה יש שיעבוד הדדי בין בני הזוג לעניין קיום יחסי אישות, שעל מנת כן עמדו ונישאו¹²⁰.

כל היודע באשתו שהיא יראת שמים, ואינו פוקדה, נקרא חוטא¹²¹.

אין זה מנהג חסידות כלל לבטל מצות עונה, וכל הפרטים המפורטים בדיני תשמיש המיטה, ועל כגון זה נאמר "ולא עם הארץ חסיד"¹²², וכל מי שמבטל הלכות אלו בגלל דרכי חסידות, עתיד ליתן את הדין¹²³.

חיוב שמחה — כשם שחייב במצות עונה, כך חייב לשמח את אשתו באותו מעשה¹²⁴; ויש מי שכתב, שמצות עונה כוללת גם את החיוב לשמח את אשתו, מדין מצות עשה של 'ושמח את אשתו'¹²⁵, ואפילו אשתו מעוברת, מצווה לשמחה, אם הוא סבור שהיא מתאוה לכך¹²⁶. ומכל מקום בשנה הראשונה לנישואין, יש חובה מיוחדת על הבעל לשמח את אשתו¹²⁷.

גדר שלום בית — מניעת תשמיש אף לזמן מוגבל נחשב כחסרון שלום בית¹²⁸.

מי שהוא תלמיד חכם, רשאי להחמיר על עצמו ולהימנע מתשמיש בגלל ספקות בכתמים, אף על פי שבגלל חומרתו גורע מעונתה של אשתו, שכן אין כוונתו לצערה במניעת התשמיש¹²⁹, אלא אם כן יודע הבעל שאשתו מקפדת, שאז אסור להחמיר, אף אם יש בדבר משום מידת חסידות, שהרי גדול שלום בית, אבל כל זמן שאינה מוחה, יש להניח שהיא מסכימה¹³⁰.

אי-התעברות האשה — מצות עונה אינה תלויה ביכולת ההתעברות של האשה, אלא היא מחיובי האיש לאשתו, כדי שתיהנה ולא תצטער, ולכן אפילו אשתו מניקה, מעוברת, זקנה או עקרה, חייב במצות עונה, אף על פי שנשים אלו לא ראויות ללדת¹³¹.

אשה שסכנה לה להתעבר, ומותרת להשתמש באמצעי מניעה¹³², מקיים הבעל מצות עונה בביאה בדרך זו, ואין זה נחשב כהוצאת זרע לבטלה¹³³.

מחילת האשה — אשה יכולה להרשות לבעלה שימנע עונתה, בתנאי שכבר קיים

[119] ברכת נציב, על המכילתא, שמות כא י. [120] חי' הרשב"א נדרים טו ב. [121] יבמות סב ב. [122] אבות ב ה. [123] דרכי טהרה עמ' רג. וכן הוא בתשובת הראי"ה קוק מכת"י, פורסמה בתחומין, א, תש"מ, עמ' 9-10; אגרת קודש מאת גדולי הדור (ירושלים תשכ"ח) עמ' ז. [124] ראה פסחים עב ב; כלה רבתי פ"ב. [125] דברים כד ה. [126] סמ"ק מ' רפה. וראה ע' הריון הע' 159-160. [127] דברים שם. וראה בשו"ת ציץ אליעזר חי"ט סי' מב, בגדרי מצווה זו. [128] ראה חולין קמא א. וראה שו"ת אגרות

משה חחוי"מ ח"א סי' מב, שלכן בנין מקווה קודם לבנין ביהכ"ג, עיי"ש. [129] שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קמט; הגראי"ה קוק, הובאו דבריו בתחומין, א, תש"מ, עמ' 9. [130] הגראי"ה קוק, שם. [131] מ"מ אישות טו א; טושו"ע אבהע"ז עו ו; בן איש חי שנה ב פר' וירא סקכ"ד; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קב. וראה מ"ב סי' רמ סק"ב, ובביאוה"ל שם. [132] ראה ע' מניעת הריון הע' 170 ואילך, בפרטי מצבי הסכנה וצורות המניעה. [133] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' סה. וראה בפרטי מצות עונה גם בספרו

מצות פריה ורביה¹³⁴, אך אין זה מדין מחילה, ולכן אם חזרה ותבעה, מחוייב הוא בעונתה¹³⁵. ויש מי שכתבו, שגם אם קיים מצות פריה ורביה, מועילה מחילת האשה רק לדחות את עונתה, אבל עדיין מחוייב הבעל לשמש את אשתו בעת מן העתים, אם כי לא בכל עונה¹³⁶, או שיכול לדחות את עונתה לעונה הרחוקה ביותר, היינו שנים עשר חודשים, אבל לא מועילה מחילתה לבטל לגמרי מצות עונה¹³⁷, ואחד הדברים שהחריס רבנו גרשום מאור הגולה הוא שלא ירחק אדם מאשתו יותר מ"ח חודשים¹³⁸. וכן יכול הבעל לוותר על יחסי האישות עם אשתו, אבל אין זה מדין מחילה, ויכול לחזור בו בכל עת¹³⁹.

מצות חיוב עונה שעל הבעל לאשתו, וכן החיוב שיש על הבעל לשמח את אשתו, הוא דווקא כשטובלת ורוצה בתשמיש המיטה, אבל אם היא אינה טובלת מאיזה טעם שהוא, אין שום חיוב על הבעל לזרזה ללכת לטבול בשביל קיום עונה ושמחת אשתו¹⁴⁰.

ביאה נחשבת כדבר השווה לכל נפש¹⁴¹. מצבים שונים בגבר – מי שאינו יורה כחץ, מכל מקום מותר לו לשמש עם אשתו¹⁴².

מי שמחמת חולשתו אינו יכול לשמש אלא בהעראה בלבד – מותר¹⁴³. מי שלא יכול לגמור ביאתו, צריך להודיע על כך לאשה, ואם היא מתרצית בכך, מותר לשאתה לאשה¹⁴⁴.

מי שמחמת חולשתו בא לעתים לידי הוצאת זרע קודם הכנסת האיבר, מכל מקום מותר לשמש עם אשתו¹⁴⁵.

אשה שקופצת מחמת מחלתה לפני גמר הביאה, ועל ידי זה בא לידי הוצאת זרע לבטלה, אסור לשמש¹⁴⁶.

תשמיש במי שעבר כריתת הערמונית – ראה ערך סריס.

לחלק, וי"ל. [142] שו"ת בית יהודה (י.א. איזרמן) חאבהע"ז סי' ה. [143] שו"ת מנחת יחיאל ח"ב סי' כב אות יא; שו"ת מלמד להועיל חאבהע"ז סי' יח; שו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' רלח. [144] שו"ת צפנת פענח ח"א סי' כז. [145] שו"ת פרי השדה ח"א סי' עז; שו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' רלח; שו"ת אמרי אש חיו"ד סי' סט; שו"ת אמרי בינה (מ. אויערבאך) ח"ד סי' ח; שו"ת חשב האפור ח"א סי' ס. וראה בס' נשמת אברהם חאבהע"ז סי' כג סק"ז, מה שנסתפק בנידון הגרש"ז אויערבאך. [146] שו"ת תשובה למורי דכ"א עמ' לב, מו, צו, הובא באוצה"פ סי' כג סק"ז אות ה; שו"ת כתב סופר חאבהע"ז סי' כו. וכתב שם, שהאשה צריכה לטפל בבעייתה הרפואית, ונאמנים הרופאים לומר שכבר נתרפאה, עיי"ש.

של פלדמן, פרק 4. [134] רמב"ם אישות טו א; ושו"ע אבהע"ז עו ו; ברכ"י אבהע"ז סי' א אות ב; מ"ב סי' רמ סק"ב. וראה במג"א או"ח סי' רמ סק"א, בשם האר"י. אך ראה בב"ש אבהע"ז סי' א סק"א, מה שהקשה על שיטה זו. וראה שו"ת אנרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קב. [135] משל"מ אישות ו י; לח"מ אישות טו א; שו"ת מהר"י ווייל סי' א. [136] ברכ"י אבהע"ז סי' א אות ב. [137] מצות ראייה, אבהע"ז סי' א ס"א. [138] ראה באר הגולה יו"ד סוסי' שלד. [139] פסקי דין רבניים, ח"ג, עמ' שכו. [140] שו"ת אנרות משה חאו"ח ח"ד סי' עה אות ב. [141] כתובות ז א. וראה בתוס' שם ד"ה אמר, שדווקא בעילה ראשונה נחשבת כצורך היום ביום-טוב, אבל שאר ביאות אין כל כך צורך היום, אך לפי התירוץ השני שם, יתכן שאין

התשמיש שלא תתעבר, כגון שתהא מתהפכת אחר התשמיש, הרי זה יוציא ויתן כתובה¹⁵³.

המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה, או מה שאמרה לו, מדברים של קלון, כגון דברי שחוק וקלות ראש, שמדבר אדם עם אשתו בעסקי תשמיש, הרי זה יוציא ויתן כתובה¹⁵⁴.

אשה שנדרה ואמרה הנאת תשמישי אסורה עליך, כופה אותה ומשמשותו, ואין הנדר חל כלל, כיוון שהאשה משועבדת לבעלה לעניין זה¹⁵⁵; אבל אם האשה אסרה הנאת תשמיש על עצמה — הנדר חל¹⁵⁶.

יש אומרים, שנדר זה הוא בגדר דברים שבינו לבינה, ויכול הבעל להפר את נדרה זה¹⁵⁷; ויש אומרים, שנדר זה הוא בכלל נדרי עינוי נפש, ואין הבעל יכול להפר אותו¹⁵⁸.

מחלות — אם חלה הבעל, או שתשש כוחו ואינו יכול לבעול, ימתין ששה

תנאי במצות עונה — האומר לאשה, הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה — יש אומרים, שאין תנאו חל ביחס לעונה¹⁴⁷. וטעמם: עונה אינה דבר שבממון, ולכן נחשב כמתנה על מה שכתוב בתורה, ותנאו בטל; ויש אומרים, שתנאו חל גם ביחס לעונה¹⁴⁸.

שבועה — נשבע שלא יבוא על אשתו, הרי זה נשבע לבטל מצווה מן התורה, וראוי לעונשו משום שבועת שווא¹⁴⁹.

נדרים — המדיר את אשתו מתשמיש המיטה, ללא הגבלת זמן, או ליותר משבעה ימים, יקיים אותה שבעה ימים, שכן דרך אשה נידה להיות שבעה ימים בלא תשמיש, ואחר כך יוציא ויתן כתובה, או יפר נדרו, ואפילו הוא מלח שעונתו לששה חודשים¹⁵⁰, והיינו שהדירה בלשון 'הנאת תשמישך עלי', אבל אם אמר 'הנאת תשמישי עליך', או שנשבע שלא ישמש עמה — אינו חל¹⁵¹; ואם הדירה בפירוש לשבעה ימים, אין צריך להוציא כלל¹⁵².

המדיר את אשתו שתהיה פועלת בעת

אישות יד ו; טושו"ע אבהע"ז עו ט; שם יו"ד רלה א. [151] כתובות עא ב; נדרים טו ב; רמב"ם שם; טושו"ע אבהע"ז עו י. [152] ט"ז יו"ד שם סק"א; ש"ך שם סק"ד. [153] כתובות עא ב; רמב"ם אישות יד ה; טושו"ע יו"ד רלה ד. [154] כתובות עב א; רמב"ם אישות יד ה; טושו"ע יו"ד רלה ד. [155] כתובות עא ב; רמב"ם נדרים יב ט; טושו"ע יו"ד רלד סז. [156] כתובות שם; רמב"ם וטושו"ע שם. [157] נדרים פא-פב, מחלוקת; רמב"ם נדרים יב ג; טושו"ע יו"ד רלד סו; ר"ן ומאירי נדרים שם. [158] רמב"ן ורשב"א, נדרים שם; ר"ן שם, בשם איכא מאן דאמר; נמוקי שם, בשם אחרונים;

[147] כתובות נו א, מחלוקת; רמב"ם אישות יב ו; תוס' כתובות נו ב ד"ה ושמעין; טושו"ע אבהע"ז לח ה. [148] מהרי"ק שורש י, ענף ג, בשם ר"ת; ריטב"א קידושין יט ב, ובשיטמ"ק כתובות שם, בשם הריטב"א. והוכיחו דעתם מירושלמי ב"מ ז ז. הטעם — הנאת הגוף היא גם כן דבר שבממון, ומועילה מחילה. (אך מירושלמי קידושין א ב משמע שעונה היא תנאי הגוף). וראה במשל"מ אישות ו י באריכות. וראה עוד בתו"ש שמות פכ"א אות ריב, מה שהעיר מגמ"ג גיטין פד ב. וראה במנ"ח מ' מו סק"ב, בענין תנאי בעונה של קטנה. [149] שו"ת מהרי"ל סי' קא. [150] עדויות ד י; כתובות עא א; רמב"ם

חדשים עד שיבריא, ואחר כך יטול רשות ממנה, או יוציא ויתן כתובה¹⁵⁹, ואם מדובר במחלה שיש לה רפואה, צריכה להמתין עד שיתרפא¹⁶⁰.

מי שסובל ממחלת לב, ועל פי פקודת הרופאים צריך לקחת תרופה לפני התשמיש ואחריו, אם חל ליל הטבילה בליל שבת, מותר לקחת התרופה¹⁶¹.

נזיקין — המזיק את אשתו בתשמיש המיטה, בהיזק שיכול היה להישמר ממנו, הרי הוא חייב בנזקה¹⁶². יש מהראשונים שפסקו, שחייב בנזק, צער, ריפוי ושבת, אבל פטור מבושת, שהרי לא התכווין¹⁶³; ויש הסבורים, שאינו חייב אלא בנזק, לפי שאינו קרוב למזיד¹⁶⁴.

מורדת — האשה שמנעה בעלה מתשמיש המיטה היא הנקראת מורדת, ושואלים אותה מפני מה מרדה? אם אמרה מאסתיהו, ואיני יכולה להיבעל לו מדעתי — יש אומרים, שכופים אותה לגרשה, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוא לה, ותצא בלא כתובה כלל¹⁶⁵, ודווקא שמבקשת גט בלא כתובה, אבל אם אומרת שיתן לה גם כתובה, חוששים אנו שמא נתנה עיניה

באיש אחר, ויש לה דין מורדת¹⁶⁶, ויש אומרים שאין כופים אותו להוציאה, אלא אם רצה הבעל לגרשה, אין לה כתובה¹⁶⁷; ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך וכיו"ב, בית דין מתרים בה, ואחר כך מכריזים עליה שהיא מורדת, ואם לא חזרה בה, הרי היא מאבדת כתובתה, ואין לה מזונות במשך י"ב חודש, ורק אחרי י"ב חודש מוציאים אותה בגט. ואמרו הגאונים שיש להם בכבל מנהגים אחרים במורדת, ולא פשטו אותם המנהגים ברוב ישראל, ורבים וגדולים חולקים עליהם ברוב המקומות, וכדין הגמרא ראוי לתפוס ולדון¹⁶⁸.

דין מורדת כשהיא מכוונת לצערו חל גם כשהיא חולה או נידה, או שאינה ראויה לתשמיש, ואפילו היה בעלה מלח, שעונתו לששה חדשים¹⁶⁹, ואפילו יש לו אשה אחרת¹⁷⁰.

דין מורדת הוא לא רק באשת איש, אלא גם בארוסה שהגיע זמנה להינשא ומרדה כדי לצערו, וכן יבמה שלא רצתה להתייבם כדי לצערו, ועושים להם כסדר

מאירי שם, בשם יש חולקים. [159] טוש"ע אבהע"ז עו יא. [160] ח"מ שם סק"ח; ב"ש שם סק"ז. [161] שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קח. וראה בע' שבת הע' 7-546. [162] ב"ק לב א, מחלוקת; רמב"ם חובל ד יז; טוש"ע חו"מ תכא יב; שם אבהע"ז סוסי' פג. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך יב, ע' חובל הע' 501, בדיון האחרונים על מקור החיוב. [163] מאירי ב"ק שם; טור חו"מ תכא; ב"י שם; סמ"ע שם סק"כ. [164] מאירי שם, בשם י"א. [165] רמב"ם אישות יד ח. וראה בקרית ספר על

הרמב"ם שם. [166] ב"י אבהע"ז סי' עז; רמ"א שם עז ב. [167] שו"ע אבהע"ז עז ב. וראה במ"מ אישות שם. וראה עוד מ. שפירא, דיני ישראל, ב, תשל"א, עמ' 117 ואילך; ז. ורהפטיג, שנתון המשפט העברי, ג-ד, תשל"ו-ל"ז, עמ' 153 ואילך. [168] כתובות סג א-סד ב; רמב"ם אישות יד יד; טוש"ע אבהע"ז עז ב. וראה פרטי דינים ברמ"א שם, ובנו"כ השו"ע. [169] ראה להלן הע' 269. [170] כתובות סג ב; רמב"ם אישות יד יא; טוש"ע אבהע"ז עז ב; וראה בשו"ת כת"ס חאבהע"ז סי' קב, בגדרי מורדת

הזה¹⁷¹.

מקום הוא מורד¹⁷⁶. ואם היא רוצה, כופים אותו מיד להוציא ולתת כתובה¹⁷⁷; ויש אומרים, שאם רוצה לגרשה מיד, ולתת לה כתובה, אין מוסיפים לה על כתובתה, וגם אינו עובר על הלאו של 'לא יגרע'¹⁷⁸.

אבלות — אבלים אסורים בתשמיש המיטה כל שבעת הימים¹⁷⁹, ואבל ששימש מיטתו בימי אבלו, חייב מיתה¹⁸⁰, היינו שיענש בגלל שעבר על דברי חכמים, כעניין שאמר¹⁸¹ כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה¹⁸².

אף בשבת, ברגל, ובתשעה באב שחל להיות בשבת, אסור האבל בתשמיש המיטה, כי זה דבר שבצינעא¹⁸³, ודין זה נכון בין שהוא אבל, ובין שהיא אבלה. אמנם יש מי שהתירו לאבל לשמש מיטתו בליל ז'¹⁸⁴.

אבל בתוך שלושים יום, מותר בתשמיש המיטה¹⁸⁵.

יש מי שכתב, שהאיסור הוא דווקא בביאה ממש, אבל אין כלל איסור

אם הבעל דורש להרבות בתשמיש יותר מהעונה הראויה לו, או לבוא עליה שלא כדרכה, והאשה מסרבת, אין עליה דין מורדת, כי האשה השתעבדה לבעלה רק בהתאם לחיוב העונה שלו¹⁷².

אין על הבעל חיוב עונה כשהאשה רוצה לשמש רק בדרך שלא תוכל להתעבר בשום אופן, וכשאינן לה סכנה להתעבר, ואדרבה מסתבר שיש לה דין מורדת מתשמיש, אם אינה רוצה להזדקק לו באופן שתוכל להתעבר¹⁷³.

מורד — המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אותה, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה, מוסיפים לה על כתובתה משקל שלושים ושש שעורים של כסף בכל שבוע, וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישוב, ואף על פי שכתובתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר על הלאו של 'לא יגרע'¹⁷⁴. ואין כופים אותו לשמש, כי איסור הוא משום 'גם בלא דעת נפש לא טוב'¹⁷⁵, ואם שימש על ידי כפיה מכל

סי' יב. [179] מו"ק טו ב; רמב"ם אבל ה ה; טושו"ע יו"ד שפג א. [180] מו"ק כד א. [181] ברכות ד ב. [182] רמב"ן תורת האדם, עניין הקריעה; ריטב"א מו"ק שם. אך ראה במו"ק שם, מעשה באחד ששימש מיטתו בימי אבלו, ושמתו חזירים את גוייתו, וי"ל. [183] מו"ק כד א; רמב"ם אבל י א; טושו"ע יו"ד ת א; ט"ז או"ח סי' תקיד סק"ט; מ"ב סי' תקמח סקט"ז; ערוה"ש יו"ד שצט ג. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך ז, ע' דברים שבצנעא, עמ' קפו-קפז. [184] חכמת אדם במצבת משה סי' ו; כל בו על אבלות, ח"א פ"ד סי' ב סק"ג. [185] שו"ת מהרי"ל סי' טו.

בתשמיש כשהיא חולה, והתשמיש עלול להזיק לה, עיי"ש. [171] רמב"ם אישות יד יב; טושו"ע אבהע"ז עז ב. [172] שו"ת מהרי"ט ח"א סי' ה; שו"ת ישכיל עבדי ח"ה חאבהע"ז סי' טט; שם ח"ו חאבהע"ז סי' כה. [173] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' ע. וראה שם, אם מותרת לשמש באמצעי מניעה בתנאים מסויימים, וראה ע' מניעת הריון. [174] רמב"ם אישות יד טו; טושו"ע אבהע"ז עז א. [175] משלי יט ב. [176] ב"ש סי' עז סק"ד. [177] מ"מ אישות יד טו; טושו"ע שם. וראה בב"ש שם סק"ה. [178] רמ"א שם. וראה בח"מ שם סק"ג; ב"ש שם סק"ו; פת"ש שם סק"ב; שו"ת נובי"ת חאבהע"ז

בהעראה בלבד, כשאינו מוציא שכבת זרע, פורש מיד¹⁸⁶.

יש נוהגים לומר "לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הריני מקיים מצות עונה ועונתה לא יגרע", ולכוון ולהמשיך נשמה קדושה", ויש נוהגים לומר "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר וגו'"¹⁹³.

אונן — יש אומרים, שאונן מותר בתשמיש המיטה, שאין אבלות מתחילה אלא לאחר הקבורה¹⁸⁷; ויש אומרים, שהוא אסור בתשמיש המיטה, שמא יימשך, או משום שיש בזה שמחה יתירה וחוצפה¹⁸⁸.

טומאה — איש ואשה ששימשו מיטתם, שניהם טמאים, כדין רואה קרי¹⁹⁴, ושניהם ראשון לטומאה הם מדין תורה¹⁹⁵. יש מי שכתב, שהיינו דווקא אם הוציא זרע, אבל בלא הוצאת זרע — לא נטמא¹⁹⁶; ויש מי שחולק וסובר שעצם הביאה מטמאה, גם בלא הוצאת זרע, ודווקא בגמר ביאה¹⁹⁷.

אשה שמת לה קרוב משפחה שחייבת להתאבל עליו, אם עדיין איננה יודעת על כך, מותר לבעלה לשמש עמה, כי אין אבלות נוהגת קודם שמועה¹⁸⁹. וכן מותר לה לשמש עמו אם הוא אינו יודע שמת לו מת¹⁹⁰.

2. התנהגות האישה והאשה בעת התשמיש, לפניו, ואחריו

ברכה — חכמים לא תיקנו ברכה על הבעילה, לא ברכת הנהנין, לא ברכת המצווה, ולא ברכת 'אשר יצר'¹⁹¹, אך יש מי שכתב, שדבר זה כלול בברכת השינה¹⁹².

הנהגות — אחד מהאמוראים הורה לבנותיו, שיהיו צנועות בפני בעליהן; שלא ירבו לאכול לחם בפני בעליהן, כדי לא להתגנות בפניהם; שלא יאכלו ירקות בלילה, מפני ריח הפה; שלא יאכלו

[186] שו"ת רבי שאול משה סי' נד, וסי' עו, וסי' קכא. אמנם ראה להלן, שבאיסורי ביאה אין הבדל בין העראה לבין ביאה ממש, וי"ל. [187] רי"ץ גיאורת, הובא בטור יו"ד סי' שמא; ב"ח שם, בדעת הרמב"ם. [188] תוס' מו"ק כג א ד"ה ואינו; רמ"א יו"ד שמא ה. וכן משמע דעת הרמב"ם אבל ד ו, וראה באריכות בשיטמ"ק כתובות ג ב ד"ה מכניסין. [189] סי' חסידים סי' תתג; סי' בני חיי סי' שפג; שו"ת יביע אומר ח"ב חאבהע"ז סי' ב אות ד. [190] שער אפרים יו"ד סי' צז; שו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' כו; א"ר חאו"ח סי' קלג; שו"ת יהודה יעלה סי' רנז. [191] ראה בדרך פיקודיך, מ"ע א, חלק הדבור, סק"ו, טעמים שונים למה אין מברכים על הנאת תשמיש המיטה. וראה עוד בס' יד אהרון (להרב

אלפאנדרה) חאו"ח הל' שבת טור ר"מ. וראה שו"ת אז נדברו ח"ג סי' נד סק"ג, ושו"ת בנין אריאל עמ' 83, שלא מברכים גם ברכת אשר יצר, והוא על פי שו"ת הלכות קטנות ח"א סי' קלז. [192] ראה סידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף פ"ז חוליא ג סי"א. [193] כף החיים חאו"ח סי' רמ סקס"ד-סה. וראה עוד נוסחי תפילה שונים לאיש ולאשה — בסידור בית יעקב שם, נוסח תפילה בליל החיבור מהרמב"ן, ובדרכי טהרה, עמ' קצ-קצא. [194] נידה מא ב; רמב"ם אבות הטומאות ה ט,טו. וראה פי' הראב"ד לתו"כ זבים רפ"ו. [195] רמב"ם שם. וראה עוד פרטי דינים בע' זרע הע' 54 ואילך. [196] הגרצ"פ פרנק, הובאו דבריו בשו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' עב. [197] שו"ת אגרות משה שם.

בגלל סיבות שונות – יש אומרים, שמותרת לטבול אחרי ספירת שבעה נקיים, כדי להתיר שאר קריבות²⁰¹; יש הסבורים, שרק אם ברור לו שלא יבוא לידי הוצאת זרע לבטלה, מותר לאשתו לטבול, כדי להתיר שאר קריבות, אבל בלאו הכי – אסור²⁰²; יש מי שכתב, שאם לא יכולה לשמש לזמן ארוך, מוטב שתיטבול, כי יש חוששים באופן כזה לאיסור יחוד²⁰³; ויש אומרים, שאסורה לטבול, כי אם תטבול אולי לא יוכל לעמוד בנפשו, ויזדקק לה²⁰⁴. ואם אינו יכול לשמש עם אשתו בגלל מחלתו, אין אשתו חייבת לטבול²⁰⁵.

הכנות האשה לפני תשמיש – מספר דרכים הם ביחס האשה לבעלה לפני התשמיש²⁰⁶:

מרצה אותו בדברי חיבה ומתקשטת, כדי שיתן בעלה ליבו עליה, היא מידה טובה ונכונה, ושכרה מרובה²⁰⁷, ועלה נאמר שכל אשה שתובעת בעלה לדבר מצווה, יהיו לה בנים שאפילו בדורו של משה לא היו כמותן, והכוונה שמשדלת

תמרים בלילה, ושלא ישתו שיכר בלילה, כי הם דברים משלשלים; שלא יתפנו בשדות במקום שמתפנים הגברים, כדי שלא יזכרו הגברים בדבר זה וימאסו בהן; כשיבוא משהו לשער הבית, שלא ישאלו מי הוא, אלא מי היא, כדי שלא יתרגלו לדבר עם גברים; כשהבעל ממשמש בשדיים ובאותו מקום להרבות תאוה, ימציאו לו את הדדים כדי להרבות תאוותו, אבל מקום התשמיש אל ימציאו לו מהר, כדי שתתרבה תאוותו ויצטער, ורק אחר כך ימציאו לו¹⁹⁸. יש מי שכתב, שמדובר כשהבעל ממשמש באותו מקום, שאז הורה לבנותיו שימנעו זאת מהבעל, אפילו אם מצערות אותו, כדי שלא ירגיל עצמו לכך, אבל אם לא היה הבעל ממשמש באותו מקום, אסור לצערו¹⁹⁹.

טבילה במקווה – אשה המאחרת טבילתה כדי לצער את בעלה, עבירה גדולה בידה, וגורמת כמה רעות בעולם, אלא אם כן הבעל אינו מקפיד באיחור טבילתה²⁰⁰.

אשה שלא תוכל לשמש עם בעלה

והגר"ש ואזנר, הובאו דבריהם בס' עת ללדת, סוף קונטרס הערות, עמ' נו. [203] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצו סק"א. [204] קנאת סופרים, בהשמטות לשיירי טהרה סי' קצט, סי' סד; שו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' ססה; ערוה"ש יו"ד קפד מג; טהרת ישראל יו"ד סי' קפד אות פו וסקקצ"ה. [205] שו"ת קנאת סופרים בהשמטות לסי' סד; בדי השולחן (נידה) סי' קצו ד"ה מצוה; שו"ת מהר"י שטייף סי' קפב. וראה שו"ת כתב סופר חאבה"ע"ז סי' קב. [206] ראה שו"ת באר משה ח"ג סי' קנב" סק"ב. [207] ראה טור אבה"ע"ז סי' כה.

[198] שבת קמ ב, וברש"י שם. וראה בערוך ע' בור (א), שפירש באופן אחר. [199] לח"מ אישות טו יח. וכפי שכתב הרמב"ם שם – ולא תימנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבה, אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. וראה בברכ"י אבה"ע"ז סי' כה אות ג; שו"ת באר משה ח"ג סי' קנב" סק"ד. [200] ב"י יו"ד סי' קצג; עולת תמיד או"ח סי' רמ אות ח, בשם הזוהר פר' משפטים דק"א ע"א; א"ר שם אות כה. [201] ט"ז יו"ד סי' קצו סק"ג; באה"ט יו"ד סי' קפד סקט"ז; שו"ת אבן השוהם סי' יד; בדי השולחן (נידה) סי' קצו ד"ה מצוה; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' קא. [202] הגר"ש אלישיב

את בעלה בעקיפין, אבל לא שתובעת בפה²⁰⁸.

תובעת בפה בינו לבינה, אסור לעשות כן, ונקראת חצופה, ויכול בעלה לגרשה בכתובה, אבל אין מצווה לגרשה, ואסור להזדקק לה בשעה שתובעת בפה²⁰⁹.

תובעת התשמיש בפה בקול רם מבעלה, עד ששכנותיה שומעות אותה מדכרת בענייני תשמיש, הרי היא בגדר עוברת על דת יהודית, שאין היא מתנהגת בצניעות הראויה לבנות ישראל, ואם התרה בה בעלה בנוכחות עדים, הפסידה כתובתה, ואם רצה הבעל יכול לגרשה, אלא שאין כופים עליו לגרשה²¹⁰, ואשה שאיננה צנועה, ומפרסמת טבילתה, נאמר עליה 'ארור שכב עם כל בהמה'²¹¹.

הכנות האיש לפני תשמיש – דרך תשמיש, צריך להקדים בפיוס בדברי אהבה, חיבוק ונישוק, ואחר כך בועל²¹². וכן ראוי לו שיהיה מיישב דעת אשתו

ומשמחה, ולעשות שתהא דעת אשתו מסכמת עם דעתו, ולא ימהר לעורר תאוותו, כדי שתתיישב דעת אשתו²¹³.

ובהכנה ראויה כזו מקיים מצות 'ואהבת לרעך כמוך'²¹⁴, שכן אם הוא מפייס את יצרו בבעילה חטופה, אך היא נשארת בלתי מפוייסת ובלתי רצויה, זו התנהגות של עמי ארצות²¹⁵. אכן, אלו שנוטים לשפיכת זרע מוקדמת, עדיף להם למעט בהקדמות, ואולי אף למנוע לחלוטין, ואחר הביאה ירבה בחיבוק ונישוק, וצריך להסביר לאשתו סיבת התנהגותו זו, עד שיתרגל ויוכל לבעול כראוי וכדין ולפייס תחילה²¹⁶.

נטילת ידיים וטבילה – יש נוהגים מנהג חסידות לטול ידיהם קודם התשמיש, כדי לעשותו בקדושה ובטהרה²¹⁷, ויש הנוהגים שגם הבעל יטבול מטומאת קרי ביום שאשתו טובלת טבילת מצווה²¹⁸.

התנהגות בזמן תשמיש – כל המקדש

[208] עירובין ק ב; רמב"ם אישות טו יח. וראה שם, שכתב שציוו חכמים שלא תהא מדברת עם בעלה בעסקי תשמיש. וראה בס' חסידים סי' תקטז. וראה בראשית רבה יז ח – מפני מה האיש תובע באשה, ואין האשה תובעת באיש, משל למה הדבר דומה, לאחד שאבד אבדה, הוא מבקש אבדתו, ואבדתו אינה מבקשתו. [209] נדרים כ ב; רמב"ם איסורי ביאה כא יג; טושו"ע או"ח רמ ג; מג"א שם סק"ד. [210] רמב"ם אישות כד יב, ד"טז; טושו"ע אבה"ע קטו ד. על פי כתובות עב ב. [211] דברים כו כא. רמ"א יו"ד קצח מח, על פי עירובין נה ב. [212] עירובין ק ב; ב"י או"ח סי' רמ; סידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף, פ"ז חוליא ב ס"ו. וראה באגרתו של הג"ר יעקב קנייבסקי, פורסמה באיגרת קודש מאת

גדולי הדור, תשכ"ח, עמ' ז וז"ל: סדר החיבור במצות עונה מבואר בסידור יעב"ץ וכו', והוא מדינא ממש, כי על פי דין תורה אסור לעשות הביאה באופן שהאשה אינה מפוייסת ומחוייב לפייסה בקרוב וחיבוק ונישוק עד שתתאוה לחיבור וכו', ועון פלילי הוא לעשות מה שמגיע צער לאשתו וכו', וכשבועל שלא מרצונה הרי הבנים בגדר הפושעים והמורדים כדין בני אנוסה עכ"ל. [213] רמב"ן באיגרת הקודש. [214] ויקרא יט יח. [215] דרכי טהרה עמ' קפו, על פי פסחים מט ב. [216] שו"ת אגרות משה חאבה"ע"ז ח"ד סוסי' סו. [217] כף החיים אור חיים סי' רמ סק"ז. [218] טהרת ישראל או"ח סי' רמ סק"ב, בשם השל"ה. אגב, יעוין בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קצו בהגדרת טבילת מצווה. וראה בשו"ת חת"ס חאו"ח סי' נה, בעניין

עצמו בשעת תשמיש, יהיו לו בנים זכרים, מהוגנים, יפים ביותר²¹⁹.

בדברי הבאי, אפילו בינו לבניה²²⁵, ואל יספר עמה בשעת תשמיש, ולא קודם לכן, היינו משעה שתבעה לתשמיש²²⁶, אבל בענייני תשמיש יכול לספר עמה, כדי להרבות תאוותו, אך לפעמים צריך להיזהר מלדבר אפילו בענייני תשמיש, כגון שיש חשש שיבוא לידי הוצאת זרע מוקדמת²²⁷, או אם היה לו כעס עמה, וצריך לרצותה שתתפייס, יכול לספר עמה כדי לרצותה²²⁸, ואז מותר לדבר גם בדברים שלא מענייני התשמיש²²⁹. ויש שכתבו, שבשעת התשמיש אין לדבר כלל, אפילו כדי לרצותה, אלא דווקא קודם התשמיש²³⁰.

מותר להרהר בדברים שבקדושה בשעת תשמיש²³¹.

תנאים ביחסים שבינו לבניה – לא יבוא על אשתו, והיא שנואה לו בשעת תשמיש²³², אבל אם רצויה בשעת תשמיש

כשאדם מתחבר עם אשתו, יהיו דמיונו ומחשבותיו עסוקים בדברי חכמה ומידות טובות, וכל אדם צריך לנקות מחשבותיו, הרהוריו ודיבוריו, ולא יהיה חושב בדברי עבירה וזימה, אלא רק בדברים קדושים וטהורים²²⁰.

מידת חסידות שלא יקל אדם ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש²²¹. יש מי שכתב, שמה שאמרו חז"ל שיקדש עצמו בשעת תשמיש, היינו קודם תשמיש, אבל בשעת תשמיש עצמו אי אפשר שלא יהנה²²².

יהיה צנוע מאד בשעת תשמיש²²³, וישמש באימה וביראה²²⁴.

לא יקל ראשו עם אשתו, ולא ינבל פיו

[223] טושו"ע אבהע"ז כה ב. [224] טושו"ע או"ח רמ ח. [225] חגיגה ה ב; רמב"ם דעות ה ד; טושו"ע או"ח רמ ט; שם אבהע"ז כה ב. [226] בעלי הנפש לראב"ד, שער הקדושה. [227] מ"ב סי' רמ סקל"ח. [228] נדרים כ א-ב; טושו"ע שם. וברמב"ם דעות ה ד כתב, שיספר וישחק מעט עמה, כדי שתתישב נפשה ויבעול, וראה בלח"מ שם. [229] לח"מ דעות ה ד; פרמ"ג או"ח סי' רמ בא"א סקכ"ג, בשם הלבוש. [230] סידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף; סי' והייתם קדושים, הל' צניעות, אות יא. [231] שו"ע הרב עג א; קיצושו"ע קנ ב. הטעם – שמותר להרהר בדברי תורה כנגד הערווה, ורק לדבר אסור, והרהור לאו כדבור – ראה רש"י שבת קג א ד"ה ההיא; ח"י הר"ן שם; מג"א סי' פה סק"ב. [232] נדרים כ ב; רמב"ם איסורי ביאה כא יב; טושו"ע או"ח רמ ג; אבהע"ז כה ח.

ברכת שהחיינו בטבילת מצווה ראשונה של כלה. [219] שבועות יח ב; נדרים כ ב. וראה בשו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"ג סי' כח, בעניין לשון קדושה בנידוננו. [220] רמב"ן באיגרת קודש. על המחשבות הראויות והבלתי ראויות בזמן תשמיש המיטה – ראה בסידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף פ"ו. [221] רמב"ם דעות ה ה; שם איסורי ביאה כא ט. וראה בפיהמ"ש לרמב"ם סנהדרין ז ד, שאין סתירה בין מאמר זה, לבין ההלכה שכל מה שאדם רוצה לעשות עושה באשתו – ראה להלן הע' 446, שהלכה זו מדברת בעניין המותר והאסור, לעומת הדרישה המוסרית לצניעות ופרישות. [222] דרך פיקודיך, מ' א חלק הדיבור אות ה, בשם הה"ק מלובלין. וראה ויקרא רבה יד ה – אפילו אם יהיה חסיד שבחסידים, אי אפשר שלא יהיה לו צד אחד מעוון.

— מותר, אף על פי שהיא שנואה²³³. וכן אם גמר בליבו לגרשה, אף על פי שאינה שנואה לו, לא יבוא עליה²³⁴, ואפילו אם הוא אוהבה, אלא שהיא מאותן נשים שכופים לגרש²³⁵. אבל אם הודיע לה לאשתו שרוצה לגרשה — אין איסור²³⁶. יש מי שכתב, שאם הבעל מתקוטט עם אשתו יומם ולילה, אסור לו לבוא עליה, שהביאה אינה אלא לזנות, ואינה באה מתוך אהבה²³⁷.

לכופה²⁴¹. ולכופה הכוונה באמצעים ממוניים, או אף מתן גט, אך אסור לו לאנוס אותה בתשמיש²⁴². ואף אם מתרצת בביאה אחת, צריך לקבל רשותה לחזור ולבעול, שאסור לבעול לעשות בה שום דבר שלא מדעתה, עד שיפייס ותתרצה²⁴³. אמנם יש מי שכתב, שמותר לאיש לבוא על אשתו אפילו שלא ברצונה²⁴⁴.

ואף שאסור לאדם לאנוס את אשתו לקיים עמו יחסי אישות, אין בעצם הדבר משום עילה לגירושין מצידה²⁴⁵, אלא אם כן הוא מכה אותה²⁴⁶, או שהוא מכריחה לקיים עמו יחסי אישות בתקופת נידתה²⁴⁷, או שתביעותיו הן סוטות או מופרות²⁴⁸.

מחשבה על אחרות — לא ישמש עם אשתו לתת דעתו על אחרת, אפילו שתיהן נשיות²⁴⁹. והוא הדין באשה, שאסורה

כפיה — לא יבוא על אשתו בעל כורחה, והיא יראה ממנו, ולא יבעול אלא לרצונה ולדעתה, ומתוך שיחה ושמחה²³⁸. ואם היא כועסת או אינה מרוצה, לא יבוא עליה עד שיפייסה²³⁹, והכוונה אפילו רוצה ואינה רוצה, ואף שאינה אנוסה, רק שאינה מרוצה לכך — אסור²⁴⁰. והיינו דווקא שאינה מרוצה לתשמיש באותו זמן, אך אם ממאנת בתשמיש כלל, מותר

וראה עוד במאמר של י. צפירה, תחומין, כד, תשס"ד, עמ' 222 ואילך. [242] ראה לעיל. [243] ראב"ד בעלי הנפש שער הקדושה; טור וב"ח אבהע"ז סי' כה. [244] עצי ארזים סי' כה סק"א, בדעת הרמב"ם. וראה באוצה"פ סי' כה סוסקי"ג בהערה. [245] ראה א.ג. אלינסון, איש ואשתו, ח"ג עמ' 149, הע' 73. [246] שו"ת מהר"ם מרוטנברג, הובא בדרכי משה אבהע"ז סי' קנד אות טו, וברמ"א שם ג. [247] שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תנו. אך ראה שו"ת המבוי"ט ח"ב סי' מז. [248] ראה שו"ת מהר"ט ח"א סי' ה; שו"ת עדות ביעקב סי' לו; שו"ת ישכיל עבדי ח"ה אבהע"ז סי' סט; שם ח"ו אבהע"ז סי' כה. אך ראה בשו"ת יביע אומר ח"ה אבהע"ז סי' יד סק"ג. וראה עוד בגדרי יחסי אישות בין בעל ואישה בכפייה במחקרו של נ. רקובר, סדרת מחקרים וסקירות במשפט העברי, חוב' נה; ע"פ 91/80 כהן נ' מדינת ישראל פ"ד לה(3) 281 ואילך. [249] נדרים כ ב; רמב"ם איסורי ביאה כא יב;

[233] טור שם, בשם הראב"ד. [234] יבמות לו ב; נדרים שם; רמב"ם וטושו"ע שם; טושו"ע אבהע"ז קיט ב. [235] מ"ב סי' רמ סקי"ט. [236] גיטין צ א; ב"ש סי' כה סק"ט, וסי' קיט סק"א; באה"ט אבהע"ז סי' כה סק"ח. וראה בחכמת שלמה אבהע"ז סי' קיט ס"ב, שבזמיה"ז אם דעתו לגרשה, בכל זאת מותר לבוא עליה אם יפייסנה. [237] בעלי הנפש לראב"ד, שער הקדושה. [238] עירובין ק ב; נדרים כ ב; רמב"ם דעות ה ד; שם אישות טו יז; שם איסורי ביאה כא יב; טושו"ע או"ח רמ ג; שם אבהע"ז כה ב. [239] מ"ב סי' רמ סקי"ד. וראה פסחים מט ב, שזו דרכו של עם הארץ, שמכה ובעל את אשתו, ואין לו בושת פנים; ובתוס' שם ד"ה מה, שעם הארץ אינו ממתין עד שתתפייס. [240] מג"א סי' רמ סק"ז; טהרת ישראל או"ח סי' רמ סק"ב. וראה בראב"ד סי' בעלי הנפש שער הקדושה, שרוצה ואינה רוצה היא מחלוקת במס' כלה. [241] עצי ארזים אבהע"ז סי' כה סק"א.

לחשוב על איש אחר בשעת הביאה²⁵⁰. אם כן ברור לו שהיא שמחה בכך²⁵⁹.

התנהגות לאחר תשמיש — לאחר ההזרעה, אין לאיש לצאת מיד, אלא ימתין עד שיצאו ממנו כל טיפות שכבת הזרע בפנים²⁶⁰, וישאר במיטתה עוד מעט אחר הביאה, כדי שלא תרגיש האשה שנגמרה חיבתו אליה בעצם הביאה²⁶¹.

שימש מיטתו ועמד מיד — זהו אחד מחמישה דברים, שהעושה אותם קרוב למיתה יותר מן החיים²⁶².

נטילת ידיים — אחר התשמיש יש לשניהם ליטול ידיהם שלוש פעמים בסירוגין ללא כלי, ואין לברך על נטילת ידיים זו²⁶³. המשמש מיטתו ולא רחץ ידיו, מפחד ארבעים יום²⁶⁴.

יש שכתבו, שצריך ליטול ידיו גם קודם התשמיש²⁶⁵, ובפרט אם מתעורר משנתו, ואחר כך משמש מיטתו²⁶⁶.

שכרות — לא יבוא על אשתו, והיא או היא שכורים²⁵¹. והטעם: שבמצב כזה אין בהם כוונת אהבה²⁵², או משום שבמצב כזה אינו מכווין לשם מצווה, אלא לשם זנות²⁵³. שיעור השכרות בנידון זה הוא דווקא כשהם שכורים לגמרי ודעתם מבולבלת, אבל אם שתו יותר מהרגלם, או ששתו רביעית, אין דינם כשכורים לעניין זה²⁵⁴.

לא יבוא על אשתו כשאחד מהם עצל או עצבני²⁵⁵.

שינה — לא יבוא על אשתו כשהיא ישונה²⁵⁶, והיינו דווקא כשישנה ממש, אבל נים ולא נים — מותר²⁵⁷. ויש מי שכתב, שדבר זה הוא חומרה לתלמיד חכם בלבד, אבל לכל אדם — מותר²⁵⁸.

כשאשתו של אדם ישנה, אין לו להעירה לשם תשמיש ולצורה בכך, אלא

[257] תוס' שם; נחלת יעקב על מס' כלה שם; כסא רחמים למס' כלה פ"ב ה"ז. [258] ס' סדר משנה על הרמב"ם דעות שם. וראה בפתח הדביר או"ח סי' רמ סק"ה. [259] דרכי טהרה, עמ' קצו, בשם מהר"ח. [260] כף החיים או"ח סי' רמ סק"ו וסקנ"ט. [261] כף החיים שם סקס"ג; דרכי טהרה עמ' קצט. אך ראה רמב"ם דעות ה' ד' — ויבעול בבושה ולא בעזות, ויפרוש מיד, וצ"ע. [262] שבת קכ"א. [263] שו"ע או"ח ד' יח; מ"ב שם סקל"ח-ל"ט; בן איש חי, שנה א, תולדות סקט"ז; דרכי טהרה עמ' רטו-רטז. [264] חופת אליהו רבה, שער ח. וראה עוד בס' שמירת הגוף והנפש, סי' קכח סקל"ב. [265] של"ה, שער האותיות אות ק; יסוד ושורש העבודה, שער ח; מ"ב סי' רמ סקנ"ד. [266] חיד"א מורה באצבע סי' ג; פלא יועץ, ע'

טוש"ע או"ח רמ ב; שם אבה"ע"ז כה י. [250] כף החיים או"ח סי' רמ סקל"ח. [251] נדרים כ ב; רמב"ם דעות ה' ד; שם איסורי ביאה כא יב; טוש"ע או"ח רמ ג; שם אבה"ע"ז כה ט. [252] לבוש או"ח רמ ג. [253] עולת תמיד או"ח סי' רמ סק"ב. [254] פרמ"ג או"ח סי' רמ בא"א סק"א; אפי זוטרי אבה"ע"ז סי' כה סק"ב; מ"ב סי' רמ סק"ח. וכתב בדרכי טהרה עמ' קצה, שלפיכך יזהרו החתן והכלה ביום חופתם, שלא ישתו לשוכרה, כדי שישמרו על דעה צלולה לביאת מצווה. וראה עוד בע' שכור הע' 252 ואילך. [255] רמב"ם דעות ה' ד. ולא נתפרש לי מהיכן המקור לדין זה, וי"ל. [256] מס' כלה פ"ב; תוס' נידה יב א ד"ה בין (וראה בהערות על התוס' נידה שם); רמב"ם דעות ה' ד; ב"י יו"ד סי' קפד; מ"ב סי' רמ סק"א.

בדרך כלל שיוצאים לתקופות כה ארוכות, שכן יש אמצעי תחבורה מהירים, ולכן החובה בדרך כלל כפועל בעיר²⁷¹.

כשהבעל חולה — כל אלו העונות לא ניתנו אלא לאדם בריא, אבל מי שהיה חולה או חלוש, אינו חייב בזה, אלא אומדים אותו לפי כוחו²⁷², וצריך לפייס את אשתו בדברי חיבה וריצוי²⁷³, וכשיחזור כוחו אליו צריך לפוקדה²⁷⁴.

קריאת שמע על המיטה — המשמשים מיטותיהם לאחר חצות, יקראו קריאת שמע על המיטה קודם חצות בזמנה, ולא יברכו ברכת 'המפיל', ויקראו קריאת שמע שנית; המשמשים מיטותיהם קודם חצות, ירחצו עצמם ויטלו ידיהם אחר התשמיש, ואחר כך יברכו 'המפיל', ויקראו קריאת שמע כמנהגם²⁶⁷.

3. זמן התשמיש

עיתוי מצות עונה — מצות עונה תלויה בכוחו, במקצועו, ובזמנו של הבעל²⁶⁸.

הטיילים, שפרנסתם מצויה להם, ואין פורעים מס, והם בריאים ומעונגים, עונתם בכל יום²⁶⁹; הפועלים, שעושים מלאכה בעיר אחרת, ולנים בכל לילה בביתם, עונתם פעם אחת בשבוע, ואם עושים מלאכה בעירם — פעמיים בשבוע; החמרים — אחת בשבוע; הגמלים, שמביאים חבילות ממקומות רחוקים — אחת לשלושים יום; הספנים — אחת לששה חדשים²⁷⁰. אכן, כיום אין בנמצא

עיכוב האשה — הפועלים רשאים לצאת שלא ברשות נשותיהם למשך שבוע אחד בלבד²⁷⁵, ויש כוח ביד האשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע עונתה, ושלא יצא אלא ברשותה²⁷⁶, ואפילו אם נותנת לו רשות, אין לו להתאחר אלא חודש בחוץ וחודש בבית²⁷⁷, ואם עדיין לא קיים מצות פריה ורביה, אסור לו לנסוע לזמן ארוך, אפילו ברשות אשתו²⁷⁸. וכמו כן רשאית האשה למנוע מבעלה להחליף מקצוע שירחיק את זמני העונה, כגון מחמר לגמל²⁷⁹, אבל אם בזמן הנישואין לא היתה לבעל אומנות

Biblical and Talmudic Medicine (trans. by F. Rosner), p. 454, על זמני הביאה באומות העולם. [271] שו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"ג סי' כח. [272] שיטמ"ק כתובות סא ב; טוש"ע אבהע"ז עו ג. [273] מג"א סי' רמ סק"ב. [274] טהרת ישראל או"ח סי' רמ סק"ט; כף החיים או"ח סי' רמ סקפ"ט. [275] ח"מ סי' עו סק"ו. [276] כתובות סא ב; רמב"ם אישות יד ב; טוש"ע אבהע"ז עו ה. [277] רמ"א שם. וראה בב"ש שם סק"ז. [278] ב"ש שם. [279] כתובות סב ב; רמב"ם אישות יד ב; טוש"ע אבהע"ז עו ה. ובענין החלפת אומנותו לתלמיד חכם — ראה רמב"ם אישות יד ב; רא"ש כתובות פ"ה סי' כט; טור אבהע"ז סי' עו;

זיווג. ואין לנטילות אלו מקור בש"ס — ראה מה שכתב בנידון בשו"ת עולת יצחק ח"א סי' מט. [267] כף החיים או"ח סי' רלט סק"י; שם סי' רמ סק"ד. [268] יש להעיר, כי למרות שהתאוה משתנה לפי הגיל, לא מצינו בהלכה התחשבות בגיל הבעל לענין חיוב עונה, וראה לעיל ברקע המדעי. [269] וראה בשו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"ג סי' כח, מה שתירץ מהסתירה שלא יהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול — ראה לעיל הע' 94. [270] כתובות סא-סב; ירושלמי כתובות ה ז; בראשית רבה עו; רמב"ם אישות יד א, ובמ"מ שם; יראים סי' קצא; טוש"ע או"ח רמ א; שם אבהע"ז עו א-ב. וראה עוד בתו"ש בראשית פ"ב אות פז. וראה בספר Preuss J,

מיוחדת, יכול להחליף מאומנות מיטתו באמצע השבוע²⁸⁸.
לאומנות²⁸⁰.

ביחס לזמנינו – יש מי שכתב, שאף שאין דין תלמיד חכם לכמה דברים, מכל מקום לעניין זה כל מי שעוסק בתמידות בתורה, רשאי לעשות עצמו תלמיד חכם, אלא אם כן אין הוא עוסק כלל בתורה²⁸⁹; יש מי שכתב, שהגדרת תלמיד חכם לעניין זה הוא מי שלומד ביום ובלילה בעיון, אבל אלו שלומדים רק ביום, או מלמדי תינוקות, אין להם דין תלמיד חכם לענין זה²⁹⁰; יש מי שכתב, שכל אדם יעשה עצמו כתלמיד חכם לשמש מערב שבת לערב שבת ובליל טבילה²⁹¹; ויש מי שכתב, שמי שיודע שהוא בבריאות טובה חייב במצות עונה פעמיים בשבוע, גם אם הוא תלמיד חכם, ועל דעת כן התחייב לאשתו בכתובה, שהוא מנהג תלמידי חכמים הבריאים, ובוודאי שצריך להקפיד על כך בזמן שמכיר שהאשה משתוקקת לזה ואפילו ברמז קל²⁹². ומכל מקום עצה

לומדי תורה – התלמידים רשאים ללכת למקום תורה למשך שנים ושלוש שנים, ואפילו שלא ברשות נשותיהם²⁸¹, ודווקא עד שלוש שנים ולא יותר²⁸². יש מי שכתב, שמה שהותר לתלמידי חכמים לנסוע למשך שנתיים-שלוש הוא דווקא כשכבר קיימו מצות פריה ורביה²⁸³; ויש מי שכתב, שדבר זה מותר, אפילו אם עדיין לא קיימו מצות פריה ורביה²⁸⁴.

עונת תלמידי חכמים הבריאים היא מליל שבת לליל שבת²⁸⁵, לפי שתשמיש המיטה מעונג שבת הוא²⁸⁶, והיינו שעצם חיוב תלמיד חכם במצות עונה הוא פעם אחת בשבוע, אלא שקבעו פעם זו ללילי שבת, שהם לילי תענוג ושביחה והנאת הגוף²⁸⁷. ואם נאנס ליל שבת אחת, ישמש

וראה בתו"ש שמות פכ"א אות ריא, מכת"י ילקוט תימני, וכן כתב בבעל הטורים עה"פ שמות כא י, הרמז שעונתה כתוב בתורה חסר ו', שעיקר העונה בשבת, ולא בו' ימי השבוע. וראה בתורת הטור לאאמור"ר, אות קסז, עוד רמז "ושמרו בני ישראל את השבת" – ר"ת ביאה. ובדרך פיקודיך, מ"ע א, חלק הדיבור סק"ז כתב שאמנם על פי הקבלה לא הותר הזיווג בחול אלא לעם הארץ בלבד, אבל מש"ס דילן לא נשמע איסור לתלמיד חכם בחול. ועוד כתב שם, שהיינו דווקא לענין קיום מצות עונה, אבל כשעדיין לא קיים מצות פריה ורביה, חייב לשמש מיטתו ככל יכולתו בכל זמן. [288] שו"ת אגרות משה שם. [289] שו"ת מעיל צדקה סי' נא; מ"ב רמ סק"ו, בשם הפרמ"ג, ובביאור"ל שם. וראה מג"א סי' רמ סק"ג. [290] שו"ת ציץ אליעזר חיי"א סי' יח. [291] סמ"ק מ' רפה. [292] אגרת של הג"ר יעקב קנייבסקי, פורסמה באגרת קודש מאת

שו"ע שם ס"ח. וראה בכל זה בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קמט. [280] ב"ש וח"מ סי' עו סק"ח. [281] כתובות סב ב, מחלוקת; רמב"ם אישות יד ב; טוש"ע אבהע"ז עו ה; רבנו יואל, הובאו דבריו בתו"ש שמות פכ"א אות רי. [282] ב"ח אבהע"ז סי' עו, בשם הרש"ל. וראה בסמ"ק מ' רפה. [283] עזר מקודש אבהע"ז סי' עו. [284] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ג סי' כח. [285] לענין לילי יו"ט ור"ח – ראה במ"ב סי' רמ סק"ז, ובשעה"צ שם סק"ג; בן איש חי, שנה ב פר' וירא סק"ג; טהרת ישראל סי' רמ סק"א. [286] כתובות סב ב; רמב"ם שבת ל יד; טוש"ע או"ח רמ א. וראה בסידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף פ"א ופ"ד, רמזים שונים על עונת ת"ח בליל שבת. [287] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ג סי' כח. אמנם על פי הקבלה יש עניין מיוחד לקיום עונה לשם פריה ורביה דווקא בלילי שבת – ראה בשו"ת אגרות משה שם.

טובה שיקיים עונת פועלים, שהיא פעמיים בשבוע²⁹³.

אין הכוונה שיש איסור לתלמיד לחכם לשמש בימות החול, אלא שדרכם לשמש מערב לשבת לערב שבת²⁹⁴.

יש מי שכתב, שכל זה הוא דווקא בתלמיד חכם שכבר קיים מצות פריה ורביה, אבל אם עדיין לא קיים מצות פריה ורביה, עליו לשמש בתדירות גדולה יותר כפי כוחו²⁹⁵. וכן יש מי שכתב, שהיינו דווקא כשמשמש לשם הריון, אבל אם אשתו מעוברת או מינקת, יכול לשמש גם בימות החול²⁹⁶.

שבת — עצם תשמיש המיטה בשבת מותר, אף על פי שעלול לגרום לחבלה קלה²⁹⁷, וכן נפסקה ההלכה, שמותר אפילו לבעול בתולה בפעם הראשונה בשבת²⁹⁸.

זמנים נוספים לחיוב יחסי אישות —

מלבד זמנים אלו, התלויים בעיסוקו של הבעל, יש עוד זמנים שחייב לפקוד את אשתו, ובכלל מצות עונה הם, ובכל אלו חייב אפילו שלא בעת עונתה:

כל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל טבילתה²⁹⁹, ומעלתו וחשיבותו כמו ליל שבת³⁰⁰.

חייב לפקוד את אשתו כשהוא מכיר בה שהיא משדלתו ומרצה אותו ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה³⁰¹. ואמנם עיקר חיוב עונה מן התורה הוא בזמן שהאשה משתוקקת ומתאוות לבעלה³⁰², ולכן ברור ופשוט שביאה ראשונה שאחר החופה הוא חיוב ומצות עונה היותר גדולה³⁰³.

חייב לפקוד את אשתו לפני שהוא יוצא לדרך, ואפילו סמוך לווסתה³⁰⁴. יש אומרים, שהכוונה אפילו בביאה³⁰⁵; ויש אומרים, שסמוך לווסתה מותר רק בדברי

גדולי הדור, תשכ"ח, עמ' ב. וכתב שם, שכן הנהיגו החת"ס והמ"ב, ושכן מנהג רוב תלמידי חכמים בזמנינו, טרם שהגיעו לימי העמידה. וכן כתב בשו"ת אגרות משה ח"ג סי' כח, שבזמנינו הוא חובה גם על תלמידי חכמים לשמש פעמיים בשבוע. [293] שו"ת מעיל צדקה סי' נא, הובאו דבריו בפת"ש אבהע"ז סי' עו סק"ג; פרמ"ג, הובא בביאור"ל שם; חכמת אדם קכח יט. [294] שו"ת אגרות משה ח"ג סי' קב; שם ח"ג סי' כח; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' יג סק"ג. [295] דרך פיקודיך, מל"ת מ"ו חלק הדיבור אות ט. וראה בשו"ת אגרות משה ח"ג סי' כח. [296] בן איש חי, שנה ב, פר' וירא סק"ג, בשם המקובלים. [297] כתובות ו א, וברש"י שם ד"ה שמשיר. [298] ראה ע' בתולים הע' 78 ואילך.

[299] טושו"ע אבהע"ז עו ד; בן איש חי שנה ב וירא סק"ג. על פי ירושלמי תענית א ו. וכן משמע בבלי ברכות כד א, וזהוהו ידענא דיום טבילה הוודה, ובפירש"י שם ד"ה יום. [300] ראה לעיל הע' 285 ואילך. [301] עירובין ק ב; טושו"ע או"ח רמ א. וראה בשו"ת אגרות משה ח"ג סי' עה אות ב. [302] שו"ת אגרות משה ח"ג סי' כח. אך ראה בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' פג, שהסתפק אם במצב זה החיוב הוא מן התורה או מדרבנן. [303] שו"ת אגרות משה ח"ג סי' פו. [304] יבמות סב ב; טושו"ע או"ח רמ א; שם יו"ד קפד י; שם אבהע"ז עו ד. וראה במ"מ איסורי ביאה ד יב, שהרמב"ם השמיט דין זה. [305] רש"י יבמות שם ד"ה וה"מ; טור יו"ד שם, בשם י"א; ב"י שם, בשם רש"י, ראב"ד, רשב"א

ריצוי ופיוס, ולא בביאה³⁰⁶, והמחמיר שלא לפוקדה רק בדברי ריצוי, תבוא עליו ברכה³⁰⁷.

יש אומרים, שהחיוב לפקוד את אשתו הוא גם כשבא מן הדרך³⁰⁸.

מסחר, אינו חייב בעונה יום-יום³¹⁴. לא יבעול ביום שיוצא לדרך אם הולך ברגליו, אבל אם יושב בעגלה, או בספינה וכיו"ב — מותר³¹⁵.

מצבים שלא לשמש מיטתו — ששה
העושה אותם כולם כאחד מיד מת, ואלו הם: הבא בדרך ונתייגע, הקיז דם, ונכנס לבית המרחץ, ושטה ונשתכר, וישן על גבי קרקע, ושימש מיטתו³¹⁶, ואם הוא כחוש, אף אם עשה שלושה מהם³¹⁷. על כן לא יבעול אחרי פעולות אלו, וצריך לבקש מאשתו הסכמה ומחילה, ולפייסה על כך³¹⁸.

אין לשמש מיטתו לאחר הקזת דם, או כשבא מן הדרך, אלא אם כן טעם משהו לפני כן³¹⁹. תרומת דם בימינו היא כמו הקזת דם בימי התלמוד³²⁰.

מי שאכל או שתה זוגות, יזהר שלא ישמש מיטתו אחר כך עד זמן מרובה,

יש מי שכתב, ששיעור הדרך בזה הוא שנים עשר מיל³⁰⁹; ויש מי שכתב, שבשעה שיוצא לדרך ולא יחזור לביתו כשיבוא חיוב העונה, אז צריך לפקוד את אשתו לפני יציאתו לדרך, אבל אם קיים העונה, וגם יחזור לביתו לפני העונה השניה — אינו חייב³¹⁰.

אם יוצא לדרך לדבר מצווה, אינו חייב לפקוד את אשתו³¹¹. יש אומרים, שאם אדם רוצה ללכת לדרך, ואשתו נידה ותיטבול תוך עונה אחת, היינו תוך 12 שעות, צריך להמתין³¹², אבל אם הולך לדבר מצווה, אין צריך להמתין³¹³.

מי שיוצא יום-יום לדרך רחוקה לצורך

לאיך גיסא, שלא יבעול ביום יציאה לדרך, או ביום ביאה מהדרך, אם הלך שיעור י"ב מיל, והוא משום רפואה, וכמבואר ברמב"ם דעות ד יט, וטושו"ע או"ח רמ טו, ורק הפת"ש הסיק, שגם חיוב הפקידה לפני יציאה לדרך שיעורה כנ"ל. [310] תורת חיים או"ח סי' רמ סק"ד. [311] יבמות סב ב; טושו"ע או"ח רמ א; רמ"א יו"ד קפד י. [312] נמו"י יבמות סב ב; רמ"א יו"ד קפד י. [313] ש"ך שם סקכ"ט. [314] שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' יז. [315] חכמת אדם קכח טו; ערוה"ש אבהע"ז כה ז. [316] גיטין ע א. וראה כתובות ס ב, בענין משמש על הקרקע. [317] גיטין ע א. [318] ראה מג"א סי' רמ סק"ב. [319] גיטין ע א; נידה יז א; רמב"ם דעות ד יט. [320] דרכי טהרה עמ' ריג.

ורבנו ירוחם; רמ"א יו"ד שם. [306] תו"י יבמות שם ד"ה חייב; רא"ש שם. ובשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קע אסר תשמיש בעונה הסמוך לווסתה, אפילו אם הוא ליל טבילתה, וגם שהוא יוצא לדרך. [307] ב"י שם, בשם הסמ"ג; רמ"א שם. וראה בביאור הגר"א יו"ד שם סקכ"ב. [308] טהרת ישראל או"ח סי' רמ סקי"ג, בשם הזוהר; שו"ת חות יאיר סי' קפד; א"ר סוסי' תקנח; חיי אדם כלל קלו, בנשמת אדם; שו"ת שאילת יעבץ ח"ב סי' י; דרך פיקודיך, מ' א. אך ראה בשו"ת האלף לך שלמה חיו"ד סי' רכ, שאסר בבא מן הדרך סמוך לווסתה, וכן אסר שם סמוך לווסתה בחתן בבעילת מצווה, עיי"ש. [309] שו"ת תשובה מאהבה ח"ג סי' לב, הובא בפת"ש יו"ד סי' קפד סקכ"ד. אך ראה בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' יז, שכוונת התשובה מאהבה

שמא ייחלש מחמת תשמיש, וכיוון שעומד בזוגות, ירע מזלו ויחלה³²¹; אבל אין איסור משום זוגות לשמש מיטתו שתי פעמים, כי בתשמיש ראשון נגמרה ביאתו ובטלה תאוותו, והרי הוא כנמלך³²².

ולא מעיקר הדין³²⁷.

עוד יש שהביאו מנהג של כוהנים לפרוש מנשותיהן בלילה שלפני עלייתו לדוכן, והוא מנהג משובש³²⁸.

וזמנים שלא ישמש מיטתו — על פי הקבלה נכון להיזהר שלא לשמש בלילה ראשון של פסח³²³, בלילה שני של שבועות, בשני לילות ראש השנה, ובליל שמיני עצרת, ובחור"ל יש להחמיר בשני הימים של שמיני עצרת ושמחת תורה³²⁴, אלא אם כן הוא ליל טבילתה, או שטרם קיים מצות פריה ורביה, או שיצרו מתגבר עליו, שאז מצווה לשמש גם בכל הזמנים הללו³²⁵.

יום הכיפורים — תשמיש המיטה הוא אחד הדברים האסורים ביום-הכיפורים³²⁹, ואפילו העראה אסורה³³⁰, ולכן גם אסור לטבול אפילו טבילת מצווה³³¹. ואם עבר ובעל, מכים אותו מכת מרדות³³². איסור התשמיש הוא על האיש דווקא ולא על האשה³³³.

יש חסידים ואנשי מעשה, שאינם משמשים מיטותיהם בעשרת ימי תשובה, בליל הושענא רבה, שלוש ימים קודם שבועות, ומראש חודש אב עד תשעה באב, ויש שאינם חוששים לזה כלל³²⁶. ומכל מקום לכל הדעות האיסור בזמנים אלו הוא רק ממדת חסידות ומגדרי קבלה,

יש מקומות, שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכיפורים, כדי שיהיה לו בושת פנים מאשתו, ולא יבוא לידי תשמיש המיטה; ויש מקומות, שנהגו שלא להדליק, שמא יראה אשתו ותישא חן בעיניו, ויבוא לידי תשמיש, ואסור לשנות מנהג המקום³³⁴. ומכל מקום המנהג להדליק נר משובח יותר, ולפיכך בעיר חדשה שאין בה מנהג, ראוי לנהוג כך³³⁵.

[321] פסחים קי א, וברשב"ם ורש"ש שם. [322] פסחים ורשב"ם שם. הר"ף, הרמב"ם, הרא"ש, וטושו"ע השמיטו דינים אלו. [323] וראה שו"ת אז נדברו ח"ג סי' נד סק"ד, שהוא דווקא יום ראשון ולא יום-טוב שני של פסח. [324] בן איש חי שנה ב פר' וירא סק"ג; כף החיים או"ח סי' רמ סק"ה. [325] בן איש חי שם, ושנה א, פר' ניצבים סק"ט; חכמת אדם קכח כ; מ"ב סי' רמ סק"ז, ובביאור"ל שם ד"ה מליל; כף החיים שם. [326] ראה כף החיים שם. [327] שו"ת מים חיים (משאש) סי' רא. וראה עוד בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' רפד. וראה בס' דרכי חיים ושלום, סי' תתכה, שאסר תשמיש בליל ניטל, ובליקוטי שיחות להאדמו"ר

רמ"מ מלובביטש חי"א עמ' 292, וחי"ב מ' ד'רל"ז, שלא ראה נהגים כן. [328] ט"ז או"ח סי' קכח סק"ח. וראה בספר מנהגי ישראל (דניאל שפרבר), ח"ב, עמ' קג, הע' 52. [329] יומא עג ב; רמב"ם שביתת עשור א ה; טושו"ע או"ח תרטו א. [330] רש"ש וקול סופר על משנה יומא עג ב. [331] שו"ת מהרי"ל סי' טו. וראה שו"ת מהרי"ק, שורש לה, ענף ג. [332] רמב"ם שם. [333] שיטמ"ק נדרים פא ב, בשם שיטה; חי' חת"ס נדרים פ ב. וראה עוד שו"ת בית שערים חאו"ח סי' רצב. [334] פסחים נג ב; רמב"ם שביתת עשור ג י; טושו"ע או"ח תרי א. [335] ירושלמי פסחים ד ד; רא"ש יומא פ"ח סי' כז; מ"ב סי' תרי סק"ג.

טבילה³⁴⁶.

מצבי היתר תשמיש בזמנים אלו – ככל הימים שנהגו בהם איסור תשמיש, אם היו אלו ימי טבילתה, או שיוצא ובא מן הדרך, או שהיא מתאוה לו מאד, או שרואה שיצרו מתגבר עליו, מותר בתשמיש³⁴⁷, וכן מי שלא קיים עדיין מצות פריה ורבייה, אין לו להחמיר בימים אלו³⁴⁸.

הזמן הראוי לתשמיש המיטה – לא ישמש לא בתחילת הלילה ולא בסופה, אלא באמצעה³⁴⁹. יש מי שהסביר דין זה בטעמים רפואיים³⁵⁰, ויש מי שכתבו שהטעם הוא כדי שלא ישמע קולות בני אדם, ויחשוב באשה אחרת³⁵¹.

יש הסבורים, שדין זה נאמר רק לפרושים, או למי שלבו נוקפו שיהרהר באשה אחרת³⁵², ואם יצרו מתגבר עליו, ויש חשש שיבוא לידי קרי, מותר בכל עת

תשעה באב – אסור לשמש מיטתו בתשעה באב³³⁶, ואם חל תשעה באב בשבת, ונדחה ליום ראשון – יש אומרים, שבשבת זו מותר בתשמיש המיטה³³⁷, ויש אוסרים³³⁸. אם הגיע זמן טבילתה כליל שבת זו, תיטבול ותשמש³³⁹. וכן היוצא לדרך, או הבא מן הדרך, ואשתו מתאוה לו, מותר לשמש בשבת זו³⁴⁰.

יש מי שכתב, שטוב שלא ישמש גם בעשירי באב, אלא אם כן הוא ליל טבילתה, או שבא מהדרך וכיו"ב³⁴¹.

שאר תעניות – מעיקר הדין מותר לשמש מיטתו בשבעה עשר בתמוז, בצום גדליה, בתענית אסתר ובעשרה בטבת³⁴², אבל בעל נפש יחמיר בימים אלו כמו בתשעה באב³⁴³.

בשלוש תעניות ובשבע תעניות שגוזרים על הציבור כאשר לא ירדו גשמים, כולם אסורים בתשמיש המיטה³⁴⁴, ואפילו עדיין אין רעב בעולם³⁴⁵, ואפילו כליל

[342] טושו"ע או"ח תקנ ב. וראה רמב"ם תעניות ג ט. [343] מ"ב שם סק"ו. [344] תענית י א; רמב"ם תעניות ג ד; טושו"ע או"ח תקעה ג-ד. [345] מג"א שם סק"ג. [346] פרמ"ג שם בא"א סק"ג. [347] ראה דרכי טהרה עמ' רג. [348] ביאה"ל סי' רמ ד"ה מליל. [349] נדרים כ א; רמב"ם דעות ה ד; טושו"ע או"ח רמ ז; שם אבהע"ז כה ג. [350] רמב"ם דעות שם. וראה בכס"מ שם. [351] הגהות מיימוניות שם אות ב בשם התוס'; ר"ן נדרים כ ב; טושו"ע או"ח שם. וראה רמב"ם איטורי ביאה כא י, שדרך קדושה לשמש באמצע הלילה. וראה במג"א סי' רמ סק"ב, סודות נוראים לשמש דווקא לאחר חצות. וראה עוד בס' בן איש חי, שנה ב, פר' וירא סק"ג; דרכי טהרה עמ' רא. [352] יש"ש ב"ק

[336] תענית ל א; רמב"ם תענית ה י; טושו"ע או"ח תקנד א. האו"ז התיר לטבול ליל ט' באב טבילת מצווה, אך בשו"ת מהרי"ל סי' טו חלק עליו, עיי"ש. [337] טור או"ח תקנד, בשם הרא"ש והרמב"ן; המחבר, או"ח תקנד יט; ביאור הגר"א שם. [338] טור שם, בשם ר"י ואגור; רמ"א שם, וכתב 'וכן נוהגין', וראה במ"ב שם סק"מ. [339] מג"א שם סק"ב, בשם השל"ה; מ"ב שם סק"מ; פרמ"ג שם בא"א סק"כ; שו"ת כת"ס חאו"ח סי' קא. וראה בשו"ת מהרי"ל סי' קלט, שדרך כלל עדיף שנשים לא תטבולנה בשבת, אפילו טבילה בזמנה, עיי"ש. וראה בהעמק שאלה, שאילתא צו סק"ז, אם טבילה בזמנה בזמן הזה מצווה אם לאו. [340] שעה"צ שם סק"ו. [341] מ"ב סי' תקנח סק"ב.

בלילה³⁵³.

אם הנר דלוק בשבת, ואין לו בית אחר, אסור לשמש מיטתו כלל³⁶¹. ואם עושה מחיצה גבוהה עשרה טפחים לפני הנר – מותר³⁶². יש אומרים, שמחיצה זו צריכה להיות קבועה, שלא תנוד ברוח מצויה³⁶³; ויש אומרים, שמספיק בכיסוי גרידא³⁶⁴. ואין לעשות מחיצה כזו בשבת, מדין אהל, אלא אם כן היה פתוח טפח מבעוד יום, שאז מותר להוסיף בשבת³⁶⁵, אבל יכול לכסות את המנורה אפילו בשבת³⁶⁶, וכן מותר לומר לגוי לעשות המחיצה, כי זהו שבות דשבות במקום מצווה³⁶⁷.

כל זמן שלא האיר היום, אף שהוא לאחר עלות השחר, נחשב כלילה לעניין זמן תשמיש³⁵⁴.

תשמיש לאור הנר – אסור לשמש לאור הנר בלילה, ואפילו על ידי האפלת טלית³⁵⁵, שמא יראה דבר מגונה באשתו, ותתגנה עליו, או כדי שלא יהיו בניו נכפים³⁵⁶. אם הנר נמצא בחדר אחר, מותר על ידי האפלת טלית³⁵⁷.

אסור לכבות את הנר ביום-טוב מפני תשמיש המיטה, אלא כופה עליו כלי, או עושה מחיצה בינו לבין הנר, או מוציא לבית אחר; ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו, הרי זה אסור לכבות, ואסור לשמש עד שתכבה מאליה³⁶⁸, ואפילו היא ביאת מצווה – אסור, אם אין לו עצה³⁶⁹. וביום טוב שני של גלויות, מותר לכבות

יש מי שכתבו, שתלמיד חכם העוסק בתורה כל הלילה, וכשרוצה לישן מעט הוא פוקד את אשתו, מותר לשמש לאור הנר בעת צורך גדול³⁵⁸, ויאפיל בטליתו³⁵⁹; ויש הסבורים, שאסור גם לתלמיד חכם לשמש לאור הנר, ואפילו בהאפלת טלית³⁶⁰.

מאירי נדרים כ.ב. וראה בשו"ת ציץ אליעזר חי"ב סי' עג אות ד, מה שתמה עליו. [359] עולת תמיד או"ח סי' רמ סק"ה; כף החיים או"ח סי' רמ סקע"א. [360] תשב"ץ, הובא באוצה"פ סי' כה סק"כ אות א; סדר היום דיני תשמיש; א"ר או"ח סי' רמ סקי"ח. [361] רמב"ם שם. [362] הגהות מיימוניות יו"ט פ"ד; רמ"א או"ח רמ יא. וראה באוצה"פ סי' כה סק"ב אות ג-ד, בפרטי דיני המחיצה הזו. [363] מג"א סי' שטו סק"ג; מ"ב סי' רמ סק"מ; הגה' רעק"א על או"ח סי' רמ סי"א; טהרת ישראל סי' רמ סק"ע. [364] רמ"א או"ח שטו א. [365] ט"ז שם סק"ב; מג"א שם סק"ג. וראה במ"ב שם סק"י, ובביאורו של שם ד"ה א"א. [366] שו"ת חת"ס חאו"ח סי' עג. [367] שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קח. [368] ביצה כב א; רמב"ם יום-טוב ד ד; טוש"ע או"ח תקיד א. [369] מ"ב שם סק"ה. וראה

פ"ז סי' מג. [353] מג"א סי' רמ סק"כ; חכמת אדם קכח ח; מ"ב סי' רמ סק"ד. וראה עוד בפלא יועץ, אות ז, ע' זיווג. [354] בן איש חי, שנה ב, סוף פר' וירא. [355] פסחים קיב ב; נידה טז ב; רמב"ם איסורי ביאה כא י; טוש"ע או"ח רמ יא; שם אבה"ע"ז כה ה. [356] פסחים קיב ב; מס' כלה סופ"א. וראה מה שכתבו בעניין זה כתונת יוסף (מונטיקו) חאו"ח סי' לד; שו"ת מים חיים (משאש) סי' צו. וראה מאמרו של הרב י.ה. הנקין, אסיא, עג-עד, תשס"ד, עמ' 139 ואילך, אם הטעם הוא משום איסור או משום סכנה. [357] ב"ש סי' כה סק"ה; פרמ"ג או"ח סי' רמ במשב"ז סק"ב; חכמת אדם קכח ט; מ"ב סי' רמ סקמ"ב. וראה באוצה"פ סי' כה סקי"ט אות ב, כשאור הנר מוטה מהמיטה, או שהוא רחוק מהמיטה וכיו"ב. וראה עוד באוצה"פ שם סק"ב אות ה. [358] רמב"ם איסורי ביאה כא י;

הנר, אם אין לו עצה אחרת³⁷⁰. אבל להאפיל בבגדו בלבד אין זה מספיק, ואסור לשמש מיטתו לאור הנר, כשהאור מואפל בבגדו בלבד³⁷¹.

יש מי שכתב, שבבגד היה מנהג קדמון, שהחתן משמש בביאה הראשונה בליל החופה לאור הנר³⁷², אך דחו דבריו³⁷³.

בהאפלת טלית³⁷⁹, ודין זה נכון אף בזמן הזה, אף על פי שאין לנו דין תלמיד חכם לכמה עניינים, אבל בזה, מי שהוא צנוע במעשיו, יש לו דין תלמיד חכם לעניין זה³⁸⁰. ואין נזקקים לדבר זה אלא מפני צורך גדול, היינו כשיצרו מתגבר עליו³⁸¹. ואם יצרו מתגבר עליו, ויכול לבוא לידי חטא, מותר על ידי האפלת טלית בכל אדם³⁸².

תשמיש המיטה לאור הלבנה ולאור הכוכבים — אם הלבנה מאירה עליהם ישירות, הרי זה אסור; אם אור הלבנה לא מאיר ישירות עליהם — יש אומרים שמתרת³⁸³; יש אוסרים³⁸⁴; ויש שכתבו, שאם אין הלבנה מאירה עליהם ישירות — מותר, אבל צריך האפלת טלית³⁸⁵.

תשמיש המיטה ביום — אסור לאדם לשמש מיטתו ביום, שעזות פנים היא לו, ועובר על מצות 'ואהבת לרעך כמוך'³⁷⁴, אבל בבית אפל — מותר³⁷⁵. יש אומרים, שבבית אפל מותר אפילו לכתחילה³⁷⁶; יש מי שהסתפק בדבר³⁷⁷; ויש הסבורים, שהדבר מותר רק לצורך³⁷⁸.

ולעניין שימוש לאור כוכבים — יש

תלמיד חכם רשאי לשמש מיטתו ביום

חאו"ח מהדו"ק סי' לח; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' קב (שכתב דווקא לצורך גדול); דרכי טהרה עמ' ר. וראה במאירי נידה יז א, שגם משמע שדווקא לצורך התירו. וראה בנידון בס' והייתם קדושים הל' צניעות סקט"ז; אוצה"פ סי' כה סקב"א אות ב. [379] רמ"א או"ח רמ יא. וראה במ"ב סי' רמ בשעה"צ סקב"ז. [380] שו"ת עולת שמואל ח"א סי' לט. [381] רמב"ם איסורי ביאה כא י; מג"א סי' רמ סקב"ז; מ"ב שם סקמ"ה. וראה באוצה"פ סי' כה סקב"ג אות ב, בהגדרת הצורך. וראה ביפה ללב או"ח סי' רמ, שמהוהר משמע שת"ח צריך לשמש מיטתו דווקא בלילה, ואף שיש היתרים ביום, לאו אורח ארעא הוא. [382] מ"ב סי' רמ בשעה"צ סקב"ח. [383] סדר היום, דיני תשמיש; אשל אברהם (בוטשאטש) או"ח מהדו"ת סי' רמ סי"א; מ"ב סי' רמ סקל"ט. [384] כנה"ג או"ח סי' רמ. [385] ב"ש סי' כה סק"ה; סידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת; בן איש חי, שנה ב, סוף פר' וירא.

בביאה"ל שם ד"ה או, בדעות הפוסקים בנידון. [370] ביאה"ל שם. [371] הג' מיימוניות יום-טוב ד ד. [372] בן איש חי, שנה ב, סוף פר' וירא; שו"ת תורה לשמה סי' קד-קה. [373] הגר"י וועלץ, הערות לאוצה"פ סוף כרך ט, לסי' כה סק"ט; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' יג סק"א; דרכי טהרה עמ' רה; שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' קצו. וראה עוד הרב י.ה. הנקין, אסיא, עג-עד, תשס"ד, עמ' 139 ואילך. [374] נידה יז א; רמב"ם איסורי ביאה כא י; טושו"ע אבהע"ז כה ה. וראה ברכות נט ב — האי דגיחורי בני מחוזה, משום דמשמשי ביממא. וראה בשו"ת עולת שמואל (קוידער) ח"א סי' לט, שחקר אם דין זה הוא משום מנהג, או משום איסור דרבנן, או איסור דאורייתא, עיי"ש. [375] נידה שם; טושו"ע או"ח רמ יא. וראה במ"מ איסורי ביאה שם, שהרמב"ם השמיט דין זה. [376] מג"א שם סקב"ה; עצי ארוזים אבהע"ז סי' כה סק"ב. [377] פני משה אבהע"ז שם סק"ג. [378] בני ציון או"ח סי' רמ אות יד; שו"ת לבושי מרדכי

שכתבו שמוטר³⁸⁶; ויש מי שכתב, שאם אור הכוכבים מאיר עליהם, צריכים האפלט טלית³⁸⁷.

יש מי שכתבו, שבזמן הזה אין נוהגים באיסור זה, ומשמים מיטותיהם גם בשנות רעב³⁹⁷; יש מי שכתב, שאיסור זה הוא רק כשישראל שרויים בצער, אבל כשישראל שבעים, מותרים בתשמיש המיטה, אפילו אם יש רעב בין אומות העולם³⁹⁸.

יש מי שחילק בין רעב של בצורת, שתשמיש המטה מותר בו, לבין רעב של מהומה, שתשמיש המיטה אסור בו³⁹⁹.

איסור תשמיש המיטה חל בשאר צרות, כמו בשני רעבון⁴⁰⁰, ויש מי שכתב, שדווקא בצרות הכרוכות ברעב — אסור⁴⁰¹. יש מי שכתב, שהיינו דווקא

תשמיש המיטה בזמן רעב וצרות — אסור לשמש מיטתו בשני רעבון, אלא לחשוכי בנים³⁸⁸, היינו כשטרם קיים מצות פריה ורבייה כדינה³⁸⁹, ויש מי שכתב, שאם יש לו בנים מחללי שבת, וכוונתו להוליד בנים כשרים — מותר³⁹⁰, וכן מותר בליל טבילה³⁹¹, ויש מי שאסרו לכל אדם בליל טבילה³⁹². ואם רואה שיצרו מתגבר עליו — מותר, כמו לחשוכי בנים³⁹³.

יש מי שכתבו, שדין זה הוא מידת חסידות בלבד³⁹⁴, ועוד יש מי שכתב, שדווקא תשמיש לתענוג גרידא אסור, אבל אם הדבר נעשה לצורך קיום המין, או שיצרו תוקפו — אין איסור³⁹⁵; אך לא כן

קיים מצות פריה ורבייה. וראה עוד בתו"ש בראשית פמ"א אות קכו. [392] מג"א שם סק"ה; א"ר שם. וראה בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קע. וראה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' כא, שדעת רוב הפוסקים כדעת השו"ע, ודלא כהמג"א. [393] בית מאיר אבהע"ז שם; מ"ב סי' רמ סקמ"ז; כף החיים או"ח סי' רמ סקפ"ג; דרך פיקודיך, מ"ע א, חלק הדיבור סק"ד. [394] תוס' תענית יא א ד"ה אסור; שו"ת שבות יעקב ח"ג חאו"ח סי' ל. [395] ט"ז בספרו דברי דוד, פר' מקץ. [396] ראה ב"ח או"ח סי' תקעד; קרבן נתנאל על הרא"ש תענית שם; תו"ת עה"פ בראשית פמ"א אות ה. [397] שיירי כנסת הגדולה, הגהות הטור או"ח סי' רמ; חכמת שלמה שו"ע או"ח סי' תקעד. [398] ר"ן תענית יא א. [399] העמק שאלה, שאילתא לב סק"ד. [400] רמ"א או"ח רמ יב, על פי ירושלמי תענית א ו. וכן משמע מתנחומא, נח, יא. וראה בתו"ש בראשית פמ"א אות קכו. [401] שיירי כנסת הגדולה, הגהות הטור או"ח סי' רמ. ולכאורה

[386] סדר היום, דיני תשמיש; מג"א סי' רמ סק"ד. [387] טהרת ישראל או"ח סי' רמ ס"ד. וראה בכלבו סי' קמה, שמשמע שגם לאור כוכבים אסור לשמש. ולענין שימוש לאור השמש — ראה ברוקח סי' שיו, שאסר מפני שבניה לוקים בבהרת; ולענין שימוש לאור שלג — ראה באשל אברהם מהדו"ת סי' רמ ס"א, שהסתפק בדבר. וראה עוד פרטי דינים באוצה"פ סי' כה סק"ט אות ד; שערים המצויינים בהלכה סי' קנ סק"ג. [388] תענית יא א; רמב"ם תענית ג ח; טושו"ע או"ח רמ יב; שם תקעד ד; שם אבהע"ז כה ו. [389] דרך פיקודיך, מ"ע א, חלק הדיבור סק"ד; מ"ב סי' רמ סקמ"ז. ודלא כהט"ז או"ח סי' תקעה סק"ב, שסובר שלא התירו אלא למי שחשוק לגמרי, שהולך ערירי, וראה מה שכתב עליו בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' כא. [390] מ"ב סי' תקעד סק"ב. וראה עוד בתו"ש בראשית פמ"א אות קכו. [391] שו"ע או"ח תקעד ד. וראה ב"י או"ח סי' תקעד, שהכוונה שלכל אדם מותר בליל טבילה, ולא רק למי שלא

4. צורות התשמיש ומקומו

אותו מקום – יש אומרים, שאסור להסתכל באותו מקום, ואסור לנשק אותו מקום⁴⁰⁷; ויש הסבורים, שמותר לאיש לנשק את אשתו בכל מקום, כולל אותו מקום⁴⁰⁸. אכן, לכל הדעות מידת חסידות היא שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, ולא יסור מדרך העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות⁴⁰⁹, וירא שמים יהא נזהר ויבוש ויכלם לעשות דברים אלו⁴¹⁰, וכל המקדש עצמו במותר לו, קדוש יאמר לו⁴¹¹, ובפרט בדורות הללו ראוי להחמיר בכל אלו וכיוצא באלה⁴¹².

יש מי שכתב, שהכנסת אצבע לבית

אם הרעב או שאר הצרות הן בכל העולם, אבל אם הם מוגבלים למקום אחד, שיעבודו של הבעל לאשתו קודמת⁴⁰².

בזמן מלחמה – יש מי שכתב, שאין כלל איסור תשמיש המיטה, ואפילו לא ממידת חסידות⁴⁰³.

יש מי שכתב, שבן נח אסור בתשמיש המיטה בשעת רעבון⁴⁰⁴.

תקופה טובה לתשמיש – הזמן שגוף הנהנה מגוף במיוחד הוא חודש טבת, מפני שזה עת צינה⁴⁰⁵, ולכן פקד אחשוורוש להביא אליו את אסתר בחודש זה⁴⁰⁶.

[405] מגילה יג א ורש"י שם. [406] אסתר ב טו. [407] נדרים כ א-ב; ראב"ד בעלי הנפש, שער הקדושה, וראה שם, בטעם הדבר. וכתב שם, שעוברים עוד על כל תשקצו; טושו"ע או"ח רמ ד; ב"ש אבהע"ז סי' כה סק"א; פני משה שם סק"א; חכמת אדם קכח ז; סידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף פ"ז חוליא ב; קיצושו"ע קנ ה. וראה עוד ב"י וב"ח אבהע"ז סי' כה; ביאור הגר"א אבהע"ז סי' כה סקט"ו; שו"ת באר משה ח"ג סי' קנב. ואף שהגמ' שם הסיקה, שאין הלכה כר' יוחנן בן דהבאי, אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה – סבורים פוסקים אלו, שרק לענין היפוך השולחן אין הלכה כר"י, אבל בשאר הדברים הלכה כמותו, עיי"ש. [408] רמב"ם איסורי ביאה כא ט; רמ"א אבהע"ז כה ב; ב"ח אבהע"ז רס"י כה; עצי ארום אבהע"ז סי' כה סק"א. [409] רמב"ם איסורי ביאה כא ט. [410] ס' האשכול, הלכות תפילת מנחה. [411] רמ"א אבהע"ז כה ב. [412] ישועות יעקב אבהע"ז סי' כה סק"ב. בעניין דעת הנוצרים והמוסלמים ביחס לצורות תשמיש

קשה על דבריו מהמבואר בירושלמי תענית א ו; בבלי סנהדרין קח ב; בראשית רבה לד ו – שנח נאסר בתשמיש המיטה לפני המבול ובזמן המבול; וכן קשה מהמבואר בעירובין סג ב, שבימי המשכן, כשארון ברית ה' היה שלא במקומו, ויצא עם ישראל למלחמה – נאסרו בתשמיש, וראה במהרש"א שם, שהטעם היה מפני שישאל היו שרויים בצער. וראה מה שכתבו בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' כא; הרב ש. דוד, תחומין, יב, תשנ"א, עמ' 222 ואילך. [402] שו"ת צפנת פענח ח"א סי' יג. וראה שם, שאיסור תשמיש בשעת רעב חל דווקא על האיש, אבל לא על האשה. [403] שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' כא. וראה בספר דרכי חיים ושלום, סי' תרנו, שהאדמו"ר ממונקאטש נשאל אם יש איסור תשמיש בזמן מלחמת העולם הראשונה, והשיב בפשיטות שהדבר מותר. וראה תוס' עירובין סג ב ד"ה כל זמן. אמנם ביחס למאורעות בזמן השואה – ראה בס' בסתר רעם, עמ' 281 ואילך, שהיו שסברו שאמנם הדבר אסור, עיי"ש. [404] דרך פיקודין, מ"ע א, חלק הדיבור סק"ד.

התורפה של אשתו היא חוצפה⁴¹³; ויש מי שכתב, שאין לומר איסור בדבר תחיבת אצבע לאותו מקום, אלא שיש בזה חיסרון קדושה, ויש להתרחק מזה, ומכל מקום אם האשה תובעת זאת, אין להימנע באקראי; ואם מרגישה צורך קבוע בדרך זו, כי אינה מרגישה תאוה בדרך אחרת — מותר⁴¹⁴.

מתיש גופו של אדם, גורם לו מחלות, וקרוב למיתה יותר מחיים⁴²⁰. ויש מי שכתב, שהטעם למניעת תשמיש בעמידה היא מפני שאין האשה מתעברת מעומד⁴²¹, ולכן אם אי אפשר בדרך אחרת, מותר בעמידה לצורך קיום מצות עונה, או אם ירא שלא יבוא לידי עבירה⁴²².

עירום — תשמיש המיטה צריך להיות בעירום ובקירוב בשר⁴¹⁵, ואם אומר שאינו יכול לשמש אלא בבגדים, יוציא ויתן כתובה; וכן אם היא אומרת שאינה יכולה אלא בבגדים, תצא בלא כתובה, שאין זו דרך חיבה⁴¹⁶. דין זה נכון גם אם עושה כן לצניעות, אלא אם כן יש סיבה המעכבת, כגון מחלה⁴¹⁷, או ששניהם רוצים כך⁴¹⁸. ויש מי שכתב, שאין הכוונה לתשמיש בעירום ממש, אלא שלא יהיו בכל מלבושיהם, אבל מכל מקום מותר בסינר או בכתונת⁴¹⁹.

מצבים פיסיוולוגיים — לא יבעול והוא שבע או רעב, אלא כשיתעכל המזון שבמעיו⁴²³.

יבדוק נקביו קודם בעילה, ואחר בעילה⁴²⁴.

תנאים חיצוניים המקשים על תשמיש המיטה — לא יבעול בבית המרחץ, ולא ביום שנכנס למרחץ, ולא ביום הקזה, ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך, לא לפנייהם ולא אחרייהם⁴²⁵.

בעמידה או בישיבה — אין לשמש את מיטתו בעמידה או בישיבה, כי דבר זה

ארבעה דברים קשים לתשמיש המיטה: הבא מן הדרך, והעומד לפני הספר, שכן

— ראה בספרו של פרויס, עמ' 457-458. [413] טהרת ישראל או"ח סי' רמ סל"ג. [414] שו"ת באר משה ח"ג סוסי קנב. וראה רש"י שבת קמ ב ד"ה נקיט, שמשמע שהתירו לתת יד באותו מקום. [415] וראה בכף החיים או"ח סי' רמ סק"ס, בשם המקובלים. [416] כתובות מח א; ריטב"א כתובות מז ב; טושו"ע ורמ"א אבהע"ז עו יג. ודלא כמו הפרסיים, שמשמשים מיטותיהם בלבושיהם — כתובות שם. וראה בסידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת, מיטות כסף פ"ז חוליא ב, "ותואר עשיית התשמיש יתפשטו בגדיהם, ולא ישמשו כשהם לבושים, ויכנסו במיטה, ויכסו עצמם". ומה שנאמר שהקב"ה שונא המשמש בעירום (ויקרא

רבה, הובא בתוס' נידה יז א ד"ה ומשתין), היינו דווקא עירום ממש, אבל אם מכסים עצמם בסדין למעלה — מותר (מ"ב סי' רמ סקל"ו; סידור בית יעקב שם; הגהות יעב"ץ נידה שם). [417] סידור בית יעקב שם, בחוליא ג. [418] ראה שו"ע או"ח רמ ח. [419] מג"א סי' רמ סק"ב; שו"ת יד הלוי חאו"ח סי' מ סק"א. [420] שבת קכט ב; גיטין ע א; כלה פ"א; רמב"ם דעות ד יט; טושו"ע או"ח רמ טו. [421] סנהדרין לו ב. [422] דרך פיקודין מ"ע א חלק הדיבור סקט"ו-ט"ז. [423] רמב"ם דעות ד יט; טושו"ע או"ח רמ טו. [424] רמב"ם שם. ולא הובא פרט זה בטושו"ע שם. [425] גיטין ע א; נידה יז ב; רמב"ם דעות ד יט; טושו"ע או"ח

גילוח מחליש כוחו של אדם⁴²⁶, והעומד מן החולי, והיוצא מבית האסורים⁴²⁷. ולכן מי שחלה ונתרפא, יזהר מלשמש עד שיתחזק גופו⁴²⁸.

בית הכסא — היוצא מבית כסא קבוע, אל ישמש מיטתו עד שישהה שיעור חצי מיל⁴²⁹, מפני ששד של בית הכסא מתדבק בו, ויהיו לו בנים נכפים⁴³⁰. יש מי שכתב, שהכוונה שישהה זמן מה בלבד⁴³¹; ויש מי שהזהיר להמתין עד שעה שלימה⁴³². יש מי שכתב, שגם האיש וגם האשה צריכים להמתין שיעור זה⁴³³.

אשה מינקת לא תשמש אלא בשעה שהתינוק ישן, ואחר התשמיש לא תניק את הילד עד אחר שיעור הילוך שני מילין, ואם התינוק בוכה, תמתין לפחות שיעור הילוך מיל⁴³⁴.

העראה — עצם הביאה מתחלקת

להעראה ולגמר ביאה. בהגדרת העראה נחלקו אמוראים — יש אומרים, שהיא נשיקת האיבר⁴³⁵, היינו כשהאיבר נכנס בין השפתיים, ונושק בפתח הפרוזדור⁴³⁶, ולפי זה לשון העראה הוא לשון דיבוק⁴³⁷; ויש אומרים, שהיא הכנסת העטרה לתוך הפרוזדור⁴³⁸, ולפי זה לשון העראה הוא לשון גילוי⁴³⁹, וכן הלכה⁴⁴⁰.

בהעראה בלבד לא יוצא חובת מצות עונה⁴⁴¹. העראה בנידה היא כגמו ביאה, אבל לעניין איסור קרי — עד שיזריע⁴⁴².

נחלקו הפוסקים אם יכולה האשה להתעבר בכיאה בהעראה בלבד⁴⁴³, אמנם מבחינה רפואית ידוע כי אשה יכולה להתעבר אף בנשיקת איבר בלבד.

גמר ביאה — הוא הכנסת האיבר למעלה מהעטרה⁴⁴⁴. הביאה עצמה נחלקת לביאה גמורה, שהיא עם הזרעה, ולביאה

וירושלמי שם; שו"ת נוב"י שם. [439] רמב"ם איסורי ביאה א י, שהוא מלשון את מקורה הערה (ויקרא יח כ). [440] רמב"ם שם; טוש"ע אבהע"ז כ א. ואם צריך כניסת כל העטרה, או אפילו מקצת העטרה נקראת ביאה — ראה באריכות באוצה"פ שם, סק"ט אות א. וראה בשו"ת צפנת פענח ח"א סי' פז. וראה עוד בע' בתולים, הע' ז' ואילך. [441] שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' אלף קפח; שער המלך אסורי ביאה סופ"ג; שו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' רלח; שו"ת צפנת פענח ח"א סי' יב; שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ג סי' כח. [442] ראה רש"י נידה טו א ד"ה בשלא גמר. [443] ראה תוס' יבמות נה ב ד"ה אינו; תוס' חגיגה יד ב ד"ה בתולה; משל"מ אישות טו ד; שער המלך איסורי ביאה פ"ג; שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קסא; שו"ת מנחת יחיאל ח"ב סי' כב אות יא. [444] שו"ת נוב"י

רמ טו. וכבר דנו האחרונים באריכות בסתירה מהדין שחייב לפקוד אשתו לפני היציאה לדרך, לעומת מה שכתב כאן שלא יבעול לפני יציאה לדרך — ראה נו"כ השו"ע. [426] ראה ברכות נו ב. [427] אבודר"נ מא. [428] מ"ב סי' רמ סקני"ג. וראה בהגהות יעב"ץ כתובות סב א. [429] שיעור מיל הוא 18 דקות — ראה רמ"א או"ח רסא א; ערוך השולחן או"ח רמ יח; דרכי טהרה עמ' ריז. [430] גיטין ע א; מג"א סי' רמ סקני"ט, בשם הזוהר; מ"ב שם סקני"ד. [431] מ"ב שם. [432] דרכי חיים ושלום סי' שמו. [433] שו"ת באר משה ח"ה סי' א. [434] מ"ב סי' רמ סקני"ד. [435] יבמות נה ב; ירושלמי יבמות ו א. [436] שו"ת נוב"י חאבהע"ז סי' כג. וראה בשו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"ב סי' צה; שו"ת מחנה חיים ח"ב סי' נב. [437] מלבי"ם עה"ת ויקרא כ יח. [438] בבלי

שאינה גמורה, כשלא היתה הזרעה⁴⁴⁵.

תנוחות – דרך התשמיש הראויה היא כאשר האיש למעלה והאשה למטה. אכן, באופן עקרוני רשאי אדם לשמש עם אשתו בכל דרך שרוצה, גם שלא כדרכה, ודרך איברים, והיפוך השולחן וכיו"ב⁴⁴⁶.

יש אומרים, שמותר לו לשמש בכל דרך, אפילו נגד רצונה של האשה⁴⁴⁷; ויש אומרים, שכל צורות התשמיש שלא כדרך כל הארץ צריך שיהיו דווקא מדעתה של האשה, אבל בעל כורחה, אף אם מתרצית באופן כללי לתשמיש, הרי הוא נקרא חוטא⁴⁴⁸.

אף על פי שכל הדרכים הללו מותרים הם, הם, הרי החסידים הצנועים ירחיקו כל אלו הדברים המתועבים והבהמיים, ומחזיקים אותו ברשעות, לפי שתכלית התשמיש להעמיד המין, ולא לתענוג התשמיש בלבד⁴⁴⁹.

בהגדרת תשמיש בהיפוך השולחן נחלקו הפוסקים – יש אומרים, שהכוונה

שהאשה למעלה והאיש למטה⁴⁵⁰; יש אומרים, שהכוונה פנים של האיש כנגד העורף של האשה, אבל בועל באותו מקום, ולא בפי הטבעת⁴⁵¹; ויש אומרים, שהכוונה לשמש שלא כדרכה בפי הטבעת⁴⁵².

תשמיש המיטה כשהיא למעלה והוא למטה אמנם מותר⁴⁵³, אך העושה כן הרי זה דרך עזות⁴⁵⁴. ומכל מקום, אין זה נקרא השחתת זרע בדרך זו, וגם יכולה להתעבר בדרך זו⁴⁵⁵.

יש הסבורים, שהיא למטה והוא למעלה לא ישמשו אלא בליל טבילתה, אבל בשאר לילות עושה כפי הנאתו, ובלבד שיהיה לרצון האשה⁴⁵⁶, ויש חולקים⁴⁵⁷.

ביאה שלא כדרכה – הכוונה בפי הטבעת⁴⁵⁸.

יש הסבורים, שאין איסור לבוא על אשתו שלא כדרכה, כשהדבר נעשה באקראי, ואינו רגיל בכך⁴⁵⁹. ומן המתירים

חאבהע"ז סי' כג. [445] ירושלמי יבמות ו א. [446] נדרים כ ב, כדעת רבי יוחנן, שחלק על רבי יוחנן בן דהבאי, עיי"ש; ר"ן שם; רמב"ם פיהמ"ש סנהדרין ז ד; רמב"ם איסורי ביאה כא ט; שיטמ"ק נדרים שם, בשם ר"ן; רמ"א אבהע"ז כה ב; פרישה אבהע"ז סי' כה אות לד. וראה בספרו של פרויס עמ' 457. [447] שיטמ"ק נדרים שם, בשם הר"ף. [448] ראב"ד בעלי הנפש שער הקדושה; טור אבהע"ז סי' כה; א"ר או"ח סי' רמ סוסק"י. וראה בס' חסידים סי' תקט. [449] פיהמ"ש לרמב"ם סנהדרין ז ד. [450] רמב"ם פיהמ"ש סנהדרין ז ד; שטמ"ק שם, בשם הריטב"א; א"ר או"ח סי' רמ אות יב.

[451] ס' חרדים, מצות התשובה פ"ב; סידור בית יעקב, הנהגת ליל שבת מיטות כסף פ"ז חוליא ב. וראה באוצה"פ סי' כה סק"י אות ב. [452] תוס' רי"ד יבמות ב ב; שיטמ"ק נדרים כ א, בשם הריטב"א. [453] רבינו ירוחם נתיב כג סוף ח"א; ס' חסידים סי' תקט, ובפירוש החיד"א שם; חיד"א בכסא רחמים למסכת כלה ג ג. [454] טושו"ע או"ח רמ ה. [455] א"ר שם סק"י ב. [456] ס' חסידים סי' תקט; רבנו ירוחם נתיב כג סוף ח"א. [457] ראה דעת תורה סי' רמ ס"ה. [458] שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קנח; ברכ"י או"ח סי' רמ סק"ה; ישועות יעקב שם סק"ב. [459] בהגדרת אקראי, אם הוא פעם

אשה שסובלת ממחלה שבגללה אינה יכולה לשמש כדרכה, מותר לשמש עמה פנים כנגד עורף, באותו מקום⁴⁶⁹.

יש מי שכתב, שבדרך אקראי מותר לשמש בדרך זו בכל מקרה⁴⁷⁰; ויש הסבורים, שנכון להחמיר ולא לשמש בדרך זו⁴⁷¹.

אם האשה חולה, וסכנה לה לשמש כדרכה — יש הסבורים, שאין לה תקנה לשמש בקביעות שלא כדרכה בפי הטבעת⁴⁷²; ויש מי שנטו להתיר תשמיש דרך פי הטבעת, ואפילו בהוצאת זרע, ובתנאי שלאחר הבראתם יחזרו בני הזוג לשמש כרגיל בלבד⁴⁷³.

אכסנאי אסור בתשמיש המיטה, עד שיבוא לביתו⁴⁷⁴, ואפילו כאשר בני הבית ישנים⁴⁷⁵. ואם ייחדו בית לו ולאשתו — מותר⁴⁷⁶, ובלבד שלא יישן בטליתו של

— יש שהתירו אפילו בהוצאת זרע למקום הרע⁴⁶⁰, ויש שאסרו בהוצאת זרע⁴⁶¹, ויש מי שכתב, שמותר אף בקישוי איבר, ואף על פי שנדיר שבמצב כזה יוכל להימנע מהוצאת זרע⁴⁶²; ואם אינו מוציא זרע — יש הסבורים שמותר שלא כדרכה אפילו ברגיל בכך⁴⁶³, ויש הסבורים שגם בלא הוצאת זרע מותר רק באקראי⁴⁶⁴; ולעומתם, יש הסבורים שאסור בכל מקרה לשמש שלא כדרכה דרך פי הטבעת, כי דרך זו מתועבת היא מצד עצמה⁴⁶⁵.

ביאה שלא כדרכה שלא ברצון האשה, נחשבת כעינוי לאשה⁴⁶⁶.

יש מי שהסתפק, אם כביאה שלא כדרכה מקיים מצות עונה, או שאין זו דרך קיום המצווה, ולא ניצל מלאו של 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע'⁴⁶⁷; ויש מי שכתב, שלא יוצא בשלא כדרכה⁴⁶⁸.

בסנהדרין נח ב ד"ה שלא כדרכה, ותוס' יומא פב א ד"ה מה רוצח. אך ראה קידושין כב ב, שהגמ' אומרת שיתכן שיש הנאה לשניהם בכביאה שלא כדרכה. אך ראה מה שכתב רש"י יומא עז ב ד"ה מביאות. [467] מניח מ' מו. [468] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ג סי' כח. [469] לבוש אבהע"ז סי' כג ס"ה. [470] אגור סי' שלו. [471] נתיבות השלום נתיב יא בנתיב ים אות ו. וראה בא"ר או"ח סי' רמ סק"ב. [472] שו"ת מהרי"א אסאד חיו"ד סי' רכב; שו"ת מהר"ם שיק חח"מ סי' נד; שו"ת פרחי כהונה סי' יב. [473] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"א סי' סג ענף ג; שו"ת באר משה ח"ג סי' קנג. וראה גם בשו"ת דבר יהושע ח"ג חאבהע"ז סי' יח. [474] כתובות סה א; רמב"ם איסורי ביאה כא טו; טוש"ע או"ח רמ יג; שם אבהע"ז כה ז. [475] מ"ב סי' רמ סקמ"ט. [476] ראב"ד, בעלי הנפש; ראב"ד בהשגות איסורי ביאה כא טו;

אחת או יותר — ראה אוצה"פ סי' כה סק"א. [460] תוס' יבמות לד ב ד"ה ולא, בתירוץ השני; תוס' סנהדרין נח ב ד"ה מי איכא; ב"י שם, בשם הרא"ש; רמ"א אבהע"ז כה ב; א"ר או"ח סי' רמ סק"י. [461] רמב"ם איסורי ביאה כא ט; תוס' יבמות לד ב ד"ה ולא, בתירוץ הראשון; ב"י שם; ישועות יעקב או"ח סי' רמ סק"ד; נתיבות השלום נתיב יא אות א; פני משה אבהע"ז סי' כה סק"ב; שו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' קנו. [462] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי' סו. [463] א"ר או"ח סי' רמ סק"י; פני משה אבהע"ז סי' כה סק"ב. [464] ב"ש סי' כה סק"ג; ב"ח אבהע"ז סי' כה. [465] של"ה ד"ק ע"א, הובא בבאר הגולה אבהע"ז סי' כה ס"ב; ס' חרדים מצות התשובה פ"ב. וראה בשיטות הפוסקים בשו"ת דבר יהושע ח"ג חאבהע"ז סי' יח; בספרו של פלדמן, עמ' 155-163. [466] בראשית רבה פ ד; רש"י עה"ת בראשית לד ב. וכן כתב רש"י

בעל הבית⁴⁷⁷. אבל אם לן בבית מלון, מותר בכל מקרה⁴⁷⁸.

תשמיש המיטה בפני אחרים – לא ימשש בפני כל אדם, אפילו קטן, אלא אם כן הוא תינוק שאינו יודע לדבר⁴⁷⁹, ומידת חסידות היא שלא למשש אפילו בפני תינוק⁴⁸⁰, ודבר זה אסור אפילו על ידי הפסק מחיצה⁴⁸¹. והיינו דווקא בפני אדם ער, אבל אם האדם ישן – מותר⁴⁸², ואם הוא ישן, מותר אפילו בלא הפסק מחיצה, אבל לכתחילה במקום שבני אדם ישנים בבית, טוב שיעמיד מחיצה סביב המיטה⁴⁸³. ומעיקר הדין מותר למשש בפני בעלי חיים, אלא שממדת חסידות ראוי להיזהר שלא למשש אפילו בפני זבובים וכיו"ב⁴⁸⁴.

אסור למשש בשווקים וברחובות, אלא בבית דירה, והבועל אשתו במקומות אלו מכים אותו מכת מרדות⁴⁸⁵.

במקום ספר תורה, או חומשים הכתובים על קלף – אסור למשש בו, עד שיהיה בפניו מחיצה, ששיעורה המינימלי הוא 80 ס"מ בגובה, ו-192 ס"מ באורך⁴⁸⁶; ואם יש לו חדר אחר, אסור למשש בחדר עם ספר התורה, עד שיוציאנו⁴⁸⁷. דין זה נכון גם בשאר כתבי הקודש, אם הם כתובים על קלף⁴⁸⁸.

המחיצה צריכה להיות קבועה, אבל אם היא נעה ונדה ברוח, אין היא מועילה⁴⁸⁹, ויש מי שכתב, שבבית אין צורך שהמחיצה תהיה מחוברת גם בקצה התחתון, כי אין רוח מצויה בבית⁴⁹⁰. יש הסבורים, שאם יש נקבים במחיצה, ורואים דרכם את ספר התורה – אסור למשש⁴⁹¹; ויש הסבורים, שאין זה מעכב⁴⁹². אם ספר התורה נמצא בתוך ארגז סגור בנפח ארבעים סאה, היינו אמה על אמה בגובה ג' אמות, הרי זה כרשות בפני עצמה, ונחשב כאילו הספר נמצא

ביאה כא יד; טשו"ע אבהע"ז כה ד. וראה באוצה"פ שם סקי"ח. [486] דרכי טהרה עמ' רו. [487] ברכות כה ב; רמב"ם ספר תורה י ז; תוס' ברכות כו א ד"ה ס"ת; בי"ו ושו"ע או"ח רמ ו, וראה בביאורה"ל שם ד"ה אסור; טשו"ע יו"ד רפב ח. וראה עוד בשאלתות, שאילתא מה, ובהעמק שאלה שם סקי"; שו"ת פנים מאירות ח"א סי' עד; שו"ת חות יאיר סי' קפד. [488] חכמת אדם קבח י; מ"ב סי' רמ סקב"ג. אך ראה בכף החיים שם סקמ"ט, שיש המקילים להחשיבם כספרים רגילים. [489] מ"ב סי' שטו סקי", וסי' רמ סקב"ה, ובביאורה"ל שם ס"ו. וראה בשו"ת יד הלוי חאו"ח סי' לט, שאם יוצרים צורת הפתח ליד הווילון, שפיר דמי. [490] ראה בשו"ת ציץ אליעזר ח"כ סי' יא, לשיטת החזו"א. [491] מג"א סי' רמ סקט"ו; שו"ת שער אפרים סי' קיט; בית מאיר או"ח סי' רמ. [492] נהר שלום ותוספת ירושלים – הובאו במ"ב סי' רמ

שו"ע או"ח שם. ולשיטה זו אם צריך בית מיוחד דווקא, או די בחדר מיוחד – ראה מג"א סי' רמ סקב"ו; ב"ש סי' כה סק"ז; א"ר או"ח סי' רמ סקב"א; מ"ב סי' רמ סק"ג-נא; אפי' זוטרי אבהע"ז סי' כה סקי"א; אוצה"פ סי' כה סקב"ה אות א. וראה בא"ר או"ח סי' רמ סקב"ו, שלשיטת הרמב"ם בכל מקרה אסור, עד שיחזור לביתו. [477] טשו"ע או"ח שם. [478] שערים המצויינים בהלכה סי' קנ סקי". [479] נידה יז א; טשו"ע או"ח רמ ו; שם אבהע"ז כה ב. וראה רמב"ם אישות יד טז. [480] נידה יז א; כף החיים או"ח סי' רמ סקצ"ב. [481] טשו"ע או"ח שם. וראה בטור ובי"ו אבהע"ז סי' כה, וראה במ"ב שם סקב"ב. [482] טשו"ע או"ח רמ ו. [483] ביאורה"ל סי' רמ ס"ו ד"ה וב"ש. [484] נידה יז א; טור אבהע"ז סי' כה; אוצה"פ שם סקי"ד אות ג, בשם הרשב"ץ, הראב"ד והרא"ה. [485] סנהדרין מו א; רמב"ם איסורי

לא בכתים ולא ברצועות עד שיטול ידיו, מפני שהידיים עסקניות הן, ושמה נגעו במקום הטינופת⁵⁰⁴.

יש מי שכתב, שאם יכול לשמור עצמו שלא יתלכלך בטומאה בשעת תשמיש, ויודע לכווין מקום הטומאה, רוחץ מקום הטומאה ויניח תפילין; ואם אינו יכול לכווין מקום נגיעת טומאה, או יטבול ויניח תפילין, או יבטל מן התפילין באותו יום⁵⁰⁵.

יש מקילים להחשיב כריכת ספר ככיסוי אחד המיוחד לו, ואם יניח על הכריכה עוד כיסוי — די בכך, ויש חולקים⁵⁰⁶.

במקום מזוזה — יש הסבורים, שצריך לכסותה בכיסוי זכוכית ופריסת סודר⁵⁰⁷; יש מי שכתב, שנהגו העולם להקל, אם מכוסה השם כיסוי גמור שאינו זכוכית, כיוון שהמזוזה גבוהה עשרה טפחים מן הקרקע⁵⁰⁸; ויש מי שכתב, שלא די בכיסוי זכוכית, וצריך לכסותה בשעווה, כדי שלא תיראה⁵⁰⁹. אם המזוזה מכוסה בקופסתה בלבד, יש לסגור את הדלת לפני התשמיש, או לשים על קופסת המזוזה כיסוי

בחדר אחר⁴⁹³, ולא חשוב שיהיה דווקא באותו הגובה ובאותו הרוחב, העיקר שבית קיבולו יחזיק את השיעור הנ"ל, והוא 58 ס"מ על 58 ס"מ בגובה 174 ס"מ⁴⁹⁴, ויש מחמירים דווקא אם הארגז קבוע במסמרים לקיר⁴⁹⁵.

במקום תפילין, או שאר ספרי קודש שאינם כתובים על קלף⁴⁹⁶ — אסור לשמש במקום זה, עד שיתנם בכלי בתוך כלי, ובתנאי שאין הכלי השני מיוחד להם, ואם פירש טלית על גבי ארגו, הרי זה נחשב ככלי בתוך כלי⁴⁹⁷, וגם בשבת מותר לכסות הספרים בכיסוי בעלמא מדין כלי בתוך כלי⁴⁹⁸, וכן אם כיסה את הספרים בשני כיסויים⁴⁹⁹, אבל לא מועיל לעניין תשמיש לשים את הספרים בריחוק ארבע אמות, או בגובה מעל עשרה טפחים⁵⁰⁰. ואם הארגז מחובר במסמרים לקיר, הרי זה חולק רשות בפני עצמו, ולא צריך כיסוי נוסף⁵⁰¹. כיס תפילין המונח בתוך כיס טלית נחשב ככיס אחד⁵⁰². יש מי שכתב, שהרצועות של התפילין אינן צריכות כיסוי של כלי בתוך כלי⁵⁰³.

שכח ושימש מיטתו בתפילין, לא יאחו

[500] שו"ת חות יאיר סי' קפד. [501] מ"ב שם סקל"ג. [502] מ"ב סי' מ סק"ז; ערוה"ש או"ח מ ב. [503] ערוה"ש או"ח מ ג. [504] סוכה כו א; טושו"ע או"ח מ ו. [505] תשובות הגאונים שערי תשובה, סי' קעו (רב האי גאון). [506] ראה מ"ב סי' מ סק"ד; כף החיים שם סק"ד וסקט"ז. [507] מג"א סי' מ סק"ב; מ"ב סי' מ סק"ז. וראה מ"ב סי' רמ סק"ז. [508] בן איש חי שנה ב תבוא סקט"ז. [509] ט"ז יו"ד סי' רפו סק"ה. וראה בפת"ש או"ח סי' מ סק"ח, ובערוה"ש יו"ד רפו טו, בשיטת הט"ז.

סקב"ה. וכתב במ"ב שם, שבשעת הדחק אפשר לסמוך עליהם. [493] מג"א סי' רמ סק"ט. [494] שו"ת קובץ תשובות ח"ב סי' טו. ושם כתב את השיעור הנ"ל בסנטימטרים. [495] מ"ב שם סקל"ג. [496] וראה במ"ב שם סקב"ט, שכל ספרי הקודש בימינו, הן הכתובים והן המודפסים, יש בהם קדושה. ובשו"ת חות יאיר סי' קפד כתב, שאם הודפסו הספרים על ידי גוי, אפשר שאין בהם קדושה. [497] ברכות כה ב; רמב"ם ספר תורה י ז; טושו"ע או"ח רמ ו. [498] מ"ב סי' שטו סק"י. [499] מ"ב שם סקל"א.

נוסף⁵¹⁰; ויש מי שסבור, שאין צריך להכניס המזוזה כלי בתוך כלי, אלא כיסוי כלשהו מספיק, ואולי גם זה אין צריך⁵¹¹. מבוגרים וחיים.

במקום פסוקים – פסוקים שלימים, או מאמרי חז"ל, התלויים על הקיר, אם הם למעלה מעשרה טפחים, לא צריכים כיסוי, ואם הם למטה מעשרה טפחים, צריך לכסותם⁵¹². שיעור טפח לשיטת הגרא"ח נאה הוא 8 ס"מ, ולשיטת החזו"א הוא 9.6 ס"מ.

מבחינת ההלכה יש לכלול במושג היחסים האסורים כל מערכת של יחסי מין שאסורים מצד ההלכה. לכן הם כוללים כל מה שנכלל במושג המודרני, אך כוללים גם חלק מיחסי מין בין איש לאשה כשהם אסורים, כגון נידה, איסורי חיתון וכיו"ב.

סוכה – יש הסבורים שהבא לשמש עם אשתו בימי חג הסוכות, אם אפשר לו ישמש בסוכה⁵¹³, ויש הסבורים, שלאיש נשוי עיקר המצווה לישון עם אשתו בסוכה⁵¹⁴.

יש שהסטיות המיניות נעשות בהסכמת המעורבים ביחסי המין, אך יש שהם נעשים בכפייה על ידי אחד המעורבים, כגון אונס, יחסי מין עם קטינים ועוד.

על יחסי מין בזמן ההריון – ראה ערך הריון.

הסיבות לסטיות המיניות נחקרו ועדיין נחקרים מזה הרבה שנים, בעיקר על ידי הפסיכיאטרים והפסיכואנליטיקאים, ונכתבו על כך השערות רבות. עד כה אין שום הוכחה מדעית לצד זה או לצד אחר של ההסברים השונים, בין אם מדובר בהסברים ביולוגיים/גנטיים, ובין אם מדובר בהסברים התנהגותיים/סביבתיים⁵¹⁶. מכל מקום אין ספק, שלאווירה הסביבתית יש השפעה לא מבוטלת על התפתחות היצר המיני הסוטה, ועל שינויים בנורמות ההתנהגות המינית באותה תקופה ובאותה חברה⁵¹⁷.

בדין ביאה על בתולה – ראה ערך בתולים.

ה. יחסים אסורים

1. רקע רפואי-חברתי

כללי – כיום מבחינים ביחסים אסורים בין יחסים עם עריות או

תלמודית, כרך כו, ע' ישיבת סוכה, הע' 334. וראה עוד בע' שנה הע' 254 ואילך. [515] sexual perversion או paraphilia. מושג המורכב משתי מילים יווניות – para = מעבר ל, בנוסף ל; philein = לאהוב. [516] ראה – Byne W and Parsons B, *Arch Gen Psychiatry* 50:228, 1993. [517] על הסיבות

[510] ראה דרכי טהרה עמ' רט. [511] ערוה"ש יו"ד רפו טו. [512] דרכי טהרה עמ' רט. [513] של"ה הלכות סוכה ד"ה כתב; נשמת אדם כלל קמו. [514] מהרי"ל, הל' סוכה; שו"ת הר הכרמל חאו"ח סי' טו. וראה בן איש חי, שנה א, פר' האזינו סק"ט. אמנם דעת המקובלים שאסור לשמש מיטתו בסוכה – ראה אנציקלופדיה

נשים שחוו חוויות מיניות שליליות בילדותן, כגון אונס, נמצאו סובלות בעתיד בשכיחות גדולה יותר מבעיות מיניות ומסטיות מיניות⁵¹⁸.

האיסור של הרהורי עבירה⁵²⁸, ובגדר האיסור של 'ונשמרת מכל דבר רע'⁵²⁹, שאסור להרהר ביום, שמא יבוא לידי טומאה בלילה⁵³⁰. ביניהם יש לציין את ההפרעות הבאות:

מחלות מדבקות ואחרות אצל סוטים מיניים – הנוהגים בסטיות מיניות סובלים בשכיחות גבוהה ממחלות מין מדבקות⁵¹⁹, כגון עגבת⁵²⁰, זיבה⁵²¹, שלבקות⁵²², צהבת זיהומית⁵²³, ובעיקר אידס⁵²⁴. כמו כן דווח על שכיחות-יתר של סרטן הכרכשת באנשים המקיימים יחסי מין דרך פי הטבעת, כגון הומוסקסואלים⁵²⁵. עוד דווח על שכיחות-יתר של סרטן צוואר הרחם אצל נשים לגברים שמקיימים יחסי מין עם שותפים רבים, ובעיקר עם זונות⁵²⁶.

פטישיזם⁵³¹ – סטיה מינית, שבו אדם מקבל הנאה מינית רק במגע, במעשה, או במחשבה אודות חפצים דוממים מוגדרים כגון בגדי נשים. דבר זה תואר כבר על ידי חז"ל⁵³². צורה מיוחדת היא כאשר הפטישיזם מתייחס לכפות הרגליים⁵³³.

מציצנות⁵³⁴ – דחף להציץ על נשים מתפשטות או ערומות, ללא ידיעתן, ובלא לקשור עמן קשר כלשהו. לרוב לאחר מעשה כזה המציץ גם מאונן.

סוגי סטיות מיניות – מבחינה חברתית-רפואית מוכרות צורות רבות של סטיות מיניות, חלקן שכיחות וחלקן נדירות. מרבית הסטיות תוארו גם על ידי הפוסקים, ויש לגביהן התייחסות הלכתית⁵²⁷. לעומת זאת, יש סטיות נדירות שאין לגביהן התייחסות הלכתית מיוחדת ומוגדרת, אך יש לכלול אותם בגדר

התערטלות⁵³⁵ – דחף מיני להתפשט, ובעיקר כשהיצר הוא לגלות את איברי המין. במצב זה מגיע המתערטל לעתים לאוננות. יש שהתערטלות היא חלק ממחלה נפשית או פיגור שכלי, ויש שהיא ביטוי לסטיה מינית אצל אנשים רגילים.

יחסי מין עם קטינים⁵³⁶ – מצב זה

להומוסקסואליות – ראה להלן. Zverina J, et al, *Arch Sex Behav* [518] 16:321, 1987. Friedman RC – ראה [519]. and Downey JI, *N Engl J Med* 331:923, 1994. syphilis [520]. ראה – *MMWR* 50:117, 2001. על התפרצות מגיפת עגבת בין הומוסקסואלים בארה"ב בשלהי המאה ה-20. gonorrhoea [521]. ראה בע' זב בחלק ג. herpes [522]. infectious hepatitis [523]. Daling [525]. AIDS [524]. ראה בע' אידס. *JR, N Engl J Med* 317:973, 1987. Bosch FX, et al, *J Natl Cancer Inst* [526]

1996, 88:1060. [527] ראה להלן בדיון המפורט. [528] ברכות יב ב; רמב"ם איסורי ביאה כא ב. [529] דברים כג י. [530] כתובות מו א. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך י, ע' הרהור עברה, עמ' תריא-ב, בגדרי איסור זה. [531] fetishism – הערצה אלילית של חפצים. [532] ראה יבמות עו א וברש"י שם, מעבירים לפניו בגדי צבעונים של אשה, והוא מהרהר באשה ורואה קרי. [533] retifism. voyerism [534]. exhibitionism [535]. מושג מהמילה הלטינית exhibere = להראות. [536] pedophilia. מושג

נחשב כאיסור כמעט בכל חברה, כי יש בזה ניצול לרעה של חולשת הקטין, הפיכתו לקרבן, וגרימת נזק נפשי חמור בעתיד. יש שכיחות יתר של בעילת קטינים בתוך המשפחה, שהיא לרוב גם בגדר עריות, אולי בגלל הנגישות הקלה. בהלכה — קטנה בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה, שבא עליה אחד מהאסורים עליה מדין ערוה והוא גדול, דינו להיענש על פי דרגת העריות⁵³⁷, והקטנה פטורה; ואם היתה קטנה משלוש שנים, שניהם פטורים, שאין ביאתה ביאה; וכן אשה גדולה שבא עליה קטן, אם היה גדול מתשע שנים ויום אחד, היא חייבת בעונש המתאים לדרגת הערוה, והוא פטור; ואם היה קטן מתשע שנים — שניהם פטורים⁵³⁸; קטן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, אם גדול בא עליו במשכב זכור, או שהגדול הביאו עליו, הגדול נסקל, והקטן פטור; ואם היה הזכר בן תשע שנים ומטה — שניהם פטורים, אך ראוי לבית דין להכות הגדול מכת מרדות, לפי ששכב עם זכר, ואף על פי שהוא קטן מתשע שנים⁵³⁹.

יש לציין, כי בארה"ב ישנם מספר אירגונים, שלא רק שמצדיקים יחסי מין עם קטינים מבחינה הגיונית ורעיונית, אלא אף מעודדים יחסים כאלו בפועל, ומסייעים בקיומם⁵⁴⁰. מניחים כי בארה"ב סובלים מתקיפה מינית 100,000 עד

500,000 ילדים מידי שנה⁵⁴¹.

יחסי מין עם אשה מתה⁵⁴² — סטייה של קיום יחסי מין עם גוויה. מעשה כזה מתואר בתלמוד אצל הורדוס ובת חשמונאי⁵⁴³. לפי ההלכה, השוכב עם אשה מתה — פטור⁵⁴⁴.

אוננות — ראה ערך זרע.

2. כללים הלכתיים

צורת האיסור — בכל הביאות האסורות, אחד המערה ואחד הגומר עובר על האיסור, ואף על פי שלא הוציא זרע, אלא כיוון שהכניס האיבר, יתחייב העונש עליה, ואפילו פירש מיד, ואין הפרש בביאות אסורות אם האיש למעלה והאשה למטה, או להיפך, או כל תנוחה אחרת; אבל אם בא אדם על הערוה באיבר אחר שאינו איבר הזכרות — אינו נענש, אף על פי שהוציא שכבת זרע, אבל יש איסור קריבה לעריות בכל דרך שהיא⁵⁴⁵. דין זה נכון בחייבי מיתות, בחייבי כריתות, בחייבי לאוין, ובחייבי עשה, פרט לשפחה חרופה⁵⁴⁶.

שלוש דרגות הן בביאה: נשיקה, היינו השקת האיבר באותו מקום; העראה, היינו

מורכב משתי מילים יווניות — pais = ילד; philein = לאהוב. [537] ראה להלן הע' 558 ואילך. [538] נידה מד ב; רמב"ם איסורי ביאה א יג. [539] סנהדרין נד א-ב; רמב"ם איסורי ביאה א יד. [540] ראה de Young M, *Child Abuse Negl* 12:583, 1988 Fuller AK, [541] *JAMA* 261:602 1989 .necrophilia [542]

מושג מורכב משתי מילים יווניות — nekros = מת, גוויה; philein = לאהוב. [543] ב"ב ג ב. [544] יבמות נה ב; סנהדרין סו ב; רמב"ם איסורי ביאה א יב; טור אבהע"ז סי' כ. [545] יבמות נג ב; רמב"ם איסורי ביאה א י; פיהמ"ש לרמב"ם סנהדרין ז ד; טור אבהע"ז סי' כ. [546] ראה יבמות נה א.

ששכיחותן נמוכה, כגון משכב זכור ומשכב בהמה⁵⁵³, אף שהם איסורים חמורים ביותר, הסתפקה ההלכה בעצם האיסור, ולא הטילה סייגים והרחקות שונים.

מאידך, מעשים מיניים אסורים, אשר הדחף והנטייה הטבעית לעבור עליהם גדולים ושכיחים ביותר, הטילה ההלכה הגבלות, סייגים והרחקות שונים, כדי למנוע את האדם מהעבירה. לפיכך קבעו חז"ל והפוסקים, שצריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד⁵⁵⁴, ונתנו רשימה מפורטת של הרחקות מדברים העלולים להביא לידי גילוי ערווה⁵⁵⁵. אכן, כלל הדבר הוא, שלא יעשה האדם שום דבר בעולם המביאו לידי הרהור בנשים, לא במעשה, ולא בדיבור, ולא בשום הרהור, ואין באפשרות להגיד פרטי העניינים שידע האדם לעשות לקרב אליו דעת האשה שהיא קלה, ולכן הזכירו חז"ל מקצת הדברים, ובשאר הדברים יזהר כל אחד ואחד לשמור עצמו לפי מה שימצא את גופו⁵⁵⁶, ובאופן כללי ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה, ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה⁵⁵⁷.

הכנסת העטרה לתוך אותו מקום; גמר ביאה, היינו הטלת זרע בגמר הקישוי. נחלקו אמוראים אם דין נשיקה והעראה זהה, או שיש הבדל ביניהם⁵⁴⁷, ולהלכה נפסק שהעראה זו הכנסת עטרה⁵⁴⁸. ולעניין ענישה — אין העדים נזקקים לראות המנאפים שהערו זה בזה והכניס כמכחול בשופרת, אלא משיראו אותם דבוקים זה עם זה כדרך כל הבעלים, הרי אלו נהרגים בראיה זו⁵⁴⁹.

שיעור זמן העראה לחיוב הוא כדי לצלות ביצה ולגומעה⁵⁵⁰.

קישוי — כל הבא ביאה אסורה בלא קישוי, והוא הנקרא משמש באיבר מת⁵⁵¹, אלא שהיה האיבר שלו מדולדל כמו איבר המתים כגון החולים, או מי שנולד כך כגון סריס חמה, אף על פי שהכניס את האיבר בידו, אינו חייב לא כרת ולא מלקות, ואין צריך לומר מיתה, שאין זו ביאה, אבל פוסל הוא מן התרומה, ובית דין מכים את שניהם מכת מרדות⁵⁵².

סייגים וחומרות — סטיות מיניות

מת בשו"ת יביע אומר ח"ג חאבהע"ז סי' ז אות' יב-יג. [553] לא נחשדו ישראל על משכב זכור, ולא על בהמה — קידושין פב א; רמב"ם איסורי ביאה כב ב; טוש"ע אבהע"ז כד א. וראה באוצה"פ שם. [554] טוש"ע אבהע"ז כא א. וראה בבאור הגר"א שם סק"א. [555] ראה רמב"ם איסורי ביאה כא א-ז; טוש"ע אבהע"ז סי' כא. וראה באוצה"פ שם. [556] ס' החינוך מ' קפח. [557] רמב"ם איסורי ביאה כב כ. וראה בהשגות הרמב"ן על סהמ"צ לרמב"ם ל"ת שנג; אוצה"פ סי' כא סק"ג אות ב — אם הרחקות אלו

[547] יבמות נה ב; סוטה כו ב. [548] רמב"ם איסורי ביאה א י; רמ"א אבהע"ז כ א. וראה באוצה"פ שם. [549] רמב"ם איסורי ביאה א יט; טור אבהע"ז סי' כ. וראה מכות ז א; ב"מ צא א. [550] סוטה ד א, מחלוקת; רמב"ם סוטה א ב. [551] יבמות נה ב; סנהדרין נה א; שבועות יח א. [552] יבמות, סנהדרין, שבועות שם — מחלוקת; רמב"ם איסורי ביאה א יא; טור אבהע"ז סי' כ. וראה פיהמ"ש לרמב"ם סנהדרין ז ד; ב"ש סי' כ סק"ה; שו"ת אגרות משה אבהע"ז ח"א סי' לג. וראה באריכות בדין המשמש באיבר

3. עריות

איסור עריות בתורה — הסיבה לאיסור עריות על פי התורה איננה ברורה דיה. יש מי שכתב, שבעבור שיצר לב האדם כבהמות, ולא יתכן לאסור כל הנקבות, הנה אסר כל הנמצאות עמו בכל עת⁵⁶²; ובאופן דומה יש מי שכתב, שכל אחת מהעריות נמצאת על הרוב עם האיש שנאסרה עליו תמיד בביתו, והיא ממחרת לשמוע לו לעשות רצונו וכו', ואילו היה דין הערוה כדין הפנויה וכו', היו רוב בני האדם בכשלוך זנותם תמיד⁵⁶³. אך לפי המתואר בתלמוד⁵⁶⁴, בטל יצר המין כלפי קרובות משפחה, ואם כן אין בטעמים אלו הסבר למצב כיום. ואמנם יש מי שכתב, שאיסור העריות הוא לנו חוק בלי טעם⁵⁶⁵.

עיסוק בדיני עריות — אין דורשים בסתרי עריות בשלושה, שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, ואם נסתפק לו דבר ששמע — מורה להקל, לפיכך אין דורשים אלא לשניים, כדי שיהיה האחד השומע מפנה דעתו, ויודע מה ששמע מן הרב⁵⁶⁶.

עונשין — הבא במזיד על רוב העריות, עונשו כרת; יש עריות שעונשם מיתת בית דין, ומהם יש שעונשם סקילה, יש שעונשם שריפה, יש שעונשם חנק; ויש עריות שעונשם מלקות⁵⁶⁷.

גישות ונתונים עולמיים — איסור עריות⁵⁵⁸ הוא אחד האיסורים החמורים בכל התרבויות עד ימינו. הסיבה לעובדה שאיסור זה מקובל כמעט בכל התרבויות מאז ומעולם טרם הובררה סופית. יש שהציעו, שבהיעדר איסור כזה יבוא הרס התא המשפחתי, אנדרלמוסיה פנימית, ואיבוד התפקידים החברתיים של מרכיבי התא המשפחתי⁵⁵⁹. אכן יש לציין, שמבחינה רפואית יש הצדקה לאיסור העריות, בגלל שכיחות יתר של מחלות תורשתיות בנישואי קרובים.

קשה לקבוע את שכיחות הבעיה, כי אין זה מצב שמדווח באמינות. בדיווחים ישנים מדובר על מקרה אחד לשנה למיליון תושבים בארה"ב בין השנים 1910-1930, בעוד שבשנים 1948-1965 הגיעה השכיחות עד ל-5,000 מקרים לשנה למיליון תושבים⁵⁶⁰.

בספרות הרפואית מדווח על נזקים נפשיים קשים למעורבים ביחסים כאלו, ועל כך שיחסים כאלו קורים לרוב במשפחות בעייתיות מבחינה חברתית ונפשית. צאצאים של יחסי עריות טובלים בשכיחות גבוהה מפיגור שכלי ומפגמים מולדים שונים⁵⁶¹.

4:336, 1967; Seemanova E, *Hum Hered* 21:108, 1971. וראה עוד בספרו של פרויס, עמ' 465. [562] א"ע ויקרא יח ו. [563] רמב"ם מו"ג ג מט. [564] סנהדרין סד א. [565] רמב"ן ויקרא יח ו. וראה במהרש"א ח"א חגיגה יא ב. [566] חגיגה יא ב; רמב"ם איסורי ביאה כב יז. [567] ראה פירוט בריש הלכות

הם מן התורה או מדרבנן. [558] כל לשון ערוה הוא לשון גילוי — רש"י ויקרא כ יח. [559] ראה Weinberg SK, *Incest Behavior*, New-York, Citadel Press, 1955. [560] ראה Nakashima II, et al, *Pediatrics* 60:696, — Adams MS and Neel JV, [561] 1977. *Pediatrics* 40:55, 1967; Roberts DF, *BMJ*

באיסורי עריות הזכרים, בנוסף לאיסור העריות המיוחד לכל אחד מהם, יש גם איסור משכב זכור⁵⁶⁸.

נח איסור עריות מחמת קורבת אב⁵⁷⁵. מחלוקת היא, אם בן נח מותר בבתו, או שהוא אסור בה⁵⁷⁶. בפירוט האיסור מנו הפוסקים אשת איש, אמו, אשת אביו, אחותו מאמו⁵⁷⁷, משכב זכור, והרבעת בהמה⁵⁷⁸.

בן נח שבא על אשת חברו שלא כדרכה — פטור⁵⁷⁹, אבל על שאר עריות חייב גם כשבא שלא כדרכה⁵⁸⁰.

גם בכך נח דין העראה כדין גמר ביאה⁵⁸¹.

4. זנות

הגדרת המושג — שורש המושג הוא לשון טועה וסרה ממקום הראוי לה למקום אחר⁵⁸², או שהוא לשון פגומה⁵⁸³. שמות נרדפים לזונה: קדשה⁵⁸⁴, היינו מקודשת ומזומנת לזנות, והכוונה לכל זונה⁵⁸⁵;

עליה לתורה — לא יקראו לתורה אדם שחשוד על העריות בפרשיות אחרי מות וקדושים העוסקים בענייני עריות⁵⁶⁹; ודווקא כשאינו אלא חשוד, אבל אם ידוע שהוא עובר על אחת מן העריות, ראוי לקוראו לעליות אלו כדי שיתבייש ויפרוש⁵⁷⁰.

צורת האיסור — על כל העריות שבתורה חייבים בין בביאה כדרכה, ובין בביאה שלא כדרכה⁵⁷¹, פרט למוציא שם רע שהוא יוצא מן הכלל, שבו אינו חייב עד שיבעול כדרכה, ויוציא שם רע בכדרכה⁵⁷². אף שלא כדרכה, משהערה בה — חייב⁵⁷³.

גוי — גילוי עריות הוא אחד משבע מצוות שנצטוו בני נח⁵⁷⁴, אלא שאין לבן

איסורי ביאה לרמב"ם; ס' החינוך מ' קפט-רה. וראה בשו"ת חת"ס חאבהע"ז ח"א סי' לו, בעניין איסורי עריות עד ימינו. [568] ראה לדוגמא סנהדרין נד א; רמב"ם שגגות ד א; מנ"ח מ' קפט, ואכמ"ל. [569] ס' חסידים סי' תשסח; שערי אפרים שער א סי' לד. [570] שערי אפרים, שם. [571] סנהדרין נד א; יבמות נו ב; כתובות ג מו א. [572] גמ' שם; רמב"ם נערה בתולה ג י. [573] הוריות ד א; רמב"ם איסורי ביאה א י. וראה רמב"ן יבמות נד א. וראה עוד באנציקלופדיה תלמודית, כרך ג, ע' ביאה, עמ' צט-ק. [574] סנהדרין נו ב-נח א. [575] יבמות צח א. [576] סנהדרין נח ב. וראה ברמב"ן עה"ת בראשית יט לא — בן נח מותר בבתו, אבל כבר בדורות הראשונים מבריאת העולם היה הדבר מכוער מאד, ולא נעשה כן מעולם, עד מעשי בנות לוט. [577] רמב"ם

איסורי ביאה יד י; שם מלכים ט ה. וראה ביאור הגר"א יו"ד סי' רסט סק"ג. [578] סנהדרין נח א; רמב"ם מלכים ט ה. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך ג, ע' בן נח, עמ' שנב; שם נספח לע' בן נח, עמ' שצד. [579] סנהדרין נח ב; רמב"ם מלכים ט ז. [580] כס"מ מלכים שם. [581] ירושלמי קידושין א א. וראה כס"מ מלכים ט ז; מאירי סנהדרין עמ' 227. [582] ראה יבמות סא ב. [583] מ"מ איסורי ביאה יח ב. [584] בראשית לח כא; דברים כג יח. [585] ראה סנהדרין פב א. וראה רמב"ם, ראב"ד ונו"כ בהל' אישות א ד, ובהל' נערה בתולה ב יז. וראה רמב"ן עה"ת דברים שם, בשורש המושג. וראה דברי השופט זילברג בע"פ 236/65 אל-בנא נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד יט(2) 459, שבלשון המקראית ובלשון בני אדם זונה היא מופקרת ומזומנת לכל תמורת אתנן, וכך גם יש

פונדקיתא⁵⁸⁶, והיינו שהזונה היא כפונדקאית, שמפקרת עצמה לכולם⁵⁸⁷; פרוצה⁵⁸⁸; יצאנית⁵⁸⁹.

הגדרת האיסור – זונה במובן הרחב מתייחס לאשה המופקרת להיבעל לכל אדם⁵⁹⁰. כמו כן אשה הנבעלת שלא לשם אישות נקראת זונה⁵⁹¹. יש מי שכתב, שזנות שייכת דווקא באשת איש, שמורדת ויוצאת מזה לזה, אבל לא בפנויה⁵⁹². בהלכה מיוחס המושג זונה בעיקר להגדרתה כאסורה לכהן⁵⁹³.

באופן מושאל משמש המושג זנות כסטיה מדרך הישר, ובעיקר עבודה זרה⁵⁹⁶. ואמנם בעולם העתיק היה קשר חזק מאד בין עבודה זרה לזנות. במקדשים של עובדי אלילים היו זנות ממין זכר וממין נקבה, וחלק מדרכי העבודה לאלילים היה קיום יחסי מין בכל מיני דרכים וסטיות⁵⁹⁷.

סיבות איסור זנות – יש מי שסיכם מספר סיבות לאיסור הזנות:

הנולד בדרך זו חסר ידיעה על אביו, וחסר קירבת משפחה; איסור הזנות מפחית את התאווה המינית העודפת; איסור הזנות מונע קטטות, מריבות ורציחות על רקע של תחרות על הזונה⁵⁹⁸.

תוצאות שליליות – הזנות גורמת לרעות רבות:

על ידי שהיו שטופים בזנות, לכך לקו בצרעת⁵⁹⁹; בכל מקום שאתה מוצא זנות,

יש המתייחסים לכל מגע מיני מחוץ למסגרת הנישואין כמעשה זנות, ויש המתייחסים למעשה כזה רק אם הוא נעשה לשם רווח. באופן כללי מתייחסים במקרא לזונה כשהיא עוסקת בזנות מקצועית, ומשתדלת לפתות גברים בדרכים שונות לשם אתנן⁵⁹⁴, אם כי יש שמוזכרת זנות בדרך של ניאוף ופריצות, ללא קבלת שכר⁵⁹⁵.

יט(2) 459, 462. [591] כגון ויקרא יט כט. [592] רש"י סנהדרין נא א ד"ה הא לזנות. [593] ראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך יב, ע' זונה עמ' מט ואילך. וראה באריכות בגדרי זונה בשו"ת צפנת פענח סי' רצג. [594] בראשית לח טו; ישעיה כג טו טז; ירמיה ה ז; יחזקאל טו לא-לד; שם כג מ-מב; משלי פרק ז. [595] שופטים יט ב. וראה בן סירא כג כג. [596] ראה – שמות לד טו; במדבר יד לג; ישעיה א כא; ירמיה ג ג, ועוד. [597] ראה – Sussman N, in: Sadock et al (eds), *The Sexual Experience*, Williams & Wilkins, 1976, p. 9; Greenberg DE, *The Construction of Homosexuality*, Chicago, 1988, p. 99. [598] מו"ג ג מט. [599] תנחומא תזריע יא.

לפרש את המונח בחוק הישראלי, עיי"ש. [586] תרגום יונתן לזונה – ראה יהושע ב א; שופטים יא א; שם טז א; מל"א ג טז. [587] ראה רד"ק יהושע שם. [588] ראה כתובות צו א. [589] משנה כלים כד טז, וכפירוש הרמב"ם שם, וראה במלאכת שלמה שם. והוא כדברי תרגום אונקלוס ויונתן לזונה – נפקת, ראה בראשית לח טו; ירמיה ג ג, ביחזקאל טז ל, ושם כג מד. [590] ראה בראשית לח טו; יהושע ב א. וראה יבמות סא ב, שהובאו בברייתא שם ששה פירושים שונים למונח זה. מבחינה משפטית קבע שופט בית המשפט העליון זילברג כי זונה האמורה בחוק הישראלי פירושה מופקרת ומזומנת לכל אדם תמורת אתנן – ראה ע"פ 236/65 אל-בנא נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד

זו⁶¹⁴. יש שחטאו בזנות וחזרו בתשובה שלימה⁶¹⁵, ואף זונה נכריה נתגיירה לשם שמים⁶¹⁶.

מראה והתנהגות – לזונות היו מלבושים מיוחדים, כגון סבכה מיוחדת לשיער⁶¹⁷, וחלוק של יוצאת החוץ העשוי סבכה, ובשרה נראה בחוץ⁶¹⁸.

הזונות – דרכן שהן שונאות זו את זו⁶¹⁹.

דרך הזונה לשבת בפתח עינים מעולפת הצעיף, מכסה קצת השיער וקצת הפנים, ומשקרת בעינים ושפתיים, ומגלה הגרון והצוואר, ועוד כי הקדשות היושבות על דרך בעבור שתזננה גם עם הקרובים יכסו פניהן, וכן יעשו הקדשים גם היום בארצותינו, ובשובם לעיר לא נודעו⁶²⁰.

זונות נהגו להשתמש במוך, או להתהפך אחרי התשמיש, כדי שלא להתעבר⁶²¹.

דרכי מניעה – על מנת למנוע מהבנות לפנות לדרך של זנות יעצו חז"ל להשיא את הבנות בגיל צעיר⁶²². ובכלל הפליגו

אנדרלמוסיא באה לעולם, והורגת טובים ורעים; על הכל הקב"ה מאריך אפו, חוץ מן הזנות⁶⁰⁰; בא וראה כמה קשה הזנות, שהרי בעגל נפלו שלושת אלפים איש, ואילו בזנות נפלו כ"ד אלף⁶⁰¹; חז"ל ראו בזנות אחד מסימני החורבן הקשים ביותר, ובהתפשטותה הגמורה – עקבות המשיח⁶⁰².

הזנות בעבר – רחב הזונה⁶⁰³ – יש אומרים, שהיתה מוכרת מזון; ויש אומרים, שהיתה זונה כמשמעה⁶⁰⁴.

מקום שבו הזנות היתה שכיחה במיוחד היא ערביא⁶⁰⁵, ואין לך זנות כזנות של ערביים⁶⁰⁶. בערים הגדולות היה מצוי שוק של זונות⁶⁰⁷, ובארץ ישראל התקינו הרומאים שווקים להושיב בהם זונות⁶⁰⁸. לאחר החורבן הושיבו הרומאים יהודיות בקובה (היינו אוהל⁶⁰⁹) של זונות⁶¹⁰, והיו יהודיות שעסקו בזנות לרצון, ויהודים שהיו משכירי זונות⁶¹¹, שבלשון הפוסקים הם נקראים רועי זונות⁶¹², וכיום הם נקראים סרסורים, ואף היו בני חכמים שהיו פרוצים ביותר בזנות⁶¹³. מאידך מסופר על ילדים וילדות שנשבו לקלון, ואיבדו עצמם לדעת כדי לא לעבור עבירה

זו-יח. וראה בספרו של פרויס, עמ' 483. [611] ירושלמי תענית ד ח. [612] ראה שו"ת הרשב"א ח"ג סי' צג. [613] ב"מ פה א. [614] גיטין נו ב. [615] ע"ז יח א. [616] מנחות מד א. [617] משנה כלים כד טז. וראה במלאכת שלמה שם. וראה רמב"ן עה"ת בראשית לח טז. [618] משנה כלים כח ט. [619] פסחים קיג ב. [620] רמב"ן עה"ת בראשית לח טז. וראה עוד בשו"ת הריב"ש סי' תכה. [621] כתובות לו א. [622] פסחים קיג א; סנהדרין עו א. וראה ע' קטן הע' 530 ואילך.

וראה שבת סב ב על עונשי זנות. [600] בראשית רבה כו י. וראה ירושלמי סוטה א ה. [601] פסיקתא זוטא כה טו. [602] משנה סוטה ט יג, טו. [603] יהושע ב א. [604] וראה רד"ק שם, ששני הפירושים מכוונים לאותו דבר, וכמשמעו. [605] קידושין מט ב. וראה כתובות לו ב, ובתוס' שם ד"ה וכי. וראה עוד בספרו של פרויס, עמ' 481. [606] אבות דרבי נתן כח א. [607] פסחים קיג ב; כתובות סד ב. [608] שבת לג ב. [609] רש"י ע"ז יח א ד"ה בקובה. [610] ע"ז

והזהירו במקרא ובחז"ל להתרחק מבית אשה זונה ומכל פיתוי אפשרי⁶²³.

זה נכון בין שהיה בועלה כהן, בין שהיה ישראל, היא בשריפה ובועלה בחנק⁶³².

בית דין מוזהרים שלא יניחו אחת מבנות ישראל להיות יושבת בפרשת דרכים לזימה, או שתתקן לה קובה של זונות⁶²⁴. רשאים בית דין לקנוס הזונות, כדי לעשות גדר⁶²⁵, אולם הזונה רשאית לתבוע את אתננה שהובטח לה⁶²⁶. יש מקום לכפות גט על אדם נשוי שרודף זונות⁶²⁷.

איסור לכהן — זונה מותרת לישראל, שהרי האיסור בתורה נאמר דווקא בדיני כהן⁶³⁵. זונה אסורה לכהן, בין כהן הדיוט ובין כהן גדול, ואם עבר ונשא, הרי שניהם לוקים⁶³⁶. נחלקו התנאים ביחס להגדרתה⁶³⁷, ולהלכה נפסק שאין זונה אלא גיורת, משוחררת, גויה, ושנבעלה בעילת זנות, היינו אשה שנבעלה לאדם שהיא אסורה להינשא לו; אבל פנויה, אפילו אם הפקירה עצמה לכל, אם לא נבעלה לאחד האסורים עליה, אין איסור

אסור לאב להפקיר את בתו לזנות⁶²⁸, ואיסור זה כולל כל מי שמוסר בתו פנויה שלא לשם אישות, וכך המוסרת את עצמה שלא לשם אישות⁶²⁹.

עונשין — בת כהן שזינתה, חייבת מיתה בשריפה⁶³⁰. דין זה הוא דווקא אם יש לה זיקת בעל, היינו כשהיא ארוסה או נשואה, אך לא מדובר כלל בפנויה⁶³¹. דין

אבהע"ז קעו ה. [630] ויקרא כא ט. וראה רש"י, רשב"ם, רמב"ן ואור החיים עה"ת בראשית לח כד. [631] תו"כ אמור, א טו; סנהדרין נ-נא — מחלוקת אם בארוסה או בנשואה; רמב"ם איסורי ביאה ג ג — בנשואה דווקא. [632] תו"כ וסנהדרין שם; רמב"ם שם. [633] רמב"ם אישות א ד; שם נערה בתולה ב יז. [634] הראב"ד שם. לפי הספרים החיצוניים — ספר היובלים כ ד; שם מא כח, ולפי פילון האלכסנדרוני — *De Iosepho*, 43; *De Spec. Leg.*, III, 15. עונשה של כל זונה הוא בסקילה. וראה ברמב"ן ובאור החיים עה"ת בראשית לח כד, במנהגי העמים שלפני מתן תורה. [635] אכן לפי יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים, ד, ח כג — אסורה זונה גם לישראל. [636] ויקרא כא ז; שם יד; קידושין עז א; יבמות פד ב; רמב"ם איסורי ביאה יז א,ה; טוש"ע אבהע"ז ו א. [637] יבמות סא א-ב. וראה

[623] ראה לדוגמא — משלי ו כו; שם כט ג; ברכות לב א; ע"ז יז א. [624] רמב"ן עה"ת דברים כג יח. [625] שו"ת הרא"ש כלל קז סי' ו; רמ"א אבהע"ז קעו ה. כמו כן מצינו תקנות שונות נגד הזנות והניאוף, כגון תקנות פורלי (Forli) שבאיטליה, משנת 1418 — "מפני אשר ראינו הדור פרוץ וכו', ואפילו עם הנשואות וכו', והנשים הנכריות מותרות בעיניהם וכו', לכך הסכמנו שיהיו הממונים וכו' מביטים לחקור אחר הפושעים בעבירות וכו', ויהיה כוח ורשות ביד הממונים הנזכרים לגדור גדר וכו', בכל צד ועניין שיראה בעיניהם וכו', וירחיקו החוטא שהוא מתוך עדתם וכו' — הנוסח הובא בס' המשפט העברי, ח"ב, עמ' 659. [626] רמ"א שם. [627] רמ"א אבהע"ז קנד א. [628] ויקרא יט כט. [629] תו"כ קדושים ז א-ד; סנהדרין עז א. וראה מחלוקת רש"י ורמב"ן עה"ת ויקרא שם. וראה באריכות רמב"ם נערה בתולה ב יז; רמ"א

כלל לכהן לישא אותה⁶³⁸. אכן, יש מהפוסקים הסבורים להחמיר כדעת כל הגדרות התנאים, פרט לדעת רבי אליעזר, וכולם אסורים לכהן⁶³⁹.

זונה ממין זכר – תופעת משכב זכור הביאה לכך שיש גם זונות ממין זכר, אשר מקיימים יחסי מין עם גברים תמורת תשלום. בתורה הם נקראים בשם 'קדש' או 'קדשים'. בעולם העתיק היתה תופעה נפוצה של קדשים בבתי עבודה זרה, וכנגד תופעה זו מזהירה התורה 'לא יהיה קדש בבני ישראל'⁶⁴⁸. מלכי יהודה הכשרים נלחמו בתופעה זו, סילקו את הקדשים והרסו את בתיהם⁶⁴⁹.

כל בעילה לאדם שעושה אותה זונה, בין כדרכה ובין שלא כדרכה, משהערה בה נפסלה לכהן משום זונה⁶⁴⁰.

הבא על אשה האסורה עליו בלא קישוי, אף על פי שאינו חייב כרת או מלקות⁶⁴¹, מכל מקום נפסלת האשה לכהונה⁶⁴².

5. משכב זכור⁶⁵⁰

5א. רקע היסטורי וחברתי

משכב זכור בעולם העתיק – משכב זכור היה נוהג בין אנשי דור המבול, ואף

אתנן זונה⁶⁴³, הוא דבר הניתן לזונה בשכר הביאה. אתנן זונה אסור להקריבו לקרבן על גבי המזבח⁶⁴⁴, והמקריב לוקה⁶⁴⁵. אין איסורו אלא בנשים שביאתן אסורה, אבל פנויה העוסקת בזנות, אתננה מותרת⁶⁴⁶. אתנן האסור הוא דווקא דבר

שם שכתב, מזומן למשכב זכור. אמנם הרמב"ן פירש שאין לאו מיוחד לקדש בנוסף ללאו של 'זאת זכר לא תשכבו משכבי אשה', והאזהרה ביחס לקדש זכר הוא על בית הדין שיבער את הקדשים והזונות מן הארץ. [649] ראה מל"א טו יב; מל"א כב מז; מל"ב כג ז. [650] הומוסקסואליות = homosexuality. מושג זה נכנס לשימוש בשנת 1869 (ראה – Friedman and Downey II, *N Engl J Med* 331:923, 1994), ומשמעותו היא העדפת בני אותו המין, המתבטאת בהתנהגות מינית גלויה, אוריינטציה מינית, ותחושת זהות מינית. בדרך כלל מתייחסים במושג זה לגברים. בעולם המערבי מכונים הומוסקסואלים מאז שנות ה-60 של המאה ה-20 בשם "העליונים" (gays). אגב, משכב זכר פירושו יחסי מין בין אשה לאיש, והוא שם נרדף לאשה שהיא בעולה – ראה במדבר לא יח; שופטים כא יא. משכב זכור נקרא גם קדש – דברים כג יח; סנהדרין נד ב. אך ראה

באנציקלופדיה תלמודית, כרך יב, ע' זונה, עמ' מט-נא בגדרי שיטות התנאים. [638] רמב"ם איסורי ביאה יח ב; שם יד ג; טושו"ע אבהע"ז ו ח; שם טו א. בגדרי מצבים אלו, ואם דווקא איסורי מיתה וכרת, או גם איסורי לאו ועשה – ראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך יב, ע' זונה, עמ' נב-סא. [639] ראה יראים השלם סי' לח; סמ"ג לאווין קכא; יש"ש יבמות פ"ו סי' כו. [640] רמב"ם איסורי ביאה יח ו; טושו"ע אבהע"ז ו ט. [641] ראה לעיל. [642] מנ"ח מ' רטו סק"ז. וראה שם שתמה מדוע הזכיר הרמב"ם רק לענין תרומה. וראה בקרן אורה יבמות נה ב ד"ה וצריך. [643] דברים כג יט. [644] דברים כג יט. [645] רמב"ם איסורי מזבח ג ז. [646] תמורה כט א; רמב"ם איסורי מזבח ד ח. [647] תמורה ל ב; רמב"ם איסורי מזבח ד יד. וראה פרטי דינים ביחס לאתנן זונה באנציקלופדיה תלמודית, כרך ב, ע' אתנן זונה, עמ' שה ואילך. [648] דברים כג יח. וראה רש"י

כתבו 'כתובות' ביניהם⁶⁵¹, אמנם בין יתר העמים, אף שנהגו במשכב זכור, לא נהגו קלות ראש עד כדי כך שיכתבו להם כתובות⁶⁵²; הוא היה קיים בקרב אנשי סדום ועמורה⁶⁵³, ומכאן המושג המודרני 'מעשה סדום', המתייחס למשכב זכור. הייחוד של אנשי סדום בנידון היה בכך, שהם ראו במשכב זכור דרך ממוסדת, ואף הכריחו את אורחיהם לעשות זאת⁶⁵⁴; יש אומרים, שחם ביצע מעשה סדום בנח אביו⁶⁵⁵; משכב זכור היה נפוץ אצל המצרים והכנענים הקדמונים⁶⁵⁶, ולמעשה הוא נהג בצורה גלויה בין כל עמי העולם הקדמון, ובעיקר כחלק מהעבודה זרה שלהם⁶⁵⁷; הוא מתואר במעשי שבט בנימין בעניין פילגש בגבעה⁶⁵⁸; הוא נהג בימי מלכי ישראל, החל מרחבעם⁶⁵⁹; נבוכדנצר הרבה במשכב זכור⁶⁶⁰.

יש שקבעו כי 4-6% מכלל הגברים באוכלוסייה הם הומוסקסואלים, ו-10% מהגברים חוו אי-פעם התנהגות הומוסקסואלית בחייהם⁶⁶⁴. אכן במחקרים

משכב זכור אצל ישראל — בין בני ישראל מתקופת התלמוד ועד לדורות

זכור ונסתרת. [657] ראה — Greenberg DE, *The Construction of Homosexuality*, Chicago, 1988. מחבר ספר זה מתאר את הנהגה של הומוסקסואליות בארצות המזרח הקרוב העתיק — בבל, מצרים, יוון, רומא, וקרטגה, וכן במדינות כמו סין, יפן, סקנדינביה וצפון-אמריקה בעת העתיקה. גם בין המוסלמים היתה הומוסקסואליות נהוגה נפוץ, למרות האיסור הרשמי על מעשה כזה. [658] שופטים יט כב. וראה רמב"ן עה"ת בראשית יט ח, בהבדל ביניהם. וראה עוד בספרו של פרויס עמ' 493 ואילך. [659] מל"א יד כד. וראה מל"א טו יב; מל"ב כג ז. וראה מלאכי ב יא 'ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים, ואמרו חז"ל בסנהדרין פב א, שהכוונה למשכב זכור. [660] שבת קמט ב. [661] פסחים צא א. [662] ע"ז טו ב. [663] ע"ז לו ב. Kinsey, *Sexual Behavior in the Human Male*, 1948.

אונקלוס ורמב"ן עה"ת שם. וראה פירוש הכתב והקבלה דברים טו טז — שהבדיל בין המושג זכר, שמגדיר את המין, היינו בניגוד לנקבה, לבין זכור, שמגדיר בתוך מין הזכר דווקא את אלו שהגיעו לגדלות וליכולת להוליד, עיי"ש. וראה סנהדרין ט ב וברש"י שם ד"ה פלוני, שמשכב זכור מכונה גם רביעה. [651] בראשית רבה כו ט. [652] חולין צב ב, וברש"י שם ד"ה שאין כותבין. [653] בראשית יט ה. [654] ראה בראשית רבה נ י; עקדת יצחק, בראשית שער כ. 'מעשה סדום' במובנו היהודי הוא דווקא משכב זכור, אך במשפט האנגלי הוא כולל גם משכב-אשה שלא כדרכה, ומובן זה נתקבל על ידי בית המשפט העליון בישראל — ראה ח. כהן, ע"פ 224/63 בן עמי נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד יח(3) 225, 123. [655] רש"י בראשית ט כב. [656] ויקרא יח ג, בתוי"כ שם, ובפירוש הרמב"ן שם. וראה סוטה יג ב, שפויטר רצה לקיים עם יוסף משכבי

מיניות מושפעות מגורמים ביולוגיים⁶⁷¹. החוקרים הסבורים שמדובר במצב נפשי-התנהגותי נרכש הציעו למעלה מ-60 הסברים אפשריים למצב זה⁶⁷².

גישות חברתיות להומוסקסואליות – הגישות למשכב זכור עברו הרבה גלגולים בתרבות המערבית⁶⁷³. בתקופות שונות התייחסו למעשה זה כסטיה מינית חמורה ובלתי טבעית; כמחלה נפשית על רקע של בעיות ילדות, או בעיות נפשיות ופחדים שונים, או הפרעות בהתפתחות הרגשית; כהתנהגות נרכשת ונלמדת; כנטיה רפואית גנטית או הורמונלית; ולאחרונה – כדרך חיים חליפית ונורמטיבית, שיש לעגן אותה בזכויות הפרט.

תחילת המהפך ביחס החברתי להומוסקסואליות התרחש בשנות ה-50 של המאה ה-20 בארה"ב, בתהליך שכונה "יציאה מן הארון". התהליך התגבר

מאוחרים יותר התברר כי נתונים אלו מוגזמים ובלתי נכונים, וכי רק 2% מהגברים בארה"ב קיימו יחסים עם גברים אחרים, ורק 1% מאוכלוסית הגברים בארה"ב הם הומוסקסואלים מוחלטים⁶⁶⁵.

סיבות למשכב זכור – בין המדענים והחוקרים יש דעות שונות ביחס לסיבות הגורמות לאנשים מסויימים להתנהג כהומוסקסואלים⁶⁶⁶:

יש הסבורים, שמדובר בבעיה נפשית והתנהגותית; יש הסבורים, שמדובר בבעיה התפתחותית⁶⁶⁷; יש הסבורים, שמדובר בבעיה חברתית-תרבותית; יש הסבורים, שמדובר בנטיה תורשתית⁶⁶⁸; יש הסבורים, שמדובר בהפרעה הורמונלית⁶⁶⁹; ויש הסבורים, שמדובר במבנה שונה של חלקי מוח באלו עם נטיות הומוסקסואליות⁶⁷⁰. בשלב המחקרי הנוכחי אין עדויות משכנעות שנטיות

Downey JI, *J Neuropsychiatry Clin Neurosci* 5:131, 1993; Friedman RC and Downey JI, Swaab [670]. *N Engl J Med* 331:923, 1994; DF and Flies E, *Science* 228:1112, 1985; Levay S, *Science* 253:1034, 1991; Byne and Parsons B, *Arch Gen Psychiatry* [671] 50:228, 1993; Hatterer LJ, [672]. *Psychiatry* 50:228, 1993; *Changing Homosexuality in the Male: Treatment for Men Troubled by Homosexuality*. New-York, McGraw Hill 1970:34-41 [673]. על היחס להומוסקסואליות בתרבויות עתיקות, ראה – Kanoti GA and Kosnik AR, In: *Encyclopedia of Bioethics*, pp. 671-672; על גישות חוקיות להומוסקסואליות בעבר, ראה – Lamm N, *Encyclopedia Judaica*, Yearbook 1974, pp. 194-205. על היחס להומוסקסואלים בצבא ארה"ב בעבר – ראה Jones FD and Koshes

McBridge G, *BMJ* 306:1150, 1993 [665]; Fay RE, et al, *Fam Plann Perspect* 25:52, 1993; Diamond M, *Arch Sex Behav* 22:291, 1993; Seidman SN and Rieder RO, Bell [666]. *Am J Psychiatry* 151:330, 1994; AP, et al, *Sexual Preference: Its Development in men and women*. Indiana University Press, 1981; Byne WB and Parsons B, *Arch Gen Psychiatry* 50:228, 1993; Bancroft J, *Br J Psychiatry* 164:437, 1994; Friedman RC and Downey JI, *N Engl J Med* 331:923, 1994 [667]; and Downey J, *J Am Psychoanal Assoc* 41:1159, 1993 [668]; Bailey JM and Pillard RC, *Arch Gen Psychiatry* 48:1089, 1991; Bailey JM, et al, *Arch Gen Psychiatry* 50:217, 1993; Hamer DH, et al, *Science* 261:321, 1993 [669].

החברה הפסיכיאטרית האמריקאית ביום 14.12.1973 החלטה להסיר את ההגדרה 'הומוסקסואליות' מהרשימה של סטיות מיניות, החל מההוצאה השלישית של ספר האבחנות הפסיכיאטריות⁶⁷⁶. החלטה זו התקבלה בדרך של הצבעה במועצת החברה הפסיכיאטרית האמריקאית, כאשר 60% היו בעד השינוי, בעוד ש-40% סברו שיש להותיר את האבחנה של הומוסקסואליות בספר האבחונים של המחלות והסטיות הפסיכיאטריות. דרך קבלת ההחלטה, וכן עצם ההחלטה, זכתה לביקורות חמורות⁶⁷⁷, ואין ספק שמדובר בהחלטה פוליטית ולא מדעית. יתר על כן, באותו זמן נערך סקר בין 2500 פסיכיאטרים בארה"ב, ו-69% מהם התנגדו להחלטה של הארגון-המייצג שלהם, וסברו שיש להמשיך ולהתייחס להומוסקסואליות כמחלה⁶⁷⁸.

החוק והפסיקה במדינת ישראל — על

פי החוק בישראל נמנה משכב זכור בעבר כעבירה של סטיה מדרך הטבע, שהעונש המוטל בגינו היה 10 שנות מאסר⁶⁷⁹. אכן סעיף זה מעולם לא נאכף, ובית המשפט העליון קבע עוד בשנת 1963 כי אין לעבירה זו מקום במציאות ימינו⁶⁸⁰.

בעשור הבא, כאשר הומוסקסואלים מיליטנטים ערכו הפגנות, לעתים אלימות, ופרסמו מאמרים וספרים בזכות החופש המיני. בשנים האחרונות הפכה ההומוסקסואליות בארה"ב להתנהגות גלויה, ואף ראויה לחיקוי. בעבר — פוליטיקאי או איש צבא שנתפס כהומוסקסואל היה חייב להתפטר; כיום, רבים בעמדות בכירות בחיים הפוליטיים והתרבותיים בארה"ב הם הומוסקסואלים גלויים ומוצהרים. קבוצות אלו יצרו לעצמם מועדונים ומקומות מפגש פומביים, והקימו תנועה חזקה לשימור זכויות הפרט של הומוסקסואלים, המוצגים כקבוצת מיעוט, הנרדפת שלא בצדק⁶⁷⁴. בעקבות מאבקים רבים של קבוצות-שידול ולחץ של פוליטיקאים, אנשי רוח ורופאים השתנתה הגישה הציבורית והחוקית בארה"ב, וכיום יש הכרה גוברת והולכת לראות במעשים אלו התנהגות חליפית תקינה⁶⁷⁵.

גישות הפסיכיאטרים — בעקבות השינויים החברתיים הללו חלו שינויים גם בעמדת הפסיכיאטרים. בעבר סברו הפסיכיאטרים שמצב זה הוא מחלה, אחר כך הם הגדירו את המצב כסטיה מינית. בעקבות לחצים כבדים של קבוצות

.*Aspects of Homosexuality* 11:110, 1977
Socarides, *Am J Psychotherapy* 32:414 1978; Bayer R, *Homosexuality and American Psychiatry: The Politics of Diagnosis*, New York, 1981
[679] סעיף 351(3) לחוק העונשין, תשל"ז-1977, שהיה נוסח חדש של סעיף 152(2) לפקודת החוק הפלילי, 1936, המנדטורית. [680] ע"פ 224/63 יוסף בן עמי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יח

RJ, *Am J Psychiatry* 152:16, 1995 על הגישה השלילית להומוסקסואליות באיסלם ראה — Musso S, et al, *Prospects* 32:207, 2002
[674] וראה להלן ברקע האתי. [675] אגב, לחצים ושינויים אלו השפיעו לרעה על התפשטות מחלת האידס — ראה ע' אידס. *Diagnostic and Statistical Manual* = [676] Lief HI, *Sexual survey #4*: [677] DSM Current Thinking on homosexuality. *Medical*

האיסור של משכב זכור בחוק בוטל בשנת 1988⁶⁸¹.

שיש עליה בשכיחות התנהגות הומוסקסואלית בתנאים חברתיים המשמשים קרקע פוריה להתנהגות כזו, כגון אסירים, מזורים של גברים, פנימיות חד-מיניות, מלחים בהפלגה ממושכת וכיו"ב⁶⁸³.

בית המשפט העליון בישראל, ברוב דעות, הכריע להכיר ב"זוג" הומוסקסואלי לצורך הטבות על פי ההסכם הקיבוצי, כגון קבלת כרטיס טיסה ללא תשלום עבור "בן זוג" מאותו המין של עובד אל-על, כפי שהדבר נכון ביחס לזוג הטרנסקסואלי⁶⁸².

יתר על כן, יש אמנם אנשים עם דחפים הומוסקסואליים פנימיים, וקשיים ניכרים להתמודד עם הנטיות הללו, אך רוב ההומוסקסואלים רואים בהתנהגות זו דרך חיים חליפית תקינה ונורמטיבית, הם אינם מנסים להתמודד עם נטיותיהם ההומוסקסואליות, והם מטיפים לחופש מיני בהתנהגות הומוסקסואלית ברמה שכלית ומוסרית, בבחינת מומרים להכעיס⁶⁸⁴. במשאל שנערך בין הומוסקסואלים ולסביות בו נשאלו אם הם מוכנים להפוך את נטייתם המינית להטרנסקסואלית עם תרופה פשוטה, וללא מאמץ – הסכימו לכך רק 5% מהלסביות ו-14% מההומוסקסואלים⁶⁸⁵.

נטיה מול התנהגות הומוסקסואלית – השאלה אם התנהגות הומוסקסואלית היא תקינה או חולנית נוגעת להיבטים רפואיים, פסיכיאטריים וחברתיים-תרבותיים. לכל הדעות ברור, שיש להבדיל בין נטיה להומוסקסואליות, היינו משיכה מינית מתמדת ובלעדית לבני אותו מין, לבין התנהגות הומוסקסואלית, היינו מגע מיני גלוי ופעיל עם בן אותו מין. כמו כן ברור, שיש דרגות משיכה שונות בין אנשים עם נטיה הומוסקסואלית, ובתוכם יש בוודאי מצבים מולדים, ויש מצבים נרכשים. מכל מקום ברור, שגם אם לנטיה הומוסקסואלית יש הסברים ביולוגיים, אין זה מחייב את התוצאה של התנהגות הומוסקסואלית פעילה, וברור שהתנהגות הומוסקסואלית גלויה ופעילה היא במרבית המקרים תוצאה של בחירה חופשית להתנהגות כזו. כמו כן עובדה מוכחת היא,

טיפול – הפסיכיאטרים והפסיכולוגים חלוקים בשאלה אם ניתן לשנות את ההרגלים והנטיות המיניות של הומוסקסואלים באמצעים פסיכולוגיים/ התנהגותיים. קיימת סבירות רבה להנחה שיש מקרים הניתנים לטיפול יעיל, ויש מקרים שלא ניתן לשנות את המצב. יחד

225. [681] חוק העונשין, תיקון 22, תשמ"ח-1988. [682] בג"צ 721/94 אל על נתיבי אויר לישראל בע"מ נ' יונתן דונביץ ואח'. [683] Greenberg DE, *The Construction of Homosexuality*, Chicago, 1988, p. 283. [684] וראה עוד במאמר – Bleich JD, *Tradition* 26(3):49, 1992. וראה מאמר של

י.ב. ולולסקי וד.ב. ווינשטיין, אסיא, חוב' נט-ס, אייר תשנ"ז, עמ' 108 ואילך, שעצם העובדה שהתורה אסרה משכב זכור מעידה שקיימת נטיה כזו, אלא שצריך להתגבר עליה. וראה שם, עצות ליעוץ חינוכי לתלמיד שמגלה בעצמו נטיות הומוסקסואליות. [685] Bell AP and Weinberg NS, *Homosexualities*, New York,

עם זאת קיימת הטיה ערכית בספרות המקצועית, כך שקשה לקבל נתונים אובייקטיביים על שיטות טיפול יעילות, ועל שיעור ההצלחות והכשלונות.

3.5. פרטי דינים

מהות האיסור וחומרותו – מבחינה רעיונית והלכתית, משכב זכור הוא איסור חמור ובגדר תועבה⁶⁸⁶. ואין זה משנה לעצם האיסור אם מישו באיזושהי תקופה יגדיר את המצב כמחלה, כנטיה, או כבחירה חופשית, שכן הרבה מעשים שליליים נעשים על ידי אנשים שיש להם נטיה לכך, ואין זה פוטר אותם מבחינה מוסרית להילחם בנטייתם האסורה⁶⁸⁷.

אונס או רצון – יש הטוענים, שפעילות הומוסקסואלית היא בבחינת אונס, בגלל הדחף הפנימי שאינו ניתן לשליטה. דבר זה בוודאי איננו נכון ביחס לאותם אנשים הנוהגים בהומוסקסואליות מתוך תפיסה שזו דרך נכונה, ומתוך

הצדקה אידיאולוגית ושכנוע רצוני. אכן, טענה זו איננה נכונה גם ביחס למרבית המקרים הנעשים מתוך דחף פנימי, שכן למרות הנטיה הפנימית קיימת אפשרות לגבור על נטיה זו באמצעים חינוכיים⁶⁸⁸, ובמאמצים טיפוליים, אם כי פסיכיאטרים הסבורים שסיכויי הצלחה טיפולית בהיגמלות ממצב ההומוסקסואליות הם נמוכים, לעתים בגלל היעדר מוטיבציה מצד המטופלים. גם ביחס למיעוט המקרים, שהדחף הוא בלתי ניתן לשליטה, אין זה משנה לגבי הגדרת עצם האיסור, אלא רק ביחס להפעלת העונש, בהתאם לשיקול דעתו של בית הדין בכל מקרה לגופו⁶⁸⁹.

אכן מבחינת ההלכה אין כלל דין אונס במשכב זכור, שכן אין קישור אלא לדעת⁶⁹⁰, וזכר אינו יכול לבעול אלא אם כן התאוה לכך, ועל כן אין היתר אפילו בפיקוח נפש בענייני עריות⁶⁹¹.

מעשה ומחשבה – יש המבדילים בין

1978. [686] ראה להלן הע' 698 ואילך. [687] באופן כללי נידונו על ידי חוקרים שונים היחסים בין מה שמכונה באופן פסיכולוגי-פסיכיאטרי 'מחלה' לבין המשמעות המוסרית במעשים פסולים – ראה Moore M, *Arch Gen Psychiat* 32:1438, 1975; Sedgwick P, In Boyers R (ed), *Psychological Man*, New-York, 1975; Becker E, *Evolution in Psychiatry*, New-York, 1964. [688] ראה שו"ת אגרות משה ח"ד סי' קטו. וכתב שם, שבאופן טבעי לא יכולה להיות כל תאוה למשכב זכור, שהוא נגד מהות הבריאה, ואין זה אלא תאוה רצונית מחמת העובדה שהדבר אסור, והיצר הרע מסיתו להמרות נגד רצון הקב"ה, עיי"ש. אמנם ראה בתוס' סנהדרין ט ב ד"ה לרצונו, שיכול להיות במשכב זכור שיצרו

תוקפו, וכשר לעדות אחרת, וצ"ע. [689] וראה דיון על שאלת האונס בהתנהגות הומוסקסואלית Matt H, *Judaism* 27:13, 1978; Bleich JD, — *Judaism and Healing*, New-York, 1981, pp. 69-72; וראה עוד בעניין כפייה יצרית במאמרו של הרב נ. בר-אילן, חוב' אסיא, מט-ג, תמוז תש"ן, עמ' 35 ואילך. [690] יבמות נג ב; רמב"ם איסורי ביאה א ט; שם סנהדרין כ ג. [691] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' נט. וראה עוד בנידון – Spero M, *Judaism and Psychology*, 1980, Ch. 11; Lamm N, In: Rosner F and Bleich JD (eds), *Jewish Bioethics*, New-York; 1979, pp. 197-218. אכן, ביחס לאשה מצינו טענה שיצרה תקף אותה, ולכן אם תחילתה באונס, גם אם סופה ברצון, אינה אסורה על בעלה – כתובות נא ב; רמב"ם

המעשה ההומוסקסואלי שהוא אסור, לבין המחשבות והנטיות ההומוסקסואליות, שאינן אסורות; אך קשה לקבל דעה זו, שכן הרהורי עבירה קשים מעבירה⁶⁹², ודין ההומוסקסואליות כדין עריות, והלכה היא שאסור להרהר בעבירת זנות ועריות⁶⁹³. ואף שאין עונש אלא על מעשה, ולכן אין לוקים על לאו זה⁶⁹⁴, אבל לוקים על זה מכת מרדות⁶⁹⁵, שכן גם מחשבות רעות אסורות, ויש לחזור בתשובה עליהם⁶⁹⁶.

טיפול — יש הטוענים, שהומוסקסואליות היא מחלה או סטייה שניתנת לריפוי. היינו יש קבוצת אנשים עם נטיות הומוסקסואליות חזקות שניתן לשנות את נטיותיהם באמצעים פסיכואנליטיים, או במודיפיקציות התנהגותיות. דרכים אלו מעוררים בעיות הלכתיות קשות, שכן שיטות הטיפול דורשות חשיפה מינית לנשים, כדי להרגיל את ההומוסקסואל להנאה מאשה⁶⁹⁷.

מוסבר על ידי חז"ל כנוטריקון של תועה אתה בה⁷⁰⁰, היינו שמניח משכבי אשה והולך אצל זכר⁷⁰¹. ליקוי חמה נגרם בין השאר בעוון משכבי זכר⁷⁰².

יש המסבירים את האיסור בכך, שהקב"ה חפץ ביישובו של עולם, ולכן ציווה שלא להשחית הזרע במעשה שאין בו כל סיכוי כלל ליישוב העולם, מלבד העובדה שעניין זה הוא טירוף נמאס ומכוער בעיני כל בעלי השכל⁷⁰³; יש המסבירים אותו בכך, שמניח את אשתו והולך אצל זכרים⁷⁰⁴, ובכך הורסים את התא המשפחתי, ופוגעים קשות באשה; ויש מי שכתב, שמשכב זכר הוא מהתועבות הגדולות, ואין צורך לזה שום טעם במה שהוא תועבה, והוא איסור ערוה, ואין זה רק כדי שישאו אשה ויקיימו מצות פריה ורביה⁷⁰⁵.

משכב זכר כולל איסורים שונים, כגון איסור עריות של ביאה דרך פי הטבעת, הוצאת זרע לבטלה, ביאה דרך אברים, איסור קירוב בשר, ביטול מצות פריה ורביה, ועוד.

חומרת האיסור וטעמו — מדין תורה משכב זכר אסור באיסור חמור ביותר, נכפלו בו הלאווים⁶⁹⁸, ונחשב על ידי התורה כמעשה תועבה⁶⁹⁹. המושג 'תועבה'

זכור. וראה רמב"ם סהמ"צ ל"ת שג; רמב"ן עה"ת דברים כג יח; ס' החינוך מ' רט. [699] ויקרא יח כב. וראה סנהדרין פב א — ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים (מלאכי ב יא), זה משכב זכור. [700] נדרים נא א. [701] וראה בהסבר ענין זה בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד סי' קטו; 1974. [702] סוכה כט א. וראה רש"י שם, שלא ידע טעם הדבר. [703] ס' החינוך מ' רט. [704] תוס' ורא"ש נדרים נא א. [705] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ג סי' קטו. וראה שם, שבגלל הקלה בחומרת האיסור של משכב זכר

איסורי ביאה א ט; שם סנהדרין כ ג. וראה בכס"מ שם. [692] יומא כט א. [693] ברכות יב ב; סהמ"צ לרמב"ם ל"ת מז; סמ"ג לאוין טו; ס' החינוך מ' שפז. וראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך י, ע' הרהור עברה, עמ' תרי ואילך. [694] עצי ארוים אבהע"ז סי' כא סק"א. [695] רמב"ם איסורי ביאה כא ב. [696] רמב"ם תשובה ז ג. [697] ראה בנידון Spero M, *Judaism and Psychology*, 1980, — Ch. 11. [698] ויקרא יח כב; ויקרא כ יג. ובדברים כג יח — ולא יהיה קדש מבני ישראל, ודרשו חז"ל (סנהדרין נד ב), שהכוונה למשכב

צורת האיסור — באיסור משכב זכור
דין העראה כדין גמר ביאה⁷⁰⁶.

חל על כל בני האדם, כולל גוי ועבד
כנעני⁷¹¹.

איסור משכב זכור המחייב מיתה וכתר
הוא דווקא בביאה דרך פי הטבעת⁷⁰⁷;
והאיסור הוא רק בין שני גברים⁷⁰⁸.

ייחוד — מעיקר הדין אין איסור ייחוד
בין שני גברים, כי לא נחשדו ישראל על
משכב זכור⁷¹². אך הפוסקים אסרו ייחוד
בין גברים במקומות ובתקופות שונות,
כאשר נוכחו לדעת שבמקומם ובזמנם יש
חשד כזה⁷¹³.

עונשין — הבא על הזכר, או שהביא
זכר עליו, אם היו שניהם גדולים, כיוון
שהערה — נסקלים, בין שהיה בועל או
נבעל, וכן גדול הבועל קטן, או גדול
שנבעל על ידי קטן בן ט' שנים ומעלה,
חייבים סקילה⁷⁰⁹.

רודף — מי שרודף אחרי חברו למשכב
זכור, מצילים את הנרדף בנפש הרודף,
כשאר כל העריות⁷¹⁴.

הבא על הזכור והביא הזכור עליו
בהעלם אחד, אף על פי שהם שני גופים,
אינו חייב אלא חטאת אחת; כמה דברים
אמורים, כשהיה אותו הזכור עצמו, אבל
אם היה זכור אחר, בין שבא על שנים, בין
שבא על זה והביא זה עליו, חייב על כל
גוף וגוף⁷¹⁰.

קידושין — מי ששטוף במשכב זכור,
ונהנה יותר בזה ממשכבי אשה, הרי זה
מום גדול, ונחשב כמקח טעות בקידושין,
ואם אי אפשר להשיג ממנו גט בקלות, יש
להתיר את אשתו מדין קידושי טעות; אבל
אם רק תקפו יצרו פעם אחת, אף שהוא
רשע גמור בכך, אין להגדיר מצב זה
כקידושי טעות, והאשה צריכה גט⁷¹⁵. ואף
אם ידעה האשה טרם הנישואין על

היקף האיסור — איסור משכב זכור

[711] ראה רמב"ם מלכים ט ה; שם איסורי
ביאה יד יח; רש"י ע"ז טו ב ד"ה ואין מוסרין; ס'
החינוך מ' רט. אמנם ראה שם במנ"ח סק"ו.
[712] קידושין פב א; רמב"ם איסורי ביאה כב
ב; טושו"ע אבהע"ז כד א. וראה לעיל הע' 661.
[713] כך פסק המחבר בשו"ע אבהע"ז שם —
ובדורות הללו שרבו הפריצים יש להתרחק
מלהתייחד עם הזכר. ולעומתו כתב הב"ח שם,
במדינותינו שלא נשמע שפרצו בעבירה זו אין
צריך להתרחק. ובשו"ת דעת כהן סי' ג כתב,
שהב"ח דיבר על ארצות אירופה הצפונית, אבל
בארץ ישראל צריך ויש להתרחק מדינא, ויש
לחקור אחר המנהג. וראה עוד באוצה"פ סי' כד
סק"ג. [714] סנהדרין עב ב; רמב"ם רוצח א
יא. [715] שו"ת אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סי'

הוכיח זיופו של פירוש תורה המיוחס לרבי יהודה
החסידי, עיי"ש. וראה הדברים החריפים בשו"ת
אגרות משה חאבהע"ז ח"ד סוסי' קיג; שם חאו"ח
ח"ד סי' קטו. [706] יבמות נד ב; רמב"ם איסורי
ביאה א יד. [707] ככתוב 'משכבי אשה',
ובסנהדרין נד א — מגיד לך הכתוב ששני
משכבות באשה, היינו שכולל הן כדרכה והן
שלא כדרכה, ובזכר יכול להיות רק שלא כדרכה,
היינו בפי הטבעת. וראה רמב"ם איסורי ביאה א
יד — הבא על הזכור או הביא זכור עליו, ודרך
ביאה בזכר היא רק בפי הטבעת. [708] ויקרא
כ יג; יבמות פג ב; סנהדרין נד א-ב; רמב"ם
איסורי ביאה א יד טו; סמ"ג לאוין צד.
[709] סנהדרין נד א; רמב"ם איסורי ביאה א יד.
[710] כריתות ג א; רמב"ם שגגות ה ג.

נחלקו הפוסקים ביחס לתוקפו של האיסור – יש הסבורים, שאיסור זה הוא מן התורה⁷²²; יש הסבורים, שהאיסור הוא מדרבנן⁷²³; ויש מי שכתב, שאם עושות מעשה זה דרך נישואין ובקביעות, אסור מן התורה; ואם עושות רק דרך זנות ובאקראי, אסור מדרבנן⁷²⁴.

בהגדרת המעשה – יש כתבו, שמשפשות באיבר המין שלהן⁷²⁵, ומשחקות ומתחככות זו בזו בדרך תשמיש⁷²⁶; ויש שכתבו, שמטילות זו בזו שכבת זרע שקיבלו מבעליהן⁷²⁷.

עונשין – לכל הדעות אין חיוב מלקות מן התורה בנשים המסוללות זו בזו⁷²⁸, אבל ראוי להכותן מכת מרדות⁷²⁹, וראוי לנדותן⁷³⁰.

כהן – יש מי שסבור, שנשים המסוללות זו בזו פסולות לכהן גדול, כי אין היא בתולה שלימה⁷³¹; ויש הסבורים, שנשים המסוללות פסולות אפילו לכהן הדיוט, ומשום איסור זנות⁷³².

נטייתו, יכולה לטעון מאיס עלי לאחר הנישואין, וצריך הבעל לתת לה גט⁷¹⁶.

6. לסביות⁷¹⁷

האיסור וחומרתו – לסביות בלשון חז"ל הן נשים המסוללות⁷¹⁸ זו בזו, והכוונה ליחסי מין בין שתי נשים. מעשה זה אף הוא אסור, אם כי אין עונשו חמור כמו הומוסקסואליות, שכן דבר זה לא נזכר כלל בתורה, וכנראה נובע מהעובדה שאין אפשרות לקיום יחסי מין ממשיים בין נשים, או היות התופעה הזו נדירה גם בעולם העתיק, בניגוד למשכב זכור שהיה תופעה נפוצה מאד בין עמי העולם העתיק⁷¹⁹. כנראה שאותם הגורמים המביאים גברים לנטיית הומוסקסואליות הם הגורמים המביאים נשים לנטיית לסביות.

לסביות עוברות על איסור⁷²⁰, וממעשה ארץ מצרים הוא שהוזהרנו עליו, ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה, ומונע הנשים הידועות בכך מלהיכנס אליה, ומלצאת היא אליהן⁷²¹.

פענח ח"ג סי' קסד. וכתב שהאיסור הוא מן התורה מדין ובחוקותיהם וגו', אבל לא בגדר עריות. [723] פרישה אבהע"ז סי' כ סק"א; חקר הלכה, חקירה יד (ר.א. קעלין). [724] קרית מלך רב ח"ב סי' כו. וראה עוד העמק דבר ויקרא יח ג. [725] רש"י יבמות עו א ד"ה המסוללות. [726] רמ"א אבהע"ז כ ב. [727] תוס' יבמות עו א ד"ה המסוללות, בשם הריב"ן. וראה בקרית מלך רב ח"ב סי' כו. [728] רמב"ם איסורי ביאה כא ח. [729] רמב"ם שם; טושו"ע אבהע"ז כ ב. [730] טור שם. [731] רש"י שבת סה ב ד"ה פסולות. [732] תוס' שבת סה ב ד"ה

קיג. [716] ב"ד הרבני ת"א, תיק 057402109-13-1 (ה' אב תשנ"ט). [717] lesbian. [718] לשון מסוללות נגור מלשון מסלול, והוא הדרך הכבוש – פיהמ"ש לרמב"ם סנהדרין ז ד. ובירושלמי גיטין ח ח הגירסא היא נשים הסולדות. [719] ראה – Greenberg DE, *The Construction of Homosexuality*, Chicago, 1988, p. 116. [720] תו"כ ויקרא יח ג; שבת סה א; יבמות עו א. [721] רמב"ם איסורי ביאה כא ח; סמ"ג לאוין קכו; טושו"ע אבהע"ז כ ב; ספר חרדים לאוין ז כג. [722] לבוש, אבהע"ז סי' כ; עצי ארזים סי' כא סק"א; שו"ת צפנת

7. משכב בהמה⁷³³

באיסור רביעה, העראה דינה כגמר ביאה⁷⁴⁴.

גדרי האיסור וחומריו — משכב בהמה, או איסור רביעה, הוא איסור חמור, בין אם איש רובע בהמה, ובין אם אשה נרבעת לשור⁷³⁴, ועונשו מוות בסקילה⁷³⁵, ובין שוכב ובין נשכב עם בהמה, כולם נידונים בבית דין של עשרים ושלשה⁷³⁶. איסור זה נוהג גם בחיה ובעוף⁷³⁷, בין גדולים ובין קטנים, בין כדרכה ובין שלא כדרכה, כיוון שהערה בה, או שהערתה בו, שניהם נסקלים⁷³⁸. אכן, אשה הנרבעת לבהמה לא נאסרת לכהן מדין זונה, שאין זנות אלא בבעילה באדם ולא בבהמה⁷³⁹.

כאשר אדם רובע בהמה, היא נעשית עקרה⁷⁴⁵.

בטעם האיסור — יש מי שכתב, שהקב"ה חפץ שיהיו כל המינים שברא בעולמו עושים פירות למיניהם, ואין ראוי שיתערב מין האדם, שהוא המובחר מכל המינים, במין הבהמה הפחות והגרוע⁷⁴⁶.

משכב בהמה במקרא — משכב בהמה היא סטיה נדירה אצל היהודים, אך היתה נפוצה בין הגויים⁷⁴⁷. במדרש מתואר שאנשי דור המבול 'התחתנו' עם בעלי חיים, ונתנו להם 'כתובות'⁷⁴⁸; בלעם קיים יחסי מין עם אתונו⁷⁴⁹; כורש קיים יחסי מין עם כלבתו⁷⁵⁰.

על פי הדין שאין זנות לבהמה נפסק גם שאין האשה הנרבעת נאסרת על בעלה⁷⁴⁰. וכן אין דין קינוי בבהמה, ולכן אין אשה נעשית סוטה אם אמר לה בעלה על תסתרי עם בהמה זו⁷⁴¹.

עונשין — אין דנים למיתה את הרובע, היינו שור שרבע אשה, ואת הנרבע, היינו בהמה שנרבעה לאיש, אלא בבית דין של

איסור משכב בהמה נוהג בכל בני האדם, גם בגויים⁷⁴², אך אין הבהמה נסקלת⁷⁴³.

מנ"ח מ' רי סק"ב. [739] יבמות נט ב; רמב"ם איסורי ביאה יח ה; טוש"ע אבהע"ז ו ח. [740] רש"י סוטה כו ב ד"ה דאין. [741] סוטה כו ב; רמב"ם סוטה א ו; טוש"ע אבהע"ז קעח ב. [742] סנהדרין נח א; רמב"ם מלכים ט ה; ס' החינוך מ' רט. וראה רש"י ר"ה ד א ד"ה כלבתא, ורש"י ע"ז יד ב ד"ה מפני, ורש"י שם כב א ד"ה שחשודין. [743] סנהדרין נה ב, בעיה שלא נפשטה; רמב"ם שם ו. [744] ירושלמי קידושין א א; יבמות נד ב; רמב"ם איסורי ביאה יד טז. [745] ע"ז טו א, ושם כב ב. [746] ס' החינוך מ' רי. [747] ראה ע"ז יד ב, ושם כד א; ירושלמי שביעית פ"ו ה"ב. [748] בראשית רבה כו ט. [749] סנהדרין קה א. [750] ר"ה ד א.

פסולות; תוס' יבמות עו א ד"ה המסוללות. [733] bestiality. ונקרא גם רביעה. [734] ראה סהמ"צ לרמב"ם ל"ת שמת; פיהמ"ש לרמב"ם ריש כריתות; ס' החינוך מ' ריא — שאיסור זכר לבוא על בהמה, ואיסור אשה להביא בהמה עליה הם שני לאווים נפרדים. [735] שמות כב יח; ויקרא יח כג; שם כ טו-טז; דברים כו כא. [736] סנהדרין טו א; רמב"ם סנהדרין ה ב. [737] ביחס לעוף ראה במנ"ח מ' רי סק"א. ומכל מקום איסור עוף נוהג רק נרבע, אבל אין עוף רובע — מנ"ח מ' ריא סק"א. [738] סנהדרין נה א; רמב"ם איסורי ביאה א טז; סמ"ג לאווין צו; יראים השלם סי' ה. ולעניין טריפה — בין אם הבהמה טריפה, או האדם טריפה — ראה

עשרים ושלושה⁷⁵¹.

ההתייחסות של המטפל לרצונות המיניות של המטופל, כאשר יתכן שהשאירות והמטרות של המטופל נחשבות על ידי המטפל ו/או על ידי החברה כבלתי מוסריות בעליל, כגון רצון המטופל להיות הומוסקסואל, או רצונו לקיים יחסי מין מחוץ למסגרת הנישואין וכיו"ב, והשאלה היא כיצד צריך המטפל לנהוג במצבים אלו. כמו כן קיימת בעיה מוסרית בשיטות טיפול מסויימות, של המטפל, ויחסי מטפל-מטופל מהווים בעיה מוסרית-מקצועית חמורה בשיטות מסויימות, שכן עצם המעשים הללו הם בעייתיים מבחינה מוסרית, וכמו כן קיים חשש לניצול מיני של המטופל, שנמצא בעמדה נחותה, על ידי המטפל הנמצא בעמדת כוח⁷⁵⁵. דרכים אלו אסורים על פי התורה⁷⁵⁶.

הנצרות הקתולית רואה בעצם היצר המיני חטא ועוון, ועצם התשוקה המינית של האשה מבטאת לדעתם את הקללה האלקית לחווה⁷⁵⁷. על כן לדעתם אין לספק לאשה את התאוה המינית, ויש לדכא את היצר הזה עד לפרישות ונזירות מלאה מחיי מין. על כן אסרו הם את נישואי הכמרים, הנזירים והנזירות שלהם, ורואים בדרך זו מטרה חיובית ומקודשת. גישה זו הגיעה לקיצוניות מעשית בתקופה הויקטוריאנית באנגליה, במאה הי"ט למנינם⁷⁵⁸.

הבא על הבהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת; במה דברים אמורים, כשהיתה אותה בהמה, אבל אם היו בהמות שונות, חייב על כל אחת ואחת⁷⁵².

אשה שהביאה עליה בהמות הרבה בהעלם אחת, חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה⁷⁵³.

בהמה רובעת או נרבעת פסולה לקרבן⁷⁵⁴.

ו. רקע אתי

מקבץ בעיות מוסריות – הבעיות האתיות הנוגעות לטיפול בהפרעות מיניות כוללות בעיות כלליות באתיקה רפואית: סודיות רפואית, הסכמה מודעת לטיפול, וקביעת ההוריות לטיפול. בעיה נוספת היא שאלת המשאבים המוגבלים: האם יש הצדקה להוצאות עבור טיפול במצבים שאינם מחלות במובן המקובל של המושג, וכל מטרתם רק לשפר את הפוריות או את ההנאה.

בעיות מוסריות במקצוע הסקסולוגיה – שתי הבעיה המרכזיות והייחודיות למקצוע הסקסולוגיה הן:

מזבח ג יד. [755] Macklin R, *Encyclopedia of Bioethics*, pp. 1556-1559 [756] וראה לעיל. [757] בראשית ג טז – ואל אישך תשוקתך. [758] ראה פרטים נרחבים על עמדת הנצרות ביחס למיניות – Farley MA,

[751] סנהדרין ב א; רמב"ם סנהדרין ה ב. [752] רמב"ם שגגות ד א; שם ה ג. [753] רמב"ם שגגות ה ד. [754] ע"ז כד א; תמורה כח א; רמב"ם איסורי מזבח ד א. ולעניין הוולדות – ראה תמורה ל ב; רמב"ם איסורי

גישות מתירניות – השקפות עולם מתירניות מבוססות על העקרונות של אוטונומיה וחירות הפרט⁷⁵⁹, ועל תפיסת עולם הדוניסטית, הרואה בהנאה של בני אדם ערך עליון. אי לכך דוגלות השקפות עולם אלו בחופש מיני מלא, ובסיפוק היצר המיני בכל דרך אפשרית, בתנאי שהוא נעשה בהסכמת הצדדים המעורבים, כשהם בוגרים וברי-כושר שיפוט.

גישת יהודית – שתי הדרכים הקיצוניות, הפרישה המינית המוחלטת מחד גיסא, והמתירנות המינית המופקרת מאידך גיסא, פסולות הן לפי השקפת היהדות⁷⁶¹.

מניעת הריון

א. הגדרת המושג

מניעת הריון¹, או פיקוח על הילודה² מתייחס למיגוון פעולות, אמצעים ושיטות, שמטרתם למנוע את הריונה של האשה. כל השיטות, למעט פרישות מינית, מיועדות להשגת מטרה זו למרות קיום יחסי אישות בין בני הזוג.

לאור ההמצאות והחידושים הרבים בתחום השיטות למניעת הריון, הפך הנושא לנפוץ ומעשי. לפיכך, בעקבות הפתיחות הרבה והדיונים הפומביים בנושא זה בשנים האחרונות, יש מקום להבהיר ולהעמיד על דיוקם ופירוטם את עמדת היהדות וההלכה.

אכן, דווקא בגלל החשיפה והנגישות המעשית הרחבה לשימוש באמצעי מניעה הדגישו פוסקי דורנו, שגם כאשר יש היתר

דרך זו מביאה בעקבותיה אסונות רבים לעוסקים בכך: מבחינה רפואית – הידבקות במחלות מין קשות וקטלניות, והפרעות חמורות בפוריות; מבחינה חברתית – הריסת התא המשפחתי, יצירת משפחות חד-הוריות, פגיעה בחינוך של הילדים, הגברת האלימות בין האנשים הנוהגים בחופשיות-יתר בתחום המיני, הרס המטרות הנילוות למין, שהן פריה ורבייה, ואהבה אמיתית בין בני הזוג. כמו כן מתברר, שכל שהמתירנות המינית מתגברת, וככל שהיצר המיני משוחרר ללא רסן, ללא המטרות החיוביות שבו, וללא רגשות האהבה והקשר הבסיסי שבין בני הזוג, הרי זה מביא לאכזבות קשות, להגברת חוסר המשמעות שבמעשים אלו, ולהפרעות בתיפקוד המיני מסוג אין-אונות וקרירות מינית. בעקבות המתירנות התברר בעליל, שהיצר המיני הוא ביטוי למשהו שמעבר לעצמו, וכוחו הוא כוח החיבור האמיתי, ויצרו הוא יצר הפרטיות

[759] ראה ע' תורת המוסר הכללי. [760] ראה London P, *Encyclopedia of Bioethics*, pp – 1560-1569; Farley MA, *Encyclopedia of Bioethics*, pp. 1575-1589. [761] ראה א. שטינברג, אסיא, ד, תשמ"ג, עמ' 190 ואילך. [1] contraception. [2] birth control.

Encyclopedia of Bioethics, pp. 1575-1589; Bailey DS, *Sexual Relations in Christian Thought*, New-York, Harper and Bros., 1959; Feldman DM, *Marital Relations Birth Control and Abortion in Jewish Law*, Chapter 5, New York, Schocken, 1974.